

Laže je ploskati ...

Dnevni tisk poroča, da se je »enotna atmosfera«, s katero so udeleženci 1. seje konference ZKJ pozdravili napovedani program stabilizacije, v času konferenčne konkretizacije načelnih stališč, branja čistih računov in gledanja v odprte karte, že dokaj ohladila. Laže je ploskati kot delati! Nihče sicer ne pravi naravnost, da so sklepi konference prevelik zalogaj za akcijsko rabo; zato pa izražajo prizadeti svoje pomisleke zoper njihovo uveljavitev po ovinkih — s kritiko stabilizacijskega programa zveznega izvršnega sveta.

DELAJSKA ENOTNOST
— 12. XII. 1970

Najkrajši delovni čas

Izračunali so, da ima Jugoslavija najkrajši delovni čas na svetu: samo 39 ur na teden. Za nam so še ZDA, ZSSR, Italija, Nemčija, Švica, Japonska, vsi prav vsi.

V ta naš delovni čas 39 ur je vračunan tudi tisti nedelovni. Tisti za kavo, prigrizek, časnike in za razpravljanje o stanju v našem nogometu.

Ce bi odšli še ta čas, nas nikoli nihče ne bi dohitel.

VEČERNJE NOVOSTI
— 12. XII. 1970

Tudi možnost

V zadnjih dveh letih smo uvozili okrog 900.000 ton riža, skoraj polovica domače proizvodnje (okrog 18.000 ton) riža pa čaka na prodajo v skladiščih; odkupovalci domačega riža, ki so zaman skušali z znižanjem odkupne in maloprodajne cene utreti domaćemu rižu prodajo na domačem trgu, so zato prenehali odkupovati riž letošnje letine. Morda pa bi lahko vzbudili zanimanje domačega trga za domači riž, če bi ga najprej izvozili, potem pa uvozili in prodajali v tuji embalaži?

DELO — 12. XII. 1970

Prilaščajo si zemljo

Kakih 80 vaških gospodarjev iz Babinje potoka blizu Prokuplja je »bogateljskih« za 50 hektarov obdelovalne zemlje. Te dni so se napotili na hrib Guba nad Prokupljem in si po parcelah razdelili skoraj vse zemljišče ne glede na to, da je to splošna družbena last. Traktorji so zaorali brazde, a novi lastniki že izjavljajo, da ne bodo odstopili od »svojega«. Pri tem se sklicujejo na že zdavnaj uveljavljeno prakso, po kateri so kmetje te in sosednih vasi prav na ta način prišli do zemlje. Davčni organi so tak postopek legalizirali, ker so pobirali davek od dohodka s tega zemljišča, a urejanje lastništva prepuščajo drugim.

POLITIKA
— 11. XII. 1970

Počasi, pa varno ...

Medtem ko prehajajo v nekatere sosednjih deželah s tovrstnim železniškim prevozom na komercialne hitrosti 120 km na uro, vozijo tovrstni vlaki na nekaterih naših magistralnih odsekih tudi po 50 ali 40 kilometrov na uro.

GOSPODARSKI VESTNIK
— 15. XII. 1970

Lov za sprehajalko ...

Ker mu je v Beogradu dolgočas, se odpravljaja naš znan filmski igralec Slobodan Petrović s svojim snemateljem v svet. V enem letu bo po vseh deželah iskal z očmi in s kamero — najlepšo sprehajalko, ki bi jo potem, ko bi jo izbrali, celo povabili v Beograd. Vse: sprehod po svetu, snemalca in predvideno gala predstavo z lepoticami plačajo naša podjetja, ki so se očitno med tem že stabilizirala ...

DELO — 14. XII. 1970

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUSTERSIČ

ODGOVORNI UREDNIK
CERTOMIR SINKOVEC

GLASILO ZZB NOV SLOVENIJE IN ZRVS SLOVENIJE

LETO VIII.
ŠTEV. 52
23. XII. 1970

DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE

Ljubljana, Titova—Likozarjeva—Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- Ilustrirano revijo »TOVARIS«
- štirinajstdnevnik »NASI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEČ«

S SEJE PREDSEDSTVA ZVEZNEGA ODBORA ZZB NOVJ

Kaj naj se prenese na republike

Predsedstvo zveznega odbora ZZB NOV je pretekli teden razpravljalo o načrtu predloga o vlogi zveze glede varstva borcev in vojaških vojnih invalidov. Ta načrt je pripravila delovna skupina komisije za zadeve borcev in vojaških vojnih invalidov zvezne ljudske skupščine.

Tudi to pot je gradivo, ki so ga posredovali, izzvalo dolgo-

trajno razpravo več članov predsedstva ZZB. Ti so izkazovali precej nasprotujoča si mišljenja, posebno ko so govorili o raznih predlogih za uresničevanje posebnih pravic borcev in invalidov. Predsedstvo je bilo enotno v politični oceni položaja borcev in invalidov o nadaljnjem razvoju našega družbenopolitičnega sistema. Enotni so bili člani tudi

glede tega, da mora biti sistem varstva borcev in invalidov enoten za vso Jugoslavijo.

Razen tega, da je sprejelo tako načelo, je predsedstvo najvišjega vodstva borcev v državi razpravljalo tudi o stvarnih predlogih glede ureditve posebnih pravic borcev in invalidov, ko bo dobila zveza svojo novo vsebino.

Tako so sklenili, naj bi zveza

enotno predpisovala pogoje za priznanje udeležbe v NOV v posebno delovno dobo, višino borčevskih pokojnin ter najnižje možne pokojnine za nekatere vrste borcev. Predsedstvo tudi smatra, da mora zveza poskrbeti za zadostne vire denarnih sredstev za plačevanje posebnih pravic borcem. Republike pa bi lahko po pooblaštilih zveze izvrševale financiranje.

Glede nosilcev Spomenice 1941 in visokih vojnih odlikovanj (narodni heroji, nosilci Karadjordjeve zvezde, Belega orla z meči in zlate medalje Obilica) pa bi zveza določila in plačevala vse posebne pravice.

Prav tako naj bi zveza poskrbela za vire sredstev za te pravice ter dosegla, da bi bil borčevski dodatek v višini povprečnega osebnega dohodka zaposlenih v SFRJ za preteklo leto.

Osebnim in družinski vojaški vojni invalidi naj bi prav tako ostali v pristojnosti zveze. Ta naj bi s svojimi predpisi določila njihove pravice in poskrbela za sredstva za osebne in družinske invalidnine, za dodatek za tujo pomoč, ortopedski dodatek, stalni invalidski dodatek ter za družinski dodatek.

Predsedstvo je tudi razpravljalo o predlogu za ureditev pravic vojaških zavarovancev. Sklenilo je, da je potrebno poiskati sistemske rešitve v reguliranju pravic s področja pokojninskega zavarovanja vojaških oseb po predlogu državnega sekretariata narodne obrambe.

Kar se pa tiče pravic borcev, ki niso določene po zveznih zakonih, je po mišljenju predsedstva potrebno vse pravice prenesti na republike, ki naj bi tudi poskrbele za denar. Pri zvezi naj bi bil poseben organ, ki se bo ukvarjal z varstvom borcev in vojaških vojnih invalidov.

D. POPOVIČ

PODELITEV PRIZNANJ JLA ZA LETO 1970

Srednja plaketa za „TV-15“

V ponedeljek, 21. t.m., je bila v domu JLA v Ljubljani slovesnost v počastitev praznika JLA 22. decembra. Generalpolkovnik FRANC POGLAJEN, komandant ljubljanske armadne oblasti, je podelil priznanja družbenopolitičnim in delovnim organizacijam ter posameznikom, ki so se v letošnjem letu najbolj izkazali pri narodnoobrambni vzgoji in pripravi na vseljudski odpor. Velika plaketa tokrat ni bila podeljena. Srednjo plaketo pa so prejeli: Družbeno politična skupnost Kamnik, Planinska zveza Slovenije in glasilo ZZB NOV in ZRVS Slovenije »TV-15«.

V obrazložitvah je med drugim rečeno:

Občina Kamnik je letos spomladaj uspešno sodelovala pri vojaških vajah na širšem območju Gorenjske. Vse enote civilne zaščite iz krajevnih skupnosti in delovnih organizacij so se v razmerah, ki so bile podobne vojnini, učinkovito izkazale v vojaških akcijah, pri reševanju ranjencev, gašenju požarov in odstranjevanju drugih posledic napadov. S tem so dokazale usposobljenost za opravljanje takih nalog v vojni.

Planinska zveza Slovenije povezuje v skupno planinsko dejavnost vsa planinska društva na ozemlju SR Slovenije. Do konca leta 1969 je bilo v Sloveniji 106 planinskih društev s 57.799 člani; od tega je 11.839 mladincev in 12.187 pionirjev. V letošnjem letu je število društev naraslo na 113. V šolah deluje pod vodstvom prosvetnih delavcev — planinskih mentorjev — več ko 200 mladinskih odsekov.

Planinska zveza pomaga s svojimi strokovnimi tečaji in predavanji tudi drugim organizacijam ter naši armadi.

Glasilo ZZB NOV in ZRVS Slovenije »TV-15« odmerja velik del gradivu s področja vseljudske obrambne vzgoje. Precej bralcev ima list tudi med mladino, zlasti na podeželju. List kot organizacijsko glasilo ZZB NOV in ZRVS Slovenije povezuje sodobno vojaško prakso s tradicijami osvobodilne vojne. Objavlja je že lepo število daljših in krajših prispevkov, ki jih lahko štejejo kot poučne za taktiko

osvobodilnega boja. Sem sodijo tudi prikazi raznih odporiških gibanj, razmišljanja o sodobni vojni, zgodbe iz naše revolucionarne preteklosti, načelna vprašanja o obrambi itd.

List izhaja že od leta 1963. Popularizira tudi obrambno vzgojo v okviru SZDL in delavskih univerz. Lahko bi še mnogo več prispeval na tem področju, če bi imel več prostora oziroma večji obseg.

Malo plaketo pa so letos prejeli:

Občinska organizacija ZMS Novo mesto, organizacija ZMS v Mariborskem tekstilnem kombinatu, teritorialni bataljon občine Logatec, teritorialni bataljon občine Trebnje, Pohorski teritorialni odred, koordinacijski odbor za vprašanje obrambe pri obč. konferenci SZDL Murska Sobota, Telesnovzgojno društvo Partizan Narodni dom

Ljubljana, občinska organizacija RK Novo mesto, delavska univerza Postojna, radio-klub Tezno-Tabor Maribor, Gasilska zveza Nova Gorica, Krajevna skupnost Posavje, Kombinat lesne industrije Logatec, Dolenjski list in posamezniki:

Ignac Voljč, predsednik KO za vprašanja obrambe pri mestni konferenci SZDL Ljubljana, Martin Košir, predsednik odbora za družbenopolitični sistem in notranjo politiko skupščine SRS, Franc Kranjc, pomočnik republiškega sekretarja za narodno obrambo, Edvard Pajek, predsednik občinskega odbora ZRVS Ormož in direktor delavske univerze v Ormožu, Robert Bobanc, član predsedstva RK ZMS, Ernest Piki, načelnik oddelka za narodno obrambo skupščine občine Celje, Vinko Ustar, načelnik oddelka za narodno obrambo skupščine občine Trbovlje, Alojz Sedmak, šef oddelka za narodno obrambo skupščine občine Ilirska Bistrica, Franc Lah, upravitelj vojnega načrta pri poslovnem združenju energetike SRS Ljubljana, Vanda Škodnik, novinarka Dela, in Ernest Petrin, novinar RTV Ljubljana.

S IV. SEJE PREDSEDSTVA ZVEZNEGA ODBORA ZRVS

Obračun enoletnega dela

Kot smo že na kratko poročali, je bila v Beogradu 8. decembra IV. seja predsedstva zveznega odbora ZRVS. Iz obilice točk dnevnega reda sta pritegnili pozornost prisotnih članov posebno dve: analiza enoletnega dela organov in organizacij ZRVS ter trenutni ekonomski in družbeni položaj upokojenih vojaških starešin.

Analiza dosedanjega dela ZRVS je poizkus napraviti pre- rez oziroma obračun vsega, kar

je bilo narejenega po V. kongresu do danes.

V tej analizi je ugotovljeno, da se zvezni odbor in drugi organi ZRVS vso svojo aktivnost po V. kongresu usmerili tako, da lahko urejajo ključne zadeve, ki so posebno pomembne za našo družbo in katerih ureditev pomaga usklajevati akcije vseh obrambnih ustrojev na območju splošne ljudske obrambe.

(Nadaljevanje na 2. strani)

Dogodki tedna

● Poslancem zvezne skupščine je bila predložena pobuda predsednika republike Josipa Broza Tita za spremembo ustave. Predsednik Tito v predlogu med drugim poudarja, da so v razvoju proizvodnih sil kot tudi v gospodarski, socialni in politični strukturi naše države nastale važne spremembe, ki narekujejo nekatere nove rešitve. Tem spremenjenim odnosom moramo prilagoditi ustavni sistem, zvezno zakonodajo in zvezne institucije, to je družbena nujnost, sicer bi se nam samo kopičili politični in drugi problemi, zlasti med republikami, ki se porajajo spricho pretežno etatiističnega ustroja federacije.

● Predsednik zveznega odbora Zveze rezervnih vojaških starešin Jugoslavije Milutin Morača je poslal vrhovnemu poveljniku oboroženih sil SFRJ maršalu Jugoslavije Josipu Brozu Titu čestitke ob 29-letnici Jugoslovanske ljudske armade. V brzojavki je med drugim izrazil prepričanje, da bo Zveza rezervnih vojaških starešin tudi v prihodnje sodelovala pri vseh nalogah, ki zadevajo krepitev vseljidske obrambe naše države.

● Zaradi negativnih pojavov v zunanjetrgovinskem in deviznem poslovanju gospodarskih organizacij oziroma kršenja zakonskih predpisov je treba nemudoma ustrezno ukrepati v vsej državi, saj so ti pojavi »občejugoslovanski«. To je eden izmed sklepov s seje komisije za družbeni nadzor slovenske skupščine, na kateri so najostreje obsodili vse pogostnejše primere kršenja predpisov, od nezakonitih poslov, kupovanja deviz iz retencijske kvote do »ponarejenega« plemenitenja blaga in drugih pojavov ter izpodkopavanja poslovne morale in poslovnih pravil v gospodarstvu, katerih namen je ustvarjati dohodek mimo delovnih uspehov.

● V zvezni skupščini so bili pogovori predsednika zunanje političnega odbora Bundestaga ZRN dr. Schröderja s skupino poslancev zvezne skupščine, člani zunanje političnega odbora, ki ga je vodil predsednik odbora za zunanjo politiko družbenopolitičnega zbora Bogdan Osolnik.

● ZIS je predlagal zvezni skupščini, naj po hitrem postopku sprejme spremembo v temeljnem zakonu o gradnji investicijskih objektov, da bi preprečili investiranje brez finančnega kritja. Gradnje brez zagotovljenih sredstev so se zlasti razmahale letos, ko za 115 objektov v vrednosti 1,3 milijarde dinarjev ni bila vnaprej zagotovljena skoraj niti tretjina potrebnih sredstev.

● Po poročilih je v poljskih mestih na baltiški obali, Gdansk, Gdini in Sopotu, prišlo do spopadov med demonstranti in varnostnimi organi. Poljska časopisna agencija je objavila, da je bilo v dvodnevni poulični spopadih v Gdansk ubitih 15 ljudi, veliko pa je bilo ranjenih. Poljski premier Cyrankiewicz je dejal, da so demonstracije izkoristili »anarhistični huliganski in kriminalni elementi ter sovražniki socializma in Poljske«. Ali je Poljska edina država na svetu, ki ima sovražnike, ki delujejo znotraj, se je vprašal Cyrankiewicz in nadaljeval: »Praksa je še enkrat dokazala, da se pouličnim demonstracijam, čeprav njihovi organizatorji niso imeli slabih namenov, priključijo vsi sovražni anarhistični, sovražni in kriminalni elementi, ki izkoristijo te demonstracije za krajo, zažiganje in brezsmiselno uničevanje.«

● Avstrijski zvezni kancler Bruno Kreisky se je sestal v predsedstvu vlade na Dunaju s predstavniki sveta koroških Slovencev in osrednje zveze slovenskih organizacij na Koroškem dr. Vošnjakom in dr. Zwitterom. Razgovori — prvi te vrste v minulih štirih letih — so zajeli vprašanja, povezana z izvajanjem določil avstrijske državne pogodbe o pravicah narodnih manjšin v Avstriji. Obe slovenski organizaciji sta konec oktobra opozorili predsednika avstrijske republike Jonasa, da niso uresničene pravice slovenske manjšine na Koroškem, zajamčene z državno pogodbo. Pokrajinska vlada Koroške je obravnavala probleme koroških Slovencev in ostro obsodila »posamezne provokacije ter ekstremistično nestrpnost«.

● Prosvetnokulturni zbor slovenske skupščine je sprejel zgodovinski dokument za razvoj kulture na Slovenskem: zakon o kulturnih skupnostih ter zakon o sredstvih za financiranje kulturnih skupnosti in kulturne dejavnosti. S tema zakonoma — če ju bo sprejel tudi še republiški zbor — se bodo ustvarile bistveno nove možnosti za začetek sanacije slovenske kulture in za enakopravno vraščanje kulturne dejavnosti v naše samoupravno življenje.

● V državnem sekretariatu za narodno obrambo je bilo posvetovanje o nadaljnjem šolanju rezervnega poveljniškega kadra naših oboroženih sil. Poleg najvišjih predstavnikov državnega sekretariata za narodno obrambo so se posvetovanja udeležili tudi načelniki republiških in pokrajinskih štabov za narodno obrambo in predstavniki zveze rezervnih vojaških starešin.

● Po 105 letih se je Švedska dokončno poslovila od dvodomnega parlamenta. S prvim januarjem bo začel delati enodomen parlament, ki so ga izvolili že septembra. Novi parlament ima 350 poslanskih mest. Socialni demokrati imajo v njem 163 sedežev, vendar jim to ne zagotavlja absolutne večine. Toda ker so tudi komunisti dobili 17 sedežev, imajo leve stranke — v celoti — vendarle večino.

● Mednarodna konferenca biologov je obsodila v Parizu ZDA zaradi uporabe kemičnih sredstev na indokitajskih bojiščih. To je rečeno v resoluciji, ki so jo sprejeli na konferenci, na kateri je sodelovalo 60 predstavnikov iz 13 držav.

● Turške oborožene sile so opozorile vlado, da ne name ravajo biti priče »spodkopavanja demokratičnega režima«, kar imajo v načrtu politični ekstremisti. Tako so opozorili v memorandumu, ki ga je predsedniku Sunayu poslal glavni poveljnik turških oboroženih sil general Batur.

● Deset pripadnikov neofašističnih organizacij, ki so se udeležili neredov v Trstu, je policija prijavila sodišču. Obtoženi so udeležbe v manifestacijah, ki niso bile prijavljene, blokiranje cestnega prometa, nasilja in upiranja organom javne varnosti, nedovoljenega nošenja orožja in drugih kaznivih dejanj. Prijavljeni neofašisti so iz Trsta in Milana.

● Etiopska vlada je proglasila izredno stanje v nekaterih pokrajinah Eritreje na severu države. V sporočilu je rečeno, da so se v kraje, kjer je izredno stanje, »infiltrirale oborožene osebe, ki jih podpirajo nekatere tuje vlade z namenom, da bi izpodkopali ozemeljsko nedotakljivost Etiopije«. Eritreja je 1953. leta stopila v federacijo z Etiopijo.

● Po predlogu o spremembah zakona o republiških pri-spevkih, davkih in davščinah, ki ga je sprejel slovenski izvršni svet, bi bila prihodnje leto osnova za obdavčenje skupnih dohodkov občanov 25.000 dinarjev, namesto sedanjih 20.000. Sprememba bo veljala tudi za leto 1970. Hkrati pred-laga republiški izvršni svet tudi manj ostro lestvico obdavče-nja skupnih dohodkov.

Letošnja dejavnost političnih zapornikov, internirancev in deportirancev

»Dejavnost in problemi bivših političnih zapornikov, internirancev in deportirancev« je naslov zadnjega poglavja poročila o delu ZZB NOV Slovenije, ki ga je obravnavalo predsedstvo na svoji seji 16. novembra. Tudi iz tega dela poročila posnemamo nekaj pomembnih ugotovitev:

Po VI. kongresu ZZB NOV v Ohridu je komisija bivših političnih zapornikov, internirancev in deportirancev pri RO ZZB NOV Slovenije skrbela za poglobljanje bratstva in enotnosti narodov Jugoslavije; kot prejšnja leta je sodelovala pri organiziranju »vla-ka bratstev«, ki je letos 12. oktobra odpeljal udeležence iz Slovenije v SR Srbijo.

Spodbujala je občasna srečanja z bivšimi zaporniki, interniranci in deportiranci iz drugih republik. Ob 25-letnici osvoboditve nemških koncentracijskih taborišč, je organizirala obiske vseh večjih taborišč. Na proslave je iz Slovenije potovalo 551 ljudi. Mimo tega pa bivši interniranci iz italijanskih fašističnih taborišč in zaporov organizirajo vsako leto obiske letih. Letos je skupina 80 udeležencev obiskala nekdanje zapore v Perugini in Firenci.

Ob obisku taborišč so udeleženci ugotavljali, da so nekateri naši oddelki v tamkajšnjih muzejih slabo urejeni. Najbolj kričoč primer revščine je muzej v taborišču Ravensbrück, kjer je naš oddelk najslabše urejen.

Obvestilo naročnikom

Po sklepu založniškega sveta Zavoda Borec se naročnina na »TV-15« za leto 1971 poveča za 10 dinarjev. Nova naročnina bo torej znašala 32 dinarjev. Podražitev je potrebna zaradi povečanja stroškov izdajanja, predvsem tiskarskih. Podrobneje bomo to razložili in utemeljili v naslednji številki. Pripominjamo, da je »TV 15« tudi pri novi naročnini še zmeraj najcenejši slovenski tednik.

Uredništvo in uprava
»TV 15«

Obračun enoletnega dela

(Nadaljevanje s 1. strani)

Na seji so ugotovili, da so člani ZRVS bili najbolj aktivni pri organiziranju in krepitvi enot teritorialne vzgoje in civilne zaščite, kakor tudi v množičnem pripravljanju ljudstva na obrambo. V teh akcijah so vojaški starešine največkrat prevzeli nase največji del bremena.

Obstaja pa še precej orgapi-zacij ZRVS, ki menijo, da se lahko uveljavijo samo z urjenjem. V tej zvezi so na seji naglasili, da je urjenje sicer važno in da predstavlja pomemben element borbene morale, toda ne smemo ga razumeti kot najvažnejšo in še manj kot edino obveznost ZRVS.

Še več pozornosti prisotnih pa je pritegnila razprava o trenutnem gmojtnem in družbenem položaju upokojenih vojaških starešin. Pobudo za to točko dnevnega reda je dal republiški odbor ZRVS Slovenije, ki je pred tem izvedel široko analizo o tem problemu in dostavil vse gradivo zveznemu odboru s predlogom, da tudi on reče svoje.

Zvezni odbor je vse gradivo pregledal in ugotovil, da je bila pobuda republiškega odbora ZRVS Slovenije umestna, ker da je problem, o katerem je govora, predvsem političnega pomena.

Potem ko so na seji temeljito pretresli vso zadevo in nastali položaj, so prišli do splošnega sklepa, da bi bilo treba vojaške pokojnine čimprej valorizirati in nato poiskati trajnejšo rešitev. Smatrali so, da bi bilo najbolje, če bi vsi ti

V večjem obsegu so bila letos ob 25-letnici osvoboditve taborišč organizirana večja srečanja bivših političnih zapornikov, internirancev in deportirancev v Begunjah, Ljubljani, Celju, Kopru, na Vrhniki, v Mirni na Dolenjskem in v Kamniku. Srečanja so bila so-razmerno dobro obiskana in tudi dobro pripravljena. Na teh srečanjih so se udeleženci dogovarjali o zbiranju dokumentarnega gradiva za izdajanje zbornikov. V pripravi je izdaja zbornika Ravensbrück, ki bo verjetno izšel prihodnje leto.

Komisija bivših političnih zapornikov, internirancev in deportirancev pri republiškem odboru skrbi za pokopališče internirancev na Rabu in za polaganje ven-cov v taboriščih v zamejstvu. Ugotovljena je predvsem pomankljivost, da grobišče na Rabu nima posebnega prospekta, katerega izdaja je že nekaj let v programu sodelovanja z ZZB Hrvatske in našo komisijo. Tak pro-spekt pogrešajo vsi obiskovalci grobišča na Rabu.

V poročilu je med drugim tu-

di rečeno, da je med interniran-ci in zaporniki še precej takih, ki jim ta doba ni priznana v delovni staž.

Po netočnih ocenah je bilo iz Slovenije okrog 60.000 ljudi deportiranih v Srbijo, Hrvaško, Bosno in v Šlezijo. Le malo teh nekdanjih deportirancev pa je včlanjenih v ZB.

Ne gre prezreti tudi ugotovitve v poročilu, da bivši interniranci iz nemških nacističnih taborišč vsesplošno ugotavljajo, da bi se morala naša država odločneje zavzemati za izplačilo odškodnine. V zvezi s tem je tudi ugotovi-tev, da je za odškodnino na Pri-morskem vložilo zahtevke okoli 10.000 naših občanov, bivših itali-janskih državljanov, a dobilo jo je le kakih 1.000.

V poročilu so nadalje navede-na pobratenja mest tako med francoskim mestom St. Marie in Tržičem, dalje med Ljubljano in Pesaro ter Parmo in Ljubljano. Omenjena pa je tudi tesna pove-zava med ANPI Zvezo italijanskih partizanov in ZZB NOV Slovenije.

V. M.

Festival „Kurirček 1970“

Dne 15. decembra so v dvorani doma JLA v Mariboru slovesno odprli letošnje osme prireditve festivala KURIRČEK, ki so trajale tri dni.

Številnim gostom je najprej spregovoril predsednik festivala Ivan Potrč. V uvodnih besedah je poudaril predvsem potrebnost razvijanja domoljubja med mladi-mi. Podpredsednik zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije gene-ralni polkovnik Radovan Vukano-vič je govoril o pomenu razvijanja tradicij narodnoosvobodilne voj-ne. V imenu JLA — pokrovitelja festivala — pa je pionirje in go-ste pozdravil generalni major Aleksander Vukotić. Letošnje pri-reditve festivala KURIRČEK je odprl podpredsednik občinske skupščine Stojan Požar. V uvodni slovesnosti je sodeloval tudi mla-dinski pevski zbor iz Maribora, ki je pod taktirko Branka Rajšterja izvedel koncert narodnih in umet-nih pesmi.

Naslednjega dne so se gostje odpravili na šole mariborske ob-čine, kjer so skupaj s časniki JLA brali odlomke iz svojih del, zvečer pa v salonu Rotovž priso-stvovali otvoritvi razstave »Podobe iz knjig za domače čtivo«. Na de-lovnem plenumu festivala KURIR-ČEK, ki se je začel sedemnajste-ga decembra, so s temo »Domol-jubje v sodobni mladinski knji-ževnosti vseh jugoslovanskih naro-dov« sodelovali: dr. Siobodan Mar-ković, prof. Širceljeva, prof. dr. Aleksander Spasov, prof. Crnkovi-č in drugi. Popoldne zadnjega dne so podelili letošnji »Plaketi partizanskega kurirja«, ki sta ju prejela makedonski književnik Vanče Nikolevski in akademski slikar Janez Vidic.

Dne 18. decembra popoldne je bila v dvorani JLA že tradicionalna prireditve »Književniki iz šestih republik — pionirjema«. Razgla-sili so izid literarnega natečaja za pesem, prozni prispevek in kratek dramski tekst. Prvo nagrado za pesem je prejel Dušan Djurišić iz Titograda, drugo nagrado pa Mirko Petrović iz Beograda. Prvo na-grado za prozo je dobil Giacomo Scotti z Reke, drugo nagrado Ka-rolina Kolmančič iz Murske Sobote. Prve nagrade za dramsko delo niso podelili, drugo nagrado pa je prejel Djordje Radišić iz Beogra-da. V sklepi prireditvi letošnje-ga festivala KURIRČEK so v glas-benem delu programa sodelovali profesorji in učenci centra za glas-beno vzgojo v Mariboru.

I. T.

V POCASTITEV DNEVA JLA — Dne sedemnajstega decembra je generalni podpolkovnik Franc Tavčar sprejel v domu JLA predstavnike občinskih organizacij ZMS, katerih člani so tekmovali na različnih področjih s pripadniki armadne oblasti. Popoldne istega dne pa je bila v Križankah svečana podelitev priznanj ob zaključku prvega tekmovanja za najboljšo organizacijo ZMS in najboljši garnizon JLA. Po uvodnih besedah predsednika ZMS Mitje Gorjupa je spregovoril generalni podpolkovnik Franc Tavčar in v pozdravnem govoru med drugim izrazil željo, da bi to tekmovanje postalo tradicionalno. Tri najboljšje mladinske organizacije — novomeška, mariborska in len-davska — so dobile posebne nagrade, vse druge, ki so sodelovale v tekmovanju, pa posebna priznanja.

Besede naših dopisnikov

DOLGA POLJANA

Nov spomenik

Dolga poljana je majhna vasi- ca v Vipavski dolini, neke med Ajdovščino in Vipavo. Tam so v nedeljo 22. novembra odkrili spomenik padlim. V ploščo iz kraškega marmorja je vklesanih deset imen. Pet borcev je padlo na bojnem polju, pet pa jih je umrlo v taboriščih.

Odkritja se je udeležilo veliko ljudi, ne samo vaščanov. Govoril je predsednik občinske skupščine tovariš Martin Greif-Rudi. Obujal je spomine na vojne čase in prikazal, kaj vse so delovni ljudje ajdovske občine dosegli po vojni. V kulturnem programu je nastopil pevski zbor iz sosedne vasi Budanje, nastopili so tudi šolski otroci.

Zanimivo je, da so spomenik postavili v glavnem s prostovoljnimi delom. Precej so prispevali vaščani tudi v denarju, pomagala pa so tudi podjetja. Velike zasluge za postavitev spomenika ima ZB Dolga poljana, ki ga vodi Tine Božič. Čeprav je star že 80 let, je bil pri delu neumoren. Postavitve spomenika si je za dal za svoj življenjski cilj. Kot vidimo, je tudi uspel. DK

SEVNICA

O borcih za severno mejo

O delovanju, življenju in neurejenih zadevah borcev za severno mejo iz let 1918 in 1919, ki zdaj žive na območju sevnške občine, ni še nihče nič zapisal. Zato sem nedavno obiskal njihovega dvainsedemdesetletnega tajnika Matijo Irgoliča in ga povprašal več reči.

Začel sem z vprašanjem, kaj delajo in kako živijo ter kaj in kako dela njihov občinski odbor.

Povedal mi je, da so občinski odbor ustanovili avgusta 1968. V občini ima svojstvo borca za severno mejo 40 članov, dva pa še čakata na dokončni sklep. Poprečna starost članov je 72 let. Predsednik je Franc Dobovšek iz Boštanj. Kljub razmeroma visoki starosti pa zaradi pomoči družbe ni posebnih težav glede življenjskih vprašanj članov.

Nadalje me je zanimalo, če Zvezi občinska skupščina s svojimi organi kot tudi družbenopolitične organizacije dovolj pomagajo. Pa tudi, kje imajo svoje prostore in kje se sestajajo.

Zvedel sem, da so s skrbjo družbe zanje v glavnem zadovoljni. Bilo je le nekaj posameznikov, ki jih do nedavnega niso hoteli razumeti. Zaradi splošnega pomanjkanja prostora pa je pisarna kar pri Irgoliču doma, občne zbornice pa imajo v dvorani sevnškega gasilskega doma, ker jim gredo gasilci zelo na roko.

Potem sem se dotaknil zanimivega vprašanja: koliko prostovoljcev so med zadnjo vojno okupatorji preganjali, zaprli, postrelili in koliko jih je bilo borcev ali sodelavcev?

Tovariš Irgolič mi je povedal naslednje: Točne podatke imajo odbori Združenj. Vem le, da so nacisti z desnega brega Save, to je s »kranjske« strani, že jeseni 1941 izgnali v Nemčijo 10 članov. Drugi pa, ki so živeli na levem bregu, to je na štajerski strani, pa so od srede 1944 bili partizanski somišljeniki in so tako ali drugače sodelovali v boju. Ni mi znano, ali je bil kdo tudi borec v ožjem pomenu besede. Le za sebe lahko povem, da so me Nemci zaprli že leta 1941 kot borca za severno mejo in hudega nasprotnika hitlerizma.

Sledilo je moje vprašanje, kako skrbijo za slabotne in bolehe člane. Ali jih kaj obiskujejo, če ležijo doma ali po bolnišnicah in zdraviliščih ter če jih ob taki priložnosti obdario. Kako je s pogrebi, ali kdo govori na grobu umrlega? Ali imajo morda tudi svoj prapor?

»Na žalost lahko povem le to,« je dejal tovariš Irgolič, »da smo sicer tak način dela imeli v načrtu, toda zaradi pomanjkanja denarja nismo mogli narediti ničesar. Upamo pa, da bo letos kaj bolje. Od članarine nam je ostalo toliko, oziroma se je nabralo toliko denarja, da bomo lahko vsakomur, ki ga bomo obiskali, tudi nekaj skromnega podarili. Prav tako se bomo udeležili tudi vsakega pogreba ter se od umrlega poslovili v imenu Zveze. Svojega prapora pa še nimamo. Nameravamo ga razviti prihodnje leto. Upamo, da bomo dobili kaj denarja od sevnških podjetij. Največ pričakujemo od »Lisec«, saj so bile ravno žene borcev za severno mejo prve sodelavke podjetja, ko je bilo ustanovljeno.«

Naslednje moje vprašanje je veljalo skupinskimi izletom v zgodovinske kraje iz bojev za severno mejo.

»Da, res smo večkrat nameravali kam na Koroško,« mi je odgovoril tovariš Irgolič, »toda do tega ni prišlo. Republiški odbor nam je obljubil, da bo skušal doseči pri železnici in pri avtobusnih podjetjih brezplačen prevoz. Toda železnica nam na na-

še vprašanje, kaj je s to obljubo, ni znala ničesar odgovoriti. Kljub temu pa nameravamo prihodnje leto vsekakor obiskati Koroško.

Največje težave so z obrazi za znižano vožnjo, ki jih izdaja občina. Pri železniški blagajni nam jih vzamejo, tako da ne moremo nadaljevati potovanja z avtobusi. Morda bi bilo najbolje, če bi nam začeli izdajati podobne izkaznice, kot jih imajo za popust pri vožnji vojaški vojni invalidi. Tudi ob obveznem vsakoletnem potrjevanju bi lahko pristojni ugotovili, kdo je ugodnost izkoristil in kdo ne ter kdo je umrl.«

Nazadnje sem tovariša Irgoliča še vprašal, če ima on osebno ali Zveza kak predlog, kako bi izboljšali skrb za borce za severno mejo.

Odgovoril mi je, da je zadovoljen, ker jim je jugoslovanska družba dala priznanje za njihov boj, čeprav nekako pozno. V sevnški občini, ki je pretežno kmečka, uživajo kmetje, borci za severno mejo, enake pravice kot kmetje, borci NOV. Ni jim žal, da so pred pol stoletja prelivali kri za to, da bi oni sami in njihovi potomci živeli v veliki svobodni jugoslovanski skupnosti narodov. Želijo tudi, da bi zdravi in zadovoljni uživali ostanek življenja.

Poslovil sem se od svivolasega, toda še krepkega moža, očeta znanega pevcu Rafka Irgoliča, zadovoljen, da imamo take ljudi.

KAREL ZORKO

LOGATEC

Živahna razprava na skupščini

»Dne 21. novembra se je zbralo 19 delegatov, prišli so številni gostje in začela se je občinska skupščina ZB logaške občine.

Razpravljali so o dveh zadevah, ki zasužniti, da ju omenimo: O načelu vseljudskega odpora in v zvezi s tem o nalogah organizacije borcev ter o sodelovanju borcev pri napredku občine.

Med priprave za vseljudski odpor sodi tudi negovanje revolucionarnih tradicij med mladino. Pri tem imajo člani ZB velike možnosti. Drugače pa se je izkazalo, da je zadnje čase zavest o potrebi stalne pripravljenosti na obrambo še prodrla med ljudi. Člani ZB imajo za to nedvomne zasluge. V občini so izvedli več vaj, posebno uspešna je bila v kombinatu lesne industrije. V razpravi so se oglasili mnogi. Nazadnje so sklenili, da je potrebno še bolj uveljaviti prizadevanja v okviru krajevnih skupnosti.

Po drugi točki dnevnega reda je imel glavno besedo predsednik občinske skupščine Vinko Halo-

žan. Pozval je borce še k večji dejavnosti in jim povedal, kakšne težave ima občinska skupščina, kaj vse bo še treba narediti. V razpravi so se spet oglašali mnogi in ga podprli. Splošno mnenje je bilo, naj bi združena več naredila za splošni napredek kraja, v katerem so.

Po končani skupščini je bilo tovariško srečanje v hotelu Krpan.

FRANC JERINA

ČRNOMELJ

Priznavalnine in še kaj

Še iz prejšnjih let prejema v črnomaljski občini 196 oseb priznavalnino kot stalno obliko družbene pomoči. Letos pa so odborniki občinske skupščine podelili priznavalnino novim 56 osebam. Podatki o prošnjah in poročila odborov Združenj pa kažejo, da je pomoči potrebnih še precej drugih.

Težave nastanejo, ker imajo mnogi zaradi zaslug med NOV nedvomno pravico do pomoči, toda po občinskem odloku do nje ne morejo priti. Ta ima preveč zemlje, drugi tega itd.

Pohvalno je to, da je občinska skupščina letos uspela povečati najnižje priznavalnine, tako da zdaj nihče ne dobiva manj kot 100 dinarjev mesečno. Toda tudi to je premalo glede na nenehno naraščanje življenjskih stroškov. Kljub temu so mnogi zadovoljni tudi s tem, saj je nekaj bolj kot nič. V glavnem so borci in aktivisti še vedno zelo skromni ljudje. Prav pa bi bilo, če bi bila vsota, ki jo ljudje dobivajo kot pomoč, po vseh občinah vsaj približno enaka, ne pa odvisna samo od občinskega proračuna.

VIKTOR DRAGOŠ

MARIBOR

Prav bi bilo, da bi se večkrat sestajali

Združenje borcev NOV »Jozice Flander« v Mariboru je imelo pred kratkim svojo letno skupščino.

Proti vsemu pričakovanju je bila udeležba na njej zelo velika. V poročilu odbora je bilo mimo vseh urejenih zadev in problematike zaslediti tudi poudarek pomembnosti sodelovanja članov ZB v štabih civilne zaščite, v pripravah na vsesplošni ljudski odpor ter pri obrambni vzgoji. V zvezi s šovinističnimi izgredi v Trstu in na Koroškem so soglasno sprejeli protestno resolucijo, v kateri so obsodili nastope neofašističnih izizvajev.

Na konferenci so prisotni člani vprašali marsikaj, kar jih je zanimalo, in to predvsem o merilih pri dodeljevanju stanovanj borcem NOV, pri zamenjavi stanovanj, spraševali so tudi o mestnem kopališču, o pokojninah, o dodelitvi dotacije in o gradnji doma borcem NOV v Mariboru; zanimali pa so se tudi za razmere v počitniškem naselju ZZB NOV v Valovinah. Na vsa vprašanja, ki so jih zastopali prisotni člani, je odgovorjal sekretar občinskega odbora ZZB NOV Maribor Marijan Dolenc. Pred koncem so izvolili še 9 članov v upravni odbor in tri člane v nadzorni odbor združenja ter delegate za konferenco KO SZDL.

Nekateri udeleženci konferen- ce so menili, da bi se morali borci večkrat sestajati in organizirati medsebojna srečanja z borci iz drugih krajev, in to na način, kot je bilo organizirano srečanje v oktobru ob krajevnem prazniku Velke.

DRAGO KOKALJ

KRANJ

Priznanje teritorialni obrambi

Ob zaključju letošnjega, prvega načrtno organiziranega delovanja teritorialne obrambe so v Kranju organizirali srečanje vseh starešin odbora teritorialne obrambe. Udeležili so se ga vodje vseh bataljonov čet in oddelkov, predstavniki domačega garnizona JLA, podjetij in krajevnih skupnosti, ki so aktivno sodelovali pri letošnjih pripravah na vseljudsko obrambo.

Na srečanju so obravnavali poročilo ter sprejeli osnovne smernice za prihodnje leto. Predsednik skupščine občine Kranj Slavko Zalokar, ki je udeležence pozdravil v imenu Sveta za narodno obrambo in komisije za vseljudsko obrambo pri SZDL in ZK kranjske občine, je izrekel priznanje starešinskemu kadru za letošnje uspehe. V poročilu komandanta odbora je bilo med drugim ugotovljeno, da so letos uspešno izvedli 83 različnih vaj, seminarjev, tečajev in drugih oblik aktivnosti. Mnogi starešine so ob vsem tem izgubili tu tudi po 30 in več svobodnih dni (sobote in nedelje brez nikakršnega denarnega povračila in priznanja. Ze to kaže na veliko pripravljenost in zavest. Taka zavest in čut odgovornosti sta prišla do izraza tudi ob veliki udeležbi vojakov na vsaki vaji in ob drugih oblikah izpopolnjevanja.

Srečanje se je končalo ob zakuski in tovariškem kramljanju o vsem, kar zanima posameznike in enote v tej organizaciji.

KAREL MAKUC

Ob tabornem ognju

Kdor ponižuje se sam...

Ko zadnje mesece vedno znova in z osuplostjo ugotavljamo nenevarno in drzno bohotenje neofašističnih in neonacističnih skrajnežev, ki se z vso brutalnostjo zaganjajo zoper slovensko narodno skupnost v Avstriji in Italiji, se ogorčenje sprahuje, kje so meje takšnega početja, ki ga očitno nobena diplomacija ne more več brzdati. Nedavne plebiscitne proslave na Koroškem, ki so izvenele kot nekakšen bojni ples z odkritimi zahtevami po dokončnem uničenju Slovencev, so morale zdramiti še tako zaverovanega optimista o dobrem sedstvu. Prav tako nas mora spravljati v dvome vse drugo, kar se je potlej še dogajalo in se na žalost še vedno dogaja onkraj naših meja. Sem sodi tudi nedavni izizvalni karneval »pregnanika« štajercov ob odkritju spomenika v Gradcu, prepoved vstopa v avstrijske restavracije jugoslovanskim delavcem in, kar nas je posebno osupnilo, nasilstvo fašističnih razgrajev v Trstu. Velikonomški neonacistični bratovščini onkraj Karavank se je na začudenje vseh nas v ma- tični domovini in tudi demokra-

tičnih sil v Italiji pridružila kot nalašč še bratovščina fašistov, in to prav v trenutku, ko bi moral naš predsednik republike s svojim obiskom potrditi čvrstost prijateljstva in dobrososedskih odnosov. Kaj v sklopu tega pomeni še izjava italijanskega zunanjega ministra Mora o legitimnih pravicah Italije, ki se jih bojda ne misli odreči v nekdanji zoni B, je jasno vsakomur, četudi je dal to izjavo v škripcih, ki so mu jih nastavili fašisti. Posledice so, čeprav skrajno neprijetne tako za nas kot za jadranske sode, popolnoma logične. Predsednik Tito je preložil obisk v Rim. Takšnim dobrodošlicam, kot so bile uprizorjene v deželi gostiteljici, se šef države ponosnih in svobodnih narodov, socialistične Jugoslavije, razumljivo, ni mogel odzvati.

Vsi delovni ljudje, državljani naše socialistične skupnosti, so jasno, in enotno, kakor vedno, kadar gre za nacionalne in državne interese, odločno podprli tak-

šen ukrep kot odraz svoje volje in suverenosti.

Siehernemu Slovencu in Jugoslovancu se nujno poraja tudi vprašanje, komu je bilo treba v tem času zaostrovati oči, posebno se spriču ugodnega razvoja odnosov na najbolj izpostavljenih oporiščih bloksovskih nasprotij v Evropi!

Vsesplošnemu ogorčenju naših ljudi bo težko stati na pot vse dotlej, dokler ne bo konec izizivanja in omalovaževanja naše narodne skupnosti onkraj meja.

Ob vsem tem se nam hkrati vsiljuje še eno vprašanje, neločljivo povezano z našimi narodnimi interesi in končno tudi z našim obstojem — vprašanje našega nacionalnega ponosa in zavesti o pripadnosti jugoslovanski skupnosti narodov.

Predvsem ne moremo in ne bi smeli prezreti povsod pričujočih dejstev, da v sosednih deželah, kjer živi naša narodnostna skupina, ne spoštujejo niti najbolj

elementarnih pravic njenih pripadnikov. Nikjer ni dvojezičnih napisov, nikjer slovenskih nazivov, reklam in ponudb, kljub množičnim prihodom in nakupom naših državljanov v njihovi trgovinah in lokalih. Da, celo za svoj denar se nemalokrat morajo naši ljudje poniževati.

Se toliko bolj pa nas lahko zaskrbljuje ta odnos v lastni deželi, kjer ni nobenega verojke, da bi gostoljubje istovetili s krnjenjem svojega dostojanstva, kljub odprtim mejam in dobrim sosedskim odnosom.

Težko se je pomiriti z utemeljenimi pripombami nekaterih Slovencev iz zamejstva, da celo naši mejni organi službeno občejejo v jeziku tiste države, katere registrsko tablico imajo na avtomobilu.

Ni manj nerazumljivo ni dejstvo, da že skoraj ni trgovskega ali gostinskega lokala na našem ozemlju, ki se ne bi potrudil za dvojezični napis, pretežno slovensko-nemški na Gorenjskem ali

slovensko-italijanski v krajih na zahodni meji, čeprav je znano, da je struktura turistov drugih narodnosti izredno številna tudi v teh krajih, predvsem holandskih, francosko govorečih, skandinavskih in angleških. Najbrž bi bilo veliko lažje ustreči vsem turistom z mednarodnimi ustaljenimi znaki za vse turistične, gostinske in druge usluge, ki se jih poslužujejo v drugih turistično razvitejših deželah. Prav tako bi kazalo opozoriti naše gostinske delavce in vse tiste ljudi, ki prihajajo v neposreden stik s turisti, da bodo veliko bolj cenjeni, če bodo pozdravljali in navezovali stike v svojem materinem jeziku, kot pa ugibali, katere narodnosti je kdo, ali pa kar na slepo udarili po nemško, kar utegne še marsikoga užaliti.

Vse to in še marsikaj, kar na videz ni videti pomembno, je treba pametno, brez nestrpnosti pretehtati in se vprašati, kolikšen delež odgovornosti nosimo sami. Ob tem se spomnimo slovenskega pesnika, ki je zapisal: »Kdor ponižuje se sam — podlaga je tujčevi peti.«

JR

Is zgodovine revolucije in ljudskega odpora

Fran Roš

Šlandrova družina

Naključje me je zaneslo v tedanji Šampavel pri Preboldu, prijazen kraj na južnem robu srednje Savinjske doline, med hmeljarskimi nasadi in gozdnatim hribovjem, z večjimi vasmi naokrog, s staro graščino in tovarno tkalnico, ki je bila last švicarskega kapitala.

Prebold je bil razgiban kraj. Precejšen del kmetov je bil imovit. Tovarniški delavci in delavke so se še zadovoljevali s skromnimi mezdami, saj so deloma bili hkrati tudi kočarji s krpicami zemlje. Razredno zavrednejši so bili rudarji, ki so hodili na »ših« v bližnjo Zabukovico. Izmed naprednih domačinov so zlasti mlajši kmetje in delavci znali ceniti vrednost kulturnih dobrin. Nikakršna redkost na primer ni bila posebna knjižna omara v hiši preprostega človeka — s knjigami in sodobnimi revijami. Ljudje so se radi vključevali v pevsko in dramska društva, obiskovali so knjižnice in javne prireditve. Seveda so tedanje kulturno-prosvetne ustanove bile politično strankarsko diferencirane. Zato je prihajalo med njimi do tekmovalnosti, a brez grobih nasprotstev.

Zlasti kmalu po prvi svetovni vojni je bilo tudi tu čutiti živahno zanimanje ljudi za politične probleme, a za njihovo reševanje ni moglo biti enotnega koncepta za kmečkoga bogataša in tovarnarja na eni strani, za delavca in rudarja na drugi strani. Občinskih volitev v Preboldu leta 1921 so se udeležile štiri stranke, a si je socialistična priborila največ glasov in tudi župana. Vendar je to stranko kmalu zrahljala njena lastna neborbena prilagodljivost.

Ustanovili smo kulturno-prosvetno društvo »Svoboda« in postal sem ji tajnik. Med njenimi odborniki je bil tudi Lojz Šlander, vaški krojač. Ze prej sva se bila sprijateljila. Bil je to čokati, čvrst mož s črnimi brki, z živim pogledom temnih oči, z glasno besedo. Doma je bil iz bližnje Grajske vasi. V družbi je bil rad zgovoren in vesel. Svoje razredne zavrednosti ni skrival, saj je pred prvo vojno bil krojaški pomočnik tudi na Dunaju. Kot član socialnodemokratske stranke se je udeleževal prvomajskih manifestacij dunajskega delavstva. Kot

obrtnik — »vandrovec« si je ogledal več dežel in se pri tem preživljal s priložnostnim delom. V svetu se je dokopal do lastnih pogledov na dogajanja in razmere v njem.

Šlandrova družina je tedaj kot najemnica prebivala v hiši naprednega, poštenega kmeta Potočnika, po domače Škofca na južnem robu Kaplje vasi pri Preboldu. Tja sem na Lojzovo povabil in v zadevah »Svobode« večkrat prišel. Spoznal sem tudi njegovo ženo Mico, rojeno Regula. Telesno šibka, izmučena od dela, v srcu pa neskončno dobra in požrtvovalna, se je vsa posvečala družini. V njej sem videl lik trpeče, žrtvujoče se Cankarjeve matere. V družini so se bili rodili otroci: Slavko leta 1909, Vilč 1910, Mica 1911, Franc 1912 in Vera 1921.

Štirim izmed teh sem bil učitelj: Slavku v 5. razredu, kjer sem učil srbohrvaščino, bistroumni in odrezavi Mici pa sem bil razrednik v 6. razredu. Učenca sta mi bila še Vilč in Franc. Spominja se Slavka, sedel je v prvi klopi, majhen kakor je bil takrat, z velikimi temnimi očmi, ki so nenehno vrtale v svet okrog sebe, da bi ga opazovale in presojale. Bil je poln znanja iz zgodovine, ki si ga je prilastil tudi iz knjig doma, a že precej kritično. V razredu je bil prvi odličnjak. (V »zlatoto knjigo« sem vpisal tudi Mico.)

Pozneje so se Šlandrovi preselili v Latkovo vas, v prijaznejšo hišo ob sončni cesti proti Preboldu, last matere. Dobro se spominjam nedelje leta 1921, ko sem v Dolenji vasi srečal očeta Lojza. Povabil me je v gostilno ob mostu čez Boljsko in tam naročil pol litra vina. Ko sva trčila s kozarcema, je nasmejan dejal: »Na srečo moje pravkar rojene hčerke!« Bila je 5. otrok Šlandrovih.

Otroci so rasi v skromnih razmerah, a življenje jim je lepšala ljubezen staršev. Lojz se je moral pridno ubadati s šivanko in ob

stroju, njegova žena pa je šivala perilo naročnikom, da njuna sedemčlanska družina ni stradala črnega in koruznega kruha. Samo tako je nadarjeni Slavko mogel obiskovati še meščansko šolo v Zalcu. Tjakaj se je dan za dnem odpravljaval s knjigami in zvezki, celo peš se iz Kaplje vasi, devet kilometrov daleč, da si je prihranil potne izdatke.

Slavko, rojen 20. junija 1909, je hitro dozoreval. Ze enajstleten je prebral Prešerna in mnogo Cankarja. Očetovo prikazovanje življenja v širokem svetu je dalo osnovo njegovemu političnemu presojanju. Spoznaval je krivice, neizogibne v kapitalizmu. Našel je somišljenike izven doma in se tudi ob njih vzpodbujal. Zgodaj se je globoko ogrel za Marxov nauk uverjen, da bo kakor v Rusiji leta 1917 tudi drugod moralo priti do spopada med preteklostjo in prihodnostjo. Poln ljubezni do trpečega človeka in izkoriščevanega delavstva je hotel tudi sam sodelovati v odločilni borbi in pri graditvi boljše, nove družbe.

Najprej je želel postati gradbenik, a ta namen se ni skladal z njegovimi materialnimi možnostmi. Odšel se je učiti zobozdravništva k doktorju Treu v Rogaske Slatino. Kot zobotehnik je nato delal pri doktorju Krautbergerju v Celju. Bil je izvrsten v svoji stroki in je prejemal dobro plačo. Tako je mogel, dokler je bil na svobodi, gmotno podpirati svoje politično delo. Pomagal je domačim in je sestro Veri omogočil obiskovanje celjske gimnazije.

Leta 1932 je Slavko postal član Komunistične partije. V njej je videl politično organizacijo z jasnim programom, borečo se za osvoboditev delavskega razreda in njegovo oblast, s tem pa za pogoj boljšega življenja vsega delovnega ljudstva. Na tej poti so mu sledili še oba brata in obe sestri, še preden so se razšli v svet.

Udeleževal se je v sindikatih. V celjskem društvu »Svoboda« je nastopal kot recitator, pevec in igravec. Tudi temu delu je dajal politične cilje. V krajih Savinjske in Saleške doline je zbiral mladino, delavce, napredne ljudi in snoval partijske celice. Neutru-

den je študiral, potoval in predaval. Poln čudovite ljubezni do ljudi in neomahljiv se ni bal nobenih žrtv za veliko stvar.

Z drugimi člani ilegalne partije in tudi s svojim bratom Vilčem je Slavko leta 1933 padel v zapore ter je tri leta prebil na robiji v Sremski Mitrovici. Na kaznilniški »univerzi« se je ideološko še dalje razvijal in je v sebi še utrjeval revolucionarno odločnost. Leta 1936 je bil zaradi svoje revolucionarne dejavnosti na dve leti robije obsojen tudi njegov brat Vilč, tokrat že drugič.

Po vrnitvi v Slovenijo je Slavko še povečal svojo politično aktivnost in jo uspešno uveljavil tudi ob raznih volitvah in protirežimskih demonstracijah. Pri tem pa mu je bil kot človeštvu grozeča nevarnost že pred očmi vse agresivnejši fašizem.

Z vneto je opravljal delo okrajnega sekretarja KPS za Celje in Savinjsko dolino. Julija 1940 so ga izbrali za kandidata, maja 1941 pa za člana CK KPS. Zasledovan je v začetku l. 1940 skupaj z Dušanom Kraigherjem odšel v ilegalo, a se ga je čez leto dni spet polastila policija, tako da je šele tik pred razpadom stare Jugoslavije zapustil zapore. Podobno usodo je v tem času doživela tudi njegova sestra Mica, zaprta v celjskem Starem piskru.

S Slavkom sem se v Celju večkrat srečal, tudi v kavarni sva nekajkrat govorila. Ves ta čas je živel pod policijskim nadzorom. V letu pred Hitlerjevimi napadom na nas sem v Mariboru naletel na Franca Šlandra, natakarka v hotelu »Meran«. Bil je zelo resen in dostojen fant. Zajela nas je krvava, neprizanesljiva vojna. Ze v svoji prvi polovici je ugonobila vse tri Šlandrove sinove in njihovo mlajšo sestro Vero.

Slavko je kljuboval najhujšim nevarnostim, ko je kot član CK KPS opravljal zdaj najodgovornejše naloge. Ob navalu nacistov na našo deželo je postal še sekretar pokrajinskega komiteja KPS za Štajersko v Mariboru. V ilegali je pogosto menjal bivališče in se je večkrat ustavil tudi v Škofji vasi pri Celju.

Na neki poti v Maribor je v mestu naletel na gestapovce in njihove agente, ki so pravkar aretirali politično delavko Slavko Klavoro, ko je v neki hiši hotela poiskati zvezo. Navalil je nanje, da bi jo rešil, čeprav ni imel orožja. Po ogorčenem spopadu pa je sam postal njihov plen. Strahotno so ga mučili, a jim niti svojega imena ni izdal. Dne 24. ali 25. avgusta 1941 (obsojence so razdelili v dve skupini) so ga ustrelili kot talca. Razglas o izvršeni sodbi ga navaja kot Franca Vebra, gozdarja iz Škofje vasi, kakor ga je označevala lažna osebna legitimacija.

Slavka Šlandra so 25. oktobra 1943 proglasili za narodnega heroja. Zaró z njegovim pepelom so iz Gradca prenesli v grobnico narodnih herojev v Ljubljani.

Prav v zadnjih dneh Slavkovega življenja je I. celjska četa na Kozjanskem doživljala svoj najtežji čas. Po zajetju Franja Vrnčiča in potem, ko je bil ranjen Peter Stante, je njen tretji komandir postal Vilč Šlander. Medtem ko si je del njegove čete odpočival v Zavškovem mlinu pri Šentrupertu (danes Breza), so ga obkolili okupatorjevi žandarji. V ostrem spopadu so ti zažgali mlin. Med petimi zgorlimi trupli tam je bilo nedvomno tudi Vilčevo. Tako je ta svojemu bratu Slavku sledil v smrt že po dveh dneh.

Edini doslej še živi brat Franc je tedaj kot nemški vojni ujetnik bival v taborišču v mestu Werder and der Havel, zahodno od Berlina. Od tam so ga dodelili neki gozdni delovni komandi. Šele sredi leta 1942 je iz domačega kraja prejel sporočilo o smrti matere in obeh bratov. Strahotna vest ga je tako hudo prizadela, da se mu je omračil um. Padel je v delirij, v bes. V

slovenskem in nemškem jeziku je pred tovariši in stražarji pričel vzklikati Sovjetski zvezi in preklinjati nacistično Nemčijo, ki ji je napovedal propad. Z močnimi pestmi se je otepaval stražarjev, da so ga le s težavo spravili v prisilni jopič. Odvedli so ga v umobolnico, kjer si je nekoliko opomogel. Spet so ga poslali na delo, a po ponovnem upiranju so prišli ponj gestapovci in ga ubili leta 1943.

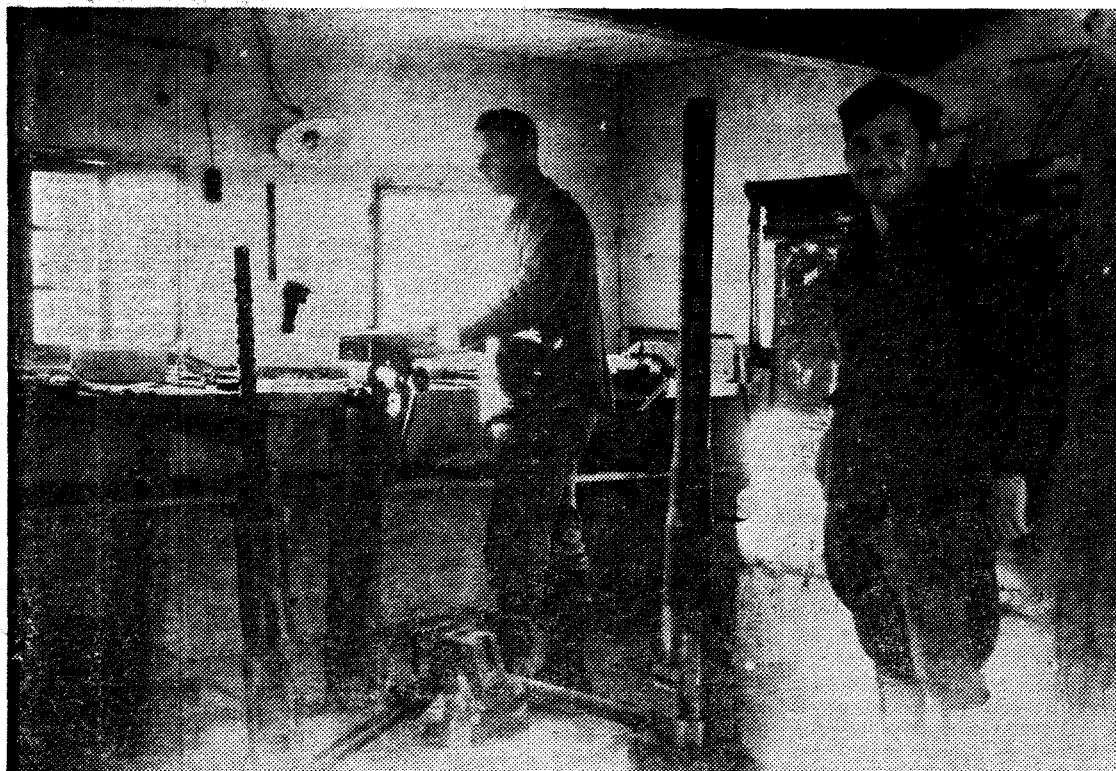
Žrtvovala pa se je tudi najmlajša — Vera. Ze kot otrok je spremljala politično delo bratov in sestre, bila pa je priča tudi njihovemu preganjanju v kraljevski Jugoslaviji. V težavnih razmerah se je deloma s Slavkovo gmotno pomočjo prebivala skozi celjsko gimnazijo in si pod njegovim vodstvom oblikovala značaj in mišljenje. Leta 1938 je postala sekretarka skokjevske skupine v Preboldu in nato članica okrožnega komiteja SKOJ v Celju. Z iskrenostjo in požrtvovalnostjo si je pridobivala zaupanje mladine. Maturirala je leta 1940 in se vpisala na medicinski fakulteti v Ljubljani. V maju 1940 je umrla mati Šlandrovih otrok, oče pa že šest let prej. V Ljubljani je Vera opravljala zaupne partijske posle do septembra 1941, ko so jo poslali na Štajersko organizirati mladansko delo v izredno nevarnih razmerah, ki pa jih je premagovala pogumno in spretno. Leta 1942 ji je bila poverjena funkcija sekretarke pokrajinskega komiteja SKOJ za Štajersko. Na predlog Lole Ribarja jo je CK KPS leta 1943 kooptiral v oblastni komite za Štajersko.

Sredi junija 1943 je komandant Franc Rozman-Stane na Dobrovljah formiral večjo skupino borcev za pohod v Gornjo Savinjsko dolino. Njegov štab je bival v neki kotanji pod Tolstim vrhom. Tam sta bila tudi njegova člana Dušan Kraigher in Vera Šlander. V jutru 15. junija je štab nenadoma napadla nemška policijska skupina. Pri tem je bila smrtno zadeta Vera, padel pa je tudi Dušan Kraigher, ki ji je prihitel na pomoč. Tedaj je Stane s štabno zaščito odbil policiste in bil ranjen v roko. Tovariši so oba svoja mrtva pokopali na Tolstem vrhu. Danes imata grobnico ob velikem spomeniku na Šlandrovem trgu v Celju. Na domači hiši v Latkovi vasi je Vera dobila spominsko ploščo, njen brat Slavko pa na preboldski osnovni šoli, ki ji je bil pet let učenec.

Tako je Mica kot edina izmed petih Šlandrovih otrok preživela vojno. Spomladi leta 1941 se je bila iz Savinjske doline prebela v Ljubljano in je tu izvrševala pomembne naloge. Italijani in Nemci so jo decembra 1941 aretirali. Z njo so nameravali odkriti sled do vodstva osvobodilnega gibanja. Toda s simuliranjem bolezni je izsilila premestitev v bolnišnico, od koder se je 1. marca 1942 posrečilo beg. Odšla je v partizane in bila komisar bataljona v Tomšičevi brigadi, nato pa članica komiteja za Belo krajino. Sama se je javila na Štajersko, kamor je kot članica oblastnega komiteja prispela prav v času Verine smrti. Med sovražno hajko proti osvobojeni Gornji Savinjski dolini je bila ranjena v nogo. V začetku leta 1945 se je prišla zdraviti v Beograd. Tam sem jo kot preganec srečal in ne bom pozabil ljubeznive pozornosti, ki mi jo je naklonila moja nekdanja učenka Mica. Po končni osvoboditvi so ji bili poverjeni odgovorni položaji in bila je tudi zvezna poslanka. Tako še živi kot edina preživela iz zavedne, pogumne, sreči delovnih ljudi se žrtvujoče slovenske družine preboldskih Šlandrov.

Veliki zgled nam ostani živ, osvetljen s hvaležnostjo še poznih rodov! Tudi spomenik, ki ga bo heroju Šlandru postavilo Celje s svojim okrožjem, naj nam kaže pot naprej!

Fotografija z vprašajem

Brez dyoma kaže fotografija eno izmed partizanskih delavnic. Te pa so bile na osvobojenem ozemlju. Po celi ameriškega letalskega mitraljeza, prislonjeni ob delovno mizo, lahko sklepamo, da je fotografija nastala v zadnji vojni zimi ali spomladi 1945 v Beli krajini. Tam so mitraljeze z ameriških letal, ki so morala zasilno pristati na našem ozemlju, preurejali v protiletalske. Z njimi so branili letališča v Beli krajini, v sili pa so njihove celi obrnili navzdol in streljali po vsiljivcih, ki so prihajali čez Kolpo. Naj nas ne motijo obleke, ki so takšne, kakršne so bile konec 1943 in v začetku 1944, ko še ni bila zavezniška pomoč tako izdatna. V delavnicah tudi kasneje niso imeli angleških oblek, ker so imeli prednost pri oskrbi v operativnih enotah. — Kdo sta tovariša na fotografiji? Kdaj je fotografija nastala in kje?

Utrinki in odmevi

Pri bivših partizanih v domu onemoglih

V zagonu za čim višjim osebnim standardom često pozabljamo, da smo nekaj dolžni tudi družbi. Pozabljamo, da smo od družbe že marsikaj prejeli in da bomo od nje še marsikaj potrebovali.

Ko sem s predsednikom ZZB v Idriji Ivanom Čukom obiskal dom starih v Idriji, mi je bila ta misel še bolj prisotna. Lahko trdim, da so oskrbovanci v tem domu dobro postreženi, tudi hrana je v redu; vsaj tako so nama zatrjevali oskrbovanci. Oskrbovalna stanje le od 17,00 do 25,00 din dnevno.

Dom (najbrž je tako tudi z drugimi) je še vedno podoben bolnišnici: sobe, natrpane s posteljami, kjer preživijo stari in onemogli ljudje največ časa. Tisti, ki bi morali temu posvečati več skrbi, morda mislijo, da je za stare ljudi vse dobro.

Tu ne mislim na organizacijo ZZB, ki se zanima za svoje člane, vtem ko so potrebe večje kot pa možnosti. Res je tu tudi več taktih, ki so prišli iz neurejenega življenja. Vendar pa prihaja v dom vedno več ljudi iz takega okolja, da jim dom na stara leta zagreni življenje.

V domu starih v Idriji je vedno več nekdanjih partizanov s podeželja. Prav tem je veljal obisk predsednika, da se seznani z njihovim stanjem.

V zadnjem letu se je priložnost nekdanjih partizanov več kot podvojila. Od 130 oskrbovancev je v domu 21 bivših partizanov in aktivistov. Ta priliv pa se bo še povečal v naslednjih letih. Toda kam z ljudmi, če je dom že zdaj prenatrpan?

Zdravniški pregled v domu je ugotovil, da je več na novo sprejetih bivših partizanov teže bolnih, nekateri so celo tuberkulozni in so jih morali odpeljati v zdravilišče.

Ko je pred leti pogorel stari dom, so morali oskrbovance razporediti v druge domove in celo v privatne hiše. Nekaterim je bilo to prav, češ zdaj bodo zgradili nov dom. Stari je bil namreč preurejen iz nekdanje »furmanške« gostilne in popolnoma nepripraven za take ljudi.

Toda denarja ni bilo. V napol pogorelo stavbo so ponovno strpali stare in onemogle. Sele

letos so zgradili manjše poslopje na starih ruševinah. To poslopje je dobro urejeno in so tisti, ki v njem stanujejo, zelo zadovoljni. Toda še vedno skoraj polovica oskrbovancev stanuje v dveh ločenih starih stavbah.

Upravnik doma ima izdelan program, kaj bi bilo treba napraviti. Toda to ni le stvar upravnika in kolektiva, da namreč »berač« za finančna sredstva, temveč je to stvar vse družbe.

Namesto stare razpadajoče stavbe je treba zgraditi novo, sodobno. Dom bi lahko potem nudil usluge tudi tistim starim, ki se stanujejo doma, pa nimajo nikogar, ki bi jim stregel.

Za gradnjo doma bi potrebovali kredite z dolgoročnim odplačevanjem. Če jih lahko damo za gradnjo vil, bi jih morali tembolj še za take domove. Za dom starih bi moral prispevati tudi stanovanjski sklad upokojencev, saj je največ letih v domu starih.

JANEZ JERAM

Sem kriv, da sem ostal živ?

Zgodila se mi je krivica. Bil sem že upokojen, toda zaradi ovadne neke »tovarišice« so mi pokojnino ukinili.

Očitajo mi, da sem se pustil ujeti in da sem kot ujetnik dovolil, da me oblečejo v nemško uniformo. Bržkone bi najraje videli moje ime vklesano v spomenik padlim?

Rojen sem bil leta 1912, partizan sem postal avgusta 1943. Ob ustanovitvi 15. brigade sem bil v njej. Kasneje sem bil v 1. četi 2. bataljona, moj komandir je bil Karel Zupančič iz Črnomlja. S 15. brigado sem bil vsepovsod do usodnega 25. januarja 1944. Takrat me je komandir poslal v za sedo, moja enota se je morala naglo umakniti, ne da bi me kdo o tem utegnil obvestiti. Znašel sem se sam sredi Nemcev, ki so me zajeli. O tem lahko priča Karel Zupančič.

Kako se je godilo ujetnikom, najbrž ni treba posebej opisovati. Mene so deset dni držali v neki kleti v Velikih Laščah in ves čas pretepali. Nato sem bil zaprt v nekakšnem predoru med izdajalci. Od tam so me poslali v Ljubljano v prisilno delavnico. Nekako konec februarja ali prve dni marca pa so nas več skupaj odpeljali v St. Ivan pri Trstu. Tudi od tam so nas po dveh mesecih surovega ravnanja poslali v Gorico.

Tam je bilo malo bolje, saj smo bili v neke vrste konfinaciji in so nam včasih dovolili iti ven. Ujet sem bil v raztrganih cunjah, polnih uši, zato so mi Nemci dali staro uniformo svoje vojske. Drugi so dobili stare domobranske uniforme. Najbrž so se bali, da ne bi okužili zaporov.

Kljub temu pa smo bili še ve-

dno ujetniki. Kaj so nameravali z nami, ne vem, najbrž pa nič dobrega. Ko sem prvič prišel v Gorico v stik z domačini, sem se seznanil z invalidom Nahtigalom. Poznal sem ga od leta 1941, ko je bil pri Emoni v Črmošnjicah na Dolenjskem. Omenil sem mu svojo željo, da bi rad pobegnul. Nahtigal mi je obljubil zvezo in kmalu obljubo tudi izpolnil. Na drugem sestanku mi je že dal čas in kraj, kamor naj bi šel. Predlagal mi je, da bi nas pobegnulo še več in, če bi lahko prinesli kaj streliva in orožja. Poznal sem tri svoje rojake, ki so jih Nemci zajeli na poti iz italijanske internacije v domovino. Nekega dne smo vlomili v sobo, kjer je bilo orožje, medtem ko se je stražar zabaval z dvema jetnicama. Nabrali smo si bomb in municije ter si oprtali čez rame puške. Po Gorici smo se pomikali kot patrolja, trdno odločeni, da bomo uporabili orožje, če nas bo kdo poskušal ustaviti. Na dogovorjenem mestu nas je počakal Nahtigal. Vožja se je pred nami s kolesom in dajal znamenja, kam naj gremo. Kmalu smo bili zunaj mesta.

Takrat so z menoj pobegnili Franc Novina in Matija Novak, oboje z Brstovca pri Semiču, ter Alojz Kastelic iz Stranske vasi pri Semiču. Nekako ob štirih zjutraj naslednjega dne smo se že javili komandi vipavskega vojnega področja. Od tam so nas poslali v Bazoviško brigado. O tem lahko priča več tovarišev.

Zaradi ustavitve pokojnine sem se že pritožil na vrhovno sodišče. To je zadevo vrnilo v ponovno presojo. Pristojna komisija v Črnomlju je bila ponovno mnenja, da mi pokojnina ne pripada, oziroma, da mi ne pripada dvojno štetje časa, ko sem bil v ujetništvu. Mar sem kriv, ker se nisem pustil ustreliti? Saj sem imel dva otroke in takoj ko sem mogel, sem znova vstopil v našo vojsko. Zelo me zanima, kako bi se v moji koži zadržali tisti, ki zdaj odločajo o tem, ali sem naredil prav ali ne, ko se nisem potegoval za svojo ustrelitev, pa tudi, kako bi se obnašala ovaditeljica. Zdaj je lahko biti junak!

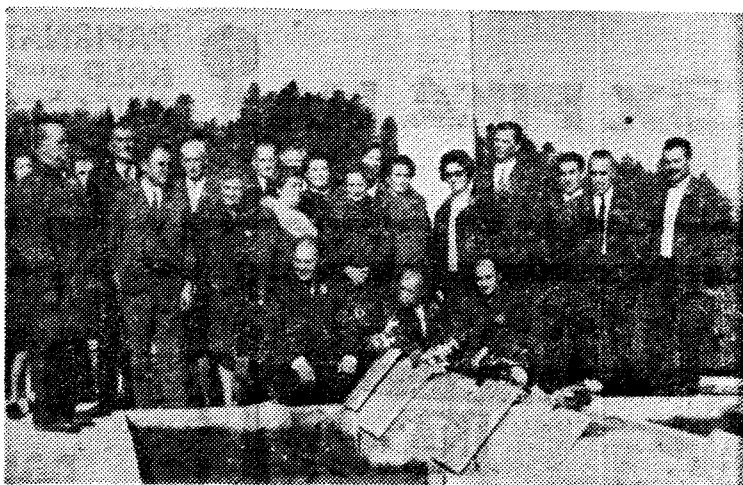
Zadevo moje posebne dobe v času ujetništva je reševala tudi komisija po členu 195. Tudi ta mi dobe ni priznala, spet na podlagi mnenja črnomaljske komisije. Tudi glede tega čakam zdaj na razsodbo vrhovnega sodišča.

Prosim uredništvo, da me z objavo mojega pisma podpre v boju za pravično ureditev moje zadeve.

JANEZ DERGANČ,
Gaber pri Semiču

Zvesti kot nekoč

Osmega decembra 1943 se je na Vojskem zbralo 43 slušateljev IV. partijskega tečaja za Primor-

Udeleženci IV. tečaja partijske šole na Vojskem, ki se je bil začel 8. decembra 1943, toda čez dva dni so šolo napadli Nemci iz Idrije, tečaj pa se je nadaljeval v Gačniku. — Posnetek je iz leta 1968, ko so se živi tečajniki zbrali na Vojskem.

ske in Gorenjsko. Prišli so iz Gradnikov, Vojskove in Prešernove brigade, prišli so iz brigade »Srečka Kosovela« in iz III. operativne »Alpske« cone. Prišli so aktivisti z Baškega, Tolminkskega, Idrijskega, Goriškega, Kraškega in Ajdovskega okrožja ter iz Pokrajinskega odbora za Slovensko Primorje.

Sami zbrani in borbi za osvoboditev do skrajnosti predani ljudje, ki so si — ali v operativnih enotah ali na terenu — zaslužili, da so bili sprejeti v vrste KP. Triinštrideset ljudi, trinštrideset komunistov!

Od teh je danes živih še 31. Dva tečajnika sta omahnila že 10. decembra (dva dni po začetku tečaja). To sta bila Stanislav Ferjančič-Majko in Stefan Zidanšek-Zlatko. Tovariša Pavlo Colja-Rastjo in Ivana Kavčiča-Grudna so pa pozneje sovražniki ujeli in ju, po strahovitnem mučenju, zverinsko umorili. Razen omenjenih je padel med NOB tudi Lojze Frančeskin-Veko.

Po vojni so umrli tovariši: Jože Bergman, Mirko Pirc, Franc Zgonc, Darko Volk, Ivan Sulič, Josip Bolje in Anica Sulič-Copidanila.

Tečaj je trajal od 14. 12. 1943. Glavna predavateljica sta bila Ivan Bratko-Andrej in Dušan Bravničar-Veliko.

Slušatelji tečaja so se na pobudo Cirila Posege in ob organizacijskem prijemu Marije Stih-Kende-Majde in Antona Božiča po 22 letih zopet srečali. Bilo je 14. novembra 1965.

Leta 1968 so se dobili na Vojskem in v Gačniku, kjer se je bil po napadu tečaj nadaljeval in končal. Letos so se spet srečali na Vojskem. In seveda v Gačniku. Pri Janezu Skoku. Vsem, ki so jim takrat — v tistih neizmerno krutih časih nudili pomoč in gostoljubje, so se skromno oddolžili.

Cepprav je sleherni izmed njih že do tistega dne dal svoj prispevek za šolo v Cerknem, so sklenili, da ji bodo poklonili še svoj skupni prispevek v tihi želji, da bi otroci, ki jih bodo tam vzgajali, rastle na slavnih tradicijah velike domovinske vojne.

Vsi prispevki, delno zbrani na zadnjem srečanju, ter prispevki, ki so jih posamezni tečajniki osebno nakazali, znašajo do danes 4.090,00 dinarjev. Če prištejemo še značke in loterijske srečke, ki so jih tečajniki kupili, znaša skupna vsota 4.915,00 dinarjev.

Ob tej priložnosti so sklenili, da bodo do otvoritve šole v Cerknem pripravili izčrpen opis tečaja in dogodkov iz tistih dni.

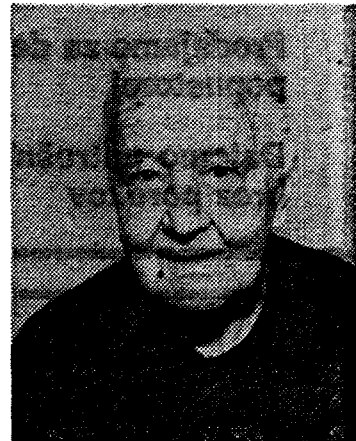
Njihovo zamisel in priprave na srečanje je še prav posebno podprl takratni sekretar občinskega komiteja ZKS Nova Gorica tovariš Stefan Cigoj. Njegova udeležba in udeležba še nekaterih drugih mladih voditeljev ZKS je tem srečanjem dala posebno prisrčen ton in izpričala tesno povezanost med stari in mladimi generacijami komunistov.

K. M.

Skrb 93-letne Franciške

»V Kozariščah pri Ložu smo živeli. Imeli smo majhno kmetijo. In že takrat, pred vojno so nas šikanirali, češ da smo za komuniste. Sin Lojze se je umaknil v Francijo, da se je izognil hujšega. Potem pa je prišlo najhujše — vojna. Dva sinova mi je vzela vojna, pravzaprav štiri, če štejem še moža in sina, ki sta ostala kot žrtve brez strehe in kruha. Vse so nas izgnali. Celo mene pri 65 letih. Spoznala sem grozote v Gonarsu, na Rabu. Najmlajša hči Marija, ki zdaj tu, v Kranju, skrbi zame, je bila že na morišču, potem je preživela grozo internacij.«

Tako je pripovedovala Franciška Šumrada, ki bo prav te dni proslavljala svoj 93. rojstni dan. Mnogo lepih, a še več grenkih spominov ima iz svoje Loške do-

line. Toda že več kot dvajset let živi v Kranju in v Loško dolino gre včasih samo pogledat. In takrat, pravi, skuša obuditi spomine na mlada leta, tiste dogodke, ki so bili prijetni, lepi, še polni upanja v življenje in lepo prihodnost. Imela je deset otrok, jih vzgajala in ob največjih težavah skušala spraviti do kruha, do lepšega življenja. Toda... Celotno življenje je bilo v resnici ena sama muka, trpljenje, toda ob stalnem upanju v boljše, v pravico, svobodo in srečo.

Ob vprašanju, kako danes živi, je z veliko mero samozavesti dejala, da ji pravzaprav še nikdar ni bilo tako lepo.

»Imam z invalidskim dodatkom 47 tisoč, hči dobiva tudi borčusko pokojnino. Nikdar nisem poznala razkošja. Tu imam lepo in toplo v stanovanju, za jesti nama ne manjka.«

»In kakšna je vaša največja želja, mama?«

»Oh, želja! Pri mojih letih, saj veste... Le ena stvar me skrbi. Vse gorje naše hiše in družine so povzročili Italijani. Zdaj pa spet slišim, da še vedno nekaj hočejo... To me hudo boli in skrbi, čudim se... Kaj mislite, kaj bo iz tega, kaj to pomeni?«

Tako smo sklenili pogovor in v topli sobi je nastala mučna tišina.

K. MAKUC

Pravna posvetovalnica

O pravicah borcev za severno mejo

Več naših bralcev in naročnikov se je obrnilo na nas s prošnjo za pojasnilo. Gre za starejše ljudi, udeležence prve svetovne vojne, ki so se udeležili bojev za severno mejo leta 1918 in 1919 in so lani dobili priznanje borcev za severno mejo. S tem so jim po določbah zakona o borcih za severno mejo bile priznane določene ugodnosti. Pišejo pa, da letos niso dobili nobenega denarja, da pa so dobili poziv, naj sporoče imena in naslove prič. Nekateri se hudejejo, češ da so predložili vojaške knjižice. Te knjižice so uradni dokument. Podpisali so jih nekdanji komandanti. Zato takih dokazil ni mogoče kar tako zavreči in jih ne priznati.

Obrnili smo se na republiški odbor zveze prostovoljcev-borcev za severno mejo in dobili pojasnilo glede teh vprašanj. To pojasnilo posredujemo vsem tistim nekda-

njim udeležencem bojev za severno mejo, ki so se in se še nameravajo obrniti na nas s prošnjo za pojasnila in nasvet. Morda bi predhodno pojasnili še dejstvo, da zakon določa, da se za borce za severno mejo v letih 1918 in 1919 štejejo tisti udeleženci bojev, ki so v času od 1. novembra 1918 do 1. februarja 1919 vstopili v slovenske prostovoljske vojaške enote, ki so se borile za osvoboditev severnih krajev Slovenije. Iz tega besedila zakona izhaja, da ni važen samo vstop v te enote, ki so se borile za severno mejo, temveč je važna tudi udeležba v bojih. Od tod pa izvirajo tudi nesporednosti.

Pojasnilo republiškega odbora zveze prostovoljcev-borcev za severno mejo pravi, da mora vsak, ki želi imeti status borca, to tudi dokazati. Za veljavno dokazilo se smatra vse, s čimer je mogoče dokazati dejstva. Torej vse listine iz katerih izhaja, da se je prosilec udeležil borb v sestavi te ali te čete na severni meji. Mnogi prijavitelji pa niso predložili

drugih dokazov kot vojaške knjižice, iz katerih je razvidno, da je ta in ta služil v tej in tej enoti jugoslovanske vojske od tega do tega časa. To je iz knjižic razvidno, ni pa razvidno, da se je imetnik knjižice udeleževal borbe na severni meji. Prav zato je republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo odredil revizijo vseh vloženih prijav pri vseh 60 občinah naše republike. Če prosilec ne poseduje takih listin iz katerih bi bila razvidna udeležba v bojih za severno mejo, mora pristojni občinski organ zaslišati najmanj dve prič, ki bosta lahko z gotovostjo potrdili navedbe v prijavi. Tak je postopek, ki ga je predpisal republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo.

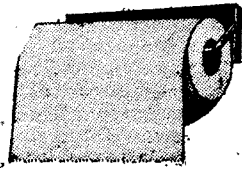
Kakega dodatnega komentarja to pojasnilo ne potrebuje. Ni torej važna samo okoliščina, da je bil prosilec pripadnik te in te enote jugoslovanske vojske po prvi svetovni vojni. Treba je dokazati tudi udeležbo v bojih za severno mejo.

3X PIKA NA I

PAPIRNATE
KREP STANDARD IN EXTRA
BRISAČE
za gostinstvo • dom
• potovanje • vikend

higienično!

IZREDNO PRAKTIČNA DRŽALJA

Taloma
Študentska
SLADKI VRH

**MODA
ELEGANCA
KVALITETA**

tri odlike izbire
modnih in ženskih oblačil
ki Vam jih je za
jesen in zimo
pripravila

**VELEBLÁGOVNICA
nama**

Ljubljana, Škofja Loka
Kočevje

Tudi modne dodatke – pokrivala,
rokavice, torbice, pasove in šale
boste lahko izbrali kot
ustrezni dopolnilo Vaši
garderobi iz izbire
modelov in decenov
za vsako priložnost

TERMIT DOMŽALE

z obratoma v Moravčah in Ihanu

priporoča

potrošnikom svoje izdelke:

KREMENCEV LIVARSKI PESEK
LIVARSKA SREDSTVA za črno in barvno
metalurgijo

Vsem ljudem dobre volje, poslovnim prijateljem in kolektivom izrekamo ob prehodu v novo 1971. leto željo za srečo, zdravje in napredek.
Za poslovne prijatelje dvigamo čašo v želji za tako dobro in uspešno poslovno sodelovanje kot v letu, ki se od nas za vedno poslavlja.

DREST
POHISTVO

dnevna soba

ALEKSANDRA stereo variant

cerknica
jugoslavija
telefon 79-080
telex 31-167

Veliko izbiro stavbnega pohištva, parketa, salonita, opeke, bitumenskih izdelkov, teraco plošče, cementa, apna, italijanske keramične plošče in ostalega gradbenega materiala ter premoga in strešne konstrukcije po naročilu

vam n u d i

TP SMREKA — MARIBOR

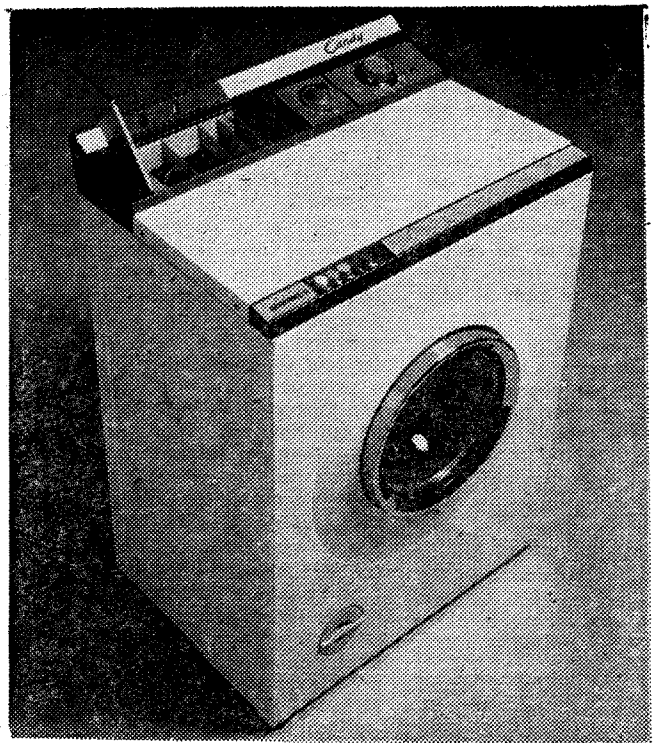
Prodajamo za devize z 10%
popustom!

Dajemo potrošniški kredit
brez porokov

KOVINOTEHNA
EXPORT
IMPORT
CESTE

čestita vsem poslovnim prijateljem in delovnim ljudem
ob prehodu v novo leto 1971

SUPERAUTOMATIC 98
Candy

Stroj za pranje perila regulira časovno
biološko namakanje perila

ZASTOPSTVO INOZEMSKIH TOVARN IN KONSIGNACIJE

tehno union

LJUBLJANA, VOŠNJAKOVA 5

TELEFON komerc., uprava in računovodstvo
h. c. 329 855, shodišča 57-490, 57-495

*Če gradite
pozrite na stroške!*

- PREDEN PRIČNETE GRADITI, OBIŠČITE TRGOVSKO PODJETJE »**GRAMEX**« Ljubljana, Kurilniška 10
- PREPRIČALI SE BOSTE, DA IMAMO NA ZALOGI BOGATO IZBIRO NAJRAZLIČNEJŠEGA GRADBENEGA MATERIALA.
- PRIPOROČAMO VAM NAKUP SANITARNE IN OBLOŽNE KERAMIKE IZ UVOZA PO KONKURENČNIH CENAH.
- OBIŠČITE NAŠA SKLADIŠČA V LJUBLJANI, NA LAVRICI IN VRHNIKI

Kulturni obzornik

OB OTVORITVI RAZSTAVE V MODERNI GALERII

„Talci na Slovenskem Štajerskem“ in „Boj za Maribor in severno mejo“

V spodnjih prostorih Moderne galerije v Ljubljani so 15. decembra odprli razstavo »Talci na Slovenskem Štajerskem 1941–1945« in »Boj za Maribor in severno mejo 1918–1919«, ki sta jo pripravila muzej narodne osvoboditve Maribor in muzej revolucije Celje — pobudnik ljubljanske postavitev pa je bil muzej revolucije SRS, za kar gre posebno priznanje ravnatelju Radku Poliču.

Razstava »Talci na Slovenskem Štajerskem 1941–1945« prikazuje zgodovino nacističnih ubijanj na okupacijskem območju Spodnje Štajerske. To žalostno zgodovino predločuje z izvirnimi razglasi o usmrčitvah talcev, s fotokopijami dokumentov o talcih in o usodi njihovih svojcev ter s fotokopijami zadnjih pisem ubitih, ki sodijo med najbolj pretresljive dokumente iz naše narodnoosvobodilne vojne. V času okupacije so Nemci na Spodnjem Štajerskem usmrtili sedemindeset skupin talcev. Padlo je tisoč petsto devetdeset talcev, med njimi dvainosemdeset žena. Navedeni podatki zajemajo le tiste usmrčitve, ki jih je okupator objavil z razglasili! Krstna otvoritev razstave o talcih, ki si jo je do danes ogledalo več kot sedemdeset tisoč ljudi, je bila aprila 1966 v Mariboru. Ta razstava sodi med eno največjih razstav o narodnoosvobodilnem boju na Slovenskem.

Pričenja se z dogajanjem pred prevratom v letu 1918: deklaracijsko gibanje z napisanimi akcijami in tabori, ustanovitve in delo narodnega sveta za Štajersko ter sočasno aktivnost na nemški strani. V drugem delu je prikazan boj za Maribor, predložena so dogajanja v Mariboru ob razpadu habsburške monarhije do konca januarja 1919. Ta boj je bil seveda neločljivo povezan z bojem za severno mejo na štajerskem odseku, ki ga prikazuje tretji del razstave. Četrty del se znanja obiskovalca z bojem za Maribor in severno mejo na štajerskem odseku na pariški mirovni konferenci ter z gradivom o obletnicah osvoboditve Maribora in bojih za severno mejo. V uvodnih besedah je direktor mariborskega muzeja Milan Zevart pojasnil, da zaradi tehničnih ovir niso mogli vključiti vsega, kar je bilo razstavljeno v Mariboru. Gre za nekatere muzealije, izvirno arhivsko gradivo in literaturo

o bojih za Maribor in severno mejo na štajerskem odseku. Razstava o boju za severno mejo je bila javnosti prvič prikazana leta 1968 in je do danes doživela tri postavitve.

Razstavi je oblikovno uredil inž. arh. Rudi Zupan.

Otvoritev razstave v Ljubljani, ki jo je denarno podrl sklad za pospeševanje kulturnih dejavnosti SRS, so se udeležili številni ugledni politični in kulturni delavci, republiški odbor ZZB NOV SRS

in muzej ljudske revolucije SRS pa sta za prve obiskovalce le-te priredila koncert samospevov, nastalih v letih 1941–1945. Izvajalci so bili: Bogdana Stritarjeva, Vera Lacičeva, Zlata Ognjanović, Milka Eftimova, Ladko Korošec, Danilo Merlak, Milan Ostaševski in pianist Ljubo Randžigaj. Koncert se je z razstavo zliil v izredno skladno celoto in bi veljalo ob tovrstnih prireditvah s to prakso nadaljevati tudi v prihodnje.

Obiskovalci so številne grozljive

dokumente spremljali tiho in spoštljivo. »Pretresljivo!« je bila prva beseda, ki sem jo slišala. To pa je hkrati tudi najbolj primeren ocena razstave, v katero so njeni oblikovalci vložili nemalo truda in ljubezni. Zato in ne samo zaradi tega je prav, da sta razstavi »Talci na Slovenskem Štajerskem 1941–1945« in »Boj za Maribor in severno mejo 1918–1919« našli mesto v eni izmed osrednjih razstavnih hiš na Slovenskem!

M. S.

O spomeniku Francetu Bevku

Nekje sem zasledil, da bodo postavili spomenik pisatelju Francetu BEVKU pred njegovo hišo v Rožni dolini pri Novi Gorici, kjer je nazadnje tudi občasno živel.

Povem naj, da je vse to zelo ozko gledano in brez odgovornosti. Po delih pisatelja Franceta Bevka, po njegovi trnivi poti, po njegovi revolucionarnosti za blaginjo vseh naših narodov in še posebno za lepše dni prav nas Primorcev, za katere se je prav on toliko boril, bi zaslužil res nekaj več kot to. Čeprav je bil France Bevk zelo skromen, mu sedaj pripada dostojen spomenik,

in to na takem kraju, da ga bo videl prav vsak in ne samo nekaj domačih — mimoidoščih. Zato predlagam:

Če se ne motim, je Bevk napisal 164 knjig, ki so prevedene v veliko tujih jezikov, da, celo v japonščino. Zato predlagam, naj bi postavili velik spomenik v Novi Gorici, ki jo je tako ljubil. Mogoče bi stal pred občinsko palačo ali ob neki glavni ulici. Sem pa za to, da se vzdida spominski plošči na njegovi rojstni hiši v Zakojci in hiši zadnjega bivanja v Rožni dolini. Za to naj poskrbijo pristojne družbeno-politične orga-

nizacije, kar je tudi njihova sveta dolžnost.

Menim, da za glavni spomenik v Novi Gorici ne bo težav za denar. Zbrali ga bodo vsi Slovenci, ki živijo v domovini in tujini. Samo pogledimo, koliko naših ljudi živi v Italiji, Avstriji, ZDA in na vseh kontinentih sveta.

Zato menim, da nima pravice tega reševati samo ozek krog ljudi, kje bo stal spomenik, ampak imajo vso pravico reči o tem vsi občani, vse slovensko ljudstvo, katerega sin je bil prav naš pisatelj France BEVK.

ALBIN VIDMAR

FILM

Hrošči v glavi

Lahko bi mu dali tudi naslov »Malo čez les«. Gre za prvenec režiserja Miša Radivojevića, ki ga mladi sprejemajo kot svoj film. To se pravi, da je v njem izpovedano nekaj, s čimer se mladi na istoveti in v čemer je izražena resnica, za katero se mladi strastno in v popolnosti zavzema. Toda — če bi se vprašali, kaj je tisto, kar da zgodbi o mlademu študentu slikarske akademije in njegovi ljubezni posebno privlačnost, potem bi bili kljub dovolj jasni poanti v zadregi. Odgovor ni enostaven in je nanj moč odgovoriti na več načinov.

Če bi stvar poenostavili, bi lahko rekli, da film prikazuje

neko splošno lastnost vse današnje mladine ali vsaj dela najbolj avantgardne mladine. Le-ta je v celoti »malo čez les«, bi rekli ti isti, ki jim gre »neumnost« početje mladih — od hipijevskih navad in mode do brezkoristnega ubijanja časa in modernih plesov — na živce. Bolj zmerni bi dejali, da ima ta resnica vendarle nekaj, kar bi lahko bilo del nepristranske resnice današnjega časa. Njihov protest je protest proti svetu brez idealov, a izhod v nesmislu, saj z ljudmi okoli sebe ne morejo najti skupnega jezika. To pa še vedno ni najbolj natančna analiza vsebinskega in idejnega poudarka Radivojevićevega filma. Kajti avtor se v njem

ne omejuje samo na družbeno kritiko in na prikaz spopada odraslih z mladimi, na nemoč mladih in izkoriščanje slednjih, ki ne morejo za svojo mladost dobiti, kar od sveta pričakujejo. Tu je problem popolnega razočaranja nad svetom! Posledice takšnega razočaranja pa povzročijo pri občutljivejših naravah, posebno v določeni starostni dobi, začetke psiholoških nihanj. (Glavna junaka končata v bolnišnici za duševne bolezni!) Človek reagira, kot bi imel hrošče v glavi...

Socialni odnosi in kultura, vrednote in moralna merila so danes pri nas kot tudi drugod po svetu v procesu hitrega menjavanja. To ima za posledico, da posameznik — posebno mlad človek — ne more najti v svojem okolju vrednot in idealov, ki bi jih je bil zamislil. S tem se njegovo notranje ravnotežje podre in lahko izbira samo med krivim ali duševnim zlomom, samomorom ali blaznostjo. V tem tiči verjetno glavna ost filma in morda je tudi to edini vzrok zavzetosti, ki jo kaže mladina za film. V moralnem zagovoru mladega človeka in njegovi nemoči je glavna moč filma! Nesmiseln, nemočen in naravnost neboljšen upor, kot tudi intelektualne meje in možnosti, ki jih imajo mladi na voljo za odgovor, so v filmu naravnost pretresljivo prikazani. Nesposobnost mladih — včasih mnogo večja kot se to običajno misli — da bi se prilagodili zahtevam sveta, so še toliko bolj pretresljivi, ker je tudi avtor filma mlad ter je to nezmožnost podal s še večjo pristnostjo. To pa je tudi ena izmed kvalitiet, ki film »Hrošči v glavi« odvajajo od lanskoletnega poprečja in ga uvrščajo, tako glede problematike, modernih režijskih prijemov, lepih barvnih posnetkov in podobno, med najboljša dela lanskoletne filmske žetve.

MILAN STANTE

Zanimivosti

Razstava o Vietnamu

Na začetku tedna solidarnosti je bila v Goricanah odprta razstava, posvečena vietnamski problematiki. Organizirali bodo tudi obiske šol in delovnih organizacij, razstava pa bo potovala tudi po drugih krajih Jugoslavije.

Naši vojaški filmi

Ob dnevu armade je jugoslovanski vojaški ataše v Parizu priredil v klubu francoskih oboroženih sil filmsko predstavo, ki so ji prisostvovali francoski oficirji in vojaško-diplomatski zbor. Na predstavi so prikazali filma »Danes za jutri« in »Razhoda«. Prvi govori o obrambi neke tovarne, drugi pa o vojaškem življenju. Okrog 250 gostov — med njimi 20 francoskih generalov in šefov vojaških misij — je filma toplo sprejelo. Verjetno ju bodo predvajali tudi v francoskih enotah in vojaških klubih.

Poslanica Solženicina

»Upam, da moja nenamerna odsotnost ne bo potemnila blišča nocojsnje slovesnosti, še manj pa bi rad, da bi moje besede slovesnosti kako škodovali. Kljub temu bi želel poudariti pomembno ujemanje dejstev, da so bile Nobelove nagrade podeljene na obletnico deklaracije o človekovih pravicah. Nobelovi nagradenci prav gotovo čutijo odgovornost, ki jo terja to naključje. Vsak, ki je nocoj v stockholmski mestni hiši, mora v tem videti simbol,« je zapisal Solženicin v poslanici, ki jo je na slavnostnem banketu prebral stalni sekretar švedske akademije dr. Karel Gierow. Nobelovo nagrado v znesku 32.000 funtov šterlingov pa bo švedska akademija hranila, ker upa, da jo bo sovjetski pisatelj nekoč le lahko osebno prevzel.

Bulajić Črni gori

Režiser Veljko Bulajić je nagrado AVNOJ, priznanje za svoje dosedanje delo, poklonil Črni gori kot pomoč za ustanovitev znanstvenega društva. »Moji sodelavci in jaz želimo s tem podpreti vaše napore pri uveljavljanju nacionalne kulture v okvirih jugoslovanske skupnosti!« je ob tej priložnosti dejal Veljko Bulajić.

Dvajset izvodov spominov

Tudi sedanjí predsednik Francije Pompidou piše svoje spomine. Knjiga spominov brez naslova, bo izšla v nakladi dvajsetih izvodov, razdelila pa jo bodo članom Pompidoujeve družine.

Spominski park v Kraljevu

Jugoslovanski natečaj za idejni osnutek spominskega parka ustreljenih rodoljubov v Kraljevu je končan. Ziri, ki so jo sestavljali znani javni in kulturni delavci iz vse države, je podelila priznanja. Prvo nagrado v znesku 70.000 dinarjev sta dobila beograjska arhitekta Dragutin Kovačević in Spasoje Krnić. Druge nagrade niso podelili. Tretjo nagrado po 30.000 dinarjev pa bodo dobili arhitekta Vojteh Ravnikar in Miša David iz Ljubljane ter Aleksander Drndarski in Miroslav Simunović iz Beograda. Spominski park, v katerega bodo vložili dvajset milijonov, bodo začeli graditi v začetku prihodnjega leta.

Nagrajene »Lisice«

Film »Lisice« je osvojil nagrado v Chicagu. Avtor Krste Papić — letos je prejel zlato areno v Pulju — je prejel drugo nagrado na mednarodnem filmskem festivalu v Chicagu. Papićev film je bil prikazan že prej na londonskem »Festivalu festivalov«.

Znanstveno srečanje

Odbor za proslavo stoletnice Leninevega rojstva oziroma pripravljani odbor simpozija na temo »Aktualnost misli Hegla, Marksa, Engelsa in Lenina v družbenem življenju in znanosti 20. stoletja,« je sklenil, da bo ta simpozij prihodnje leto od 15. do 17. februarja v Ljubljani. Ena izmed zanimivih in že najavljenih tem je za nas prav gotovo Engelsov odnos do nacionalnega vprašanja pri slovanskih narodih, še posebej pri Slovencih v okviru habsburške monarhije.

Partizanska ljudska pesem

Jutro v Dachauu

Vsako jutro
oster žvižg piščalke
čez dvorišče
nam naznani dan.
Trudne oči zamaž
zgubljajo se v mrzlo noč
in iščejo jutranji svet.
»Tone, veš, kako nekoč
v domači vasi so budile
ptice te budnice jutranje?
Zora pozlatila ti je sanje,
ko besede tople materine
so te prebudile:
— Dan je, vstani sin! —
Tu pa se na nas zadere,
kakor stekli pes,
SS
in nam s palico po glavi
vošči dobro jutro.«

FEDOT VC

Vojaska red in tehnika

Vsaki pet tednov nova podmornica

Britanski obrambni minister je pred kratkim izjavil, da Sovjetska zveza zelo hitro z gradnjo podmornic in da se sovjetska vojna mornarica na vsakih pet tednov poveča za eno novo jedrsko podmornico. Sovjetska vojna mornarica je že tako močna, da lahko hkrati deluje v Sredozemlju, na Tihem, Indijskem in Atlantskem oceanu ter na območju Zahodne Indije. Vendar ne gre le za mornarico ampak tudi za letališča v Egiptu, Iraku in Siriji, ki jih sme uporabljati sovjetsko letalstvo. Že pred tremi leti je bilo 36 takih letališč, njihovo število pa se je doslej dvignilo na petinšestdeset, ne računajoč raznih pomožnih vzletišč, ki jih je na stotine.

Se pred petimi leti je bilo v Sredozemlju, po besedah britanskega obrambnega ministra, povprečno po deset sovjetskih pomožnih ladij, tri podmornice in tri vojne ladje, sedaj pa se tam običajno zadržuje hkrati 24 vojnih ladij ter najmanj 13 podmornic in 24 raznih pomožnih ladij.

Indija se upira vzpostavitvi ameriškega oporišča

Indijski funkcionarji zatrjujejo, da Sovjetska zveza nima na območju Indijskega oceana nobenih oporišč in se zato odločno upira ameriškega načrta o vzpostavitvi kakršnega koli njihovega oporišča v tem delu sveta. Nixonova vlada je menda že zahtevala, naj ji kongres odobri finančna sredstva za gradnjo oporišča na britanskem otočju v Indijskem oceanu. Hkrati s tem krožijo glasovi, češ da tudi Sovjetska zveza išče prostor, kjer naj bi si zgradila oporišče.

»Na tem območju ni nobenih sovjetskih vojaških oporišč,« zatrjujejo Indijci. Indijski minister za zunanje zadeve Sardar Sing pa je v parlamentu izjavil, naj velike sile puste Indijski ocean zunaj svojih iger. Dejal je, da se je indijska vlada v zvezi s tem že uradno pritožila v Washingtonu in Londonu in izrazila svoje nezadovoljstvo glede načrtov o izgradnji vojaškega oporišča na tem območju.

Letalo za ameriške zaveznike

Ameriško letalstvo je sporočilo, da bo gradnjo novega reaktivnega letala, namenjenega ameriškim zaveznikom, prevzelo podjetje Northrop iz Kalifornije. Ameriško obrambno ministrstvo namerava nabaviti 325 letal te vrste, kar ga bo stalo 415.600.000 dolarjev. Novo lovsko letalo je namenjeno predvsem Južni Koreji, Južnemu Vietnamu, Tajskemu in Formozu, bilo pa naj bi boljše od sovjetskega lovca mig-21, s katerimi so oborožene »komunistične« dežele v jugovzhodni Aziji.

Novo letalo je izboljšana varianta sedanjega lovca F-5. To je dokaj preprosto reaktivno letalo, ki je tudi namenjeno ameriškim zaveznikom. Američani so doslej dobavili šestnajstim deželam približno 700 letal te vrste.

Kljub optimističnim napovedim pa je republikanski senator John Tower izjavil, da novo letalo ni kaj prida in da sploh ne ustreza zahtevam.

Angleško-libijska pogajanja

Protij koncu novembra so v Londonu uradno sporočili, da so libijsko-angleške pogovore o dobavi vojaškega materiala Libiji prekinili in da se niso sporazumeli niti o dnevu, ko naj bi jih nadaljevali.

Večtedenski pogovori so začeli v slepo ulico sprčo razlik glede libijskih zahtev in britanske pripravljenosti, naj bi Libiji dobavili orožje po pogodbi, ki je bila med obema deželama sklenjena še pred prihodom na oblast sedanjega revolucionarnega režima. Gre za 200 tankov chieftain, ki spadajo med najodobnejše na svetu. Britanci so od Libije zahtevali zagotovilo, da tankov ne bodo uporabili proti Izraelu, toda Libiji se z njihovo zahtevo niso strinjali. Britanci so nato odpovedali tudi dobavo opreme za protiletalsko obrambo, čeprav je že vnaprej plačana.

Obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Kakšna je bodočnost tanka

Pred kratkim je britanski vojaški časopis JOURNAL OF ROYAL UNITED SERVICE INSTITUTION objavil zanimiv članek o problematiki sodobnih tankov, ki ga nekoliko skrajšanega posredujemo tudi našim bralcem.

Da se ne bi operacije na kopnem spremenile v vojno z nepremakljivimi frontami, je potreben močan in gibljiv dejavnik. V zadnji vojni je to bil tank, ki je gospodaril v vseh operacijah na kopnem, kadarkoli je zemljišče dopuščalo njegovo uporabo. V tanku so bili združeni gibljivost, ognjena moč in zaščita.

Njegova gibljivost pa je po drugi svetovni vojni še narasla s tem, ker je dana možnost, da se kopenske enote množično prevažajo po zraku.

Prerokbe se niso uresničile

Proti koncu druge svetovne vojne je tank postal glavni dejavnik udarnih kopenskih sil oziroma glavno sredstvo za manevriranje. Nadomestiti ga niso mogla niti letala, čeprav so bili napovedovali, da se bo njegova vrednost v boju močno zmanjšala.

Že v prvi svetovni vojni so mnogi prerokovali, da bo topništvo uničilo tanke, kar pa se je izkazalo za netočno. Kasneje so zatrjevali, da bo letalstvo uničilo tanke. Vendar se to celo v severnoafriških puščavskih pokrajinah ni uresničilo. Med drugo svetovno vojno so bili mnogi prepričani, da bodo tankom zadale smrtni udarec bazuke, ki so zelo pece in lahke in ki jih ni težko maskirati. Izkazalo pa se je, da so bazuke na velike tankovske operacije — razen na po-

raščnem zemljišču in v naseljih — zelo malo vplivale.

Navzlic takim prerokbam se je na koncu koncev le pokazalo, da so za izvajanje kopenskih operacij nujno potrebne mobilne sile, katerih okostje morajo biti tanki ali kaj podobnega, priključiti pa jim je treba še razno drugo orožje in službe. Teorija, po kateri naj bi tanki izvajali samostojne operacije, se je izkazala za napačno, nesrečno pa se je končala tudi uporaba oklepni sil brez sodelovanja z drugimi vrstami orožja ali divji juriš tankov brez ustrezne podpore in oskrbovanja.

Tank v jedrski vojni

V povojne koncepcije je precej novega vneslo atomsko orožje oziroma sistemi za njegovo izstreljevanje. Težko pa je zanesljivo napovedovati, če bo to orožje sploh kdaj uporabljeno za kaj drugega kot za ustrahovanje in če bodo v primeru njegove uporabe kopenske operacije sploh še izvedljive. Če pa bodo kdaj le uporabljali atomsko orožje, potem bosta tankovski oklep in gibljivost omogočila posadki ne le, da preživi atomski udar, ampak da doseže uspeh tudi v boju. Isto velja za uporabo kemičnega in bakteriološkega orožja, zakaj v notranjosti tanka je mogoče doseči zadosten nadpritisek.

Bodoči tanki bodo morali biti še boljše od sedanjih. Da bi tanki zares lahko bili močno gibljivi orožje in da bi se lahko učinkovito borili podnevi in ponoči v operacijah proti močnim in sodobnim nasprotnikovim silam, potem bo treba odstraniti vrsto pomanjkljivosti, med njimi tudi tele:

— tank naj bi ne bil težji kot 40 ton; še bolje pa je, če ustreza nosilnosti letal, torej 30 in še manj ton;

— tankovski motor naj ima po kakih 20 konjskih sil na tono.

— gibljivost tanka je odvisna predvsem od njegovega pritiska na tla. V vsakem primeru bi bilo zaželeno, če pritisk ne bi bil večji kot 0,70 kg na kvadratni centimeter. V zvezi s premagovanjem vodnih in drugih ovir bo tudi treba najti boljše rešitve;

— najboljše bi bilo, če bi imeli za izvajanje raznih nalog posebne tanke, s čimer bi lahko bili precej lažji, kot so sedaj;

— šibka stran sodobnih tankov so zveze, zlasti pa zveze z letalstvom in helikopterji;

— tankom še vedno povzroča velike težave vožnja oziroma orientiranje ponoči in ob slabi vidljivosti nasploh;

— tanki so vse doslej imeli slabe topove. Sedaj, ko so v njihovo oborožitev uvedli topove s kalibrom 85, 105 in 120 mm, je ta pomanjkljivost odstranjena.

Kakšen naj bo sodobni tank

Spričo nekaterih pomanjkljivosti, ki jih imajo sodobni tanki, še ni mogoče pričakovati, da bi topove lahko nadomestili z vodljivimi izstrelki. Zato je treba računati s tem, da bodo tanki naslednje generacije še vedno oboroženi s klasičnimi topovi z veliko začetno hitrostjo granate. Navzlic temu pa bodo ti tanki precej lažji in bodo imeli več izgledov od sedanjih, da že s prvo granato zadenejo svoj cilj.

Tankovske posadke bodo bržkone še nadalje štele po štiri može,

čeprav nekateri vojaški strokovnjaki menijo, da bi tudi trije zadostovali, če bi na primer voznik bil hkrati tudi merilec pri topu ali radiotelegrafist. Poinitev orožja bi morala potekati avtomatično.

Tankovski motor naj bi izboljševali z namenom, da bi postal lažji, hkrati s tem pa naj bi se njegova moč v odnosu na težo povečala. Razni pomožni motorji bodo odveč, zakaj glavni motor naj polni — kot so to že dosegli pri nemškem tanku tipa leopard — tudi akumulatorje.

Top naj bo lažji, hkrati s tem pa bo mogoče zmanjšati skupno težo tanka na manj kot 35 ton. Taki tanki naj bi bili sposobni, da so v boju neprekinjeno tudi do sedem dni, ne da bi jih bilo treba oskrbovati s čimerkoli razen s strelivom. Če bo tankovski motor močnejši, tank pa lažji, se bo povečala tudi njegova gibljivost. Kar zadeva oskrbovanje, so tu helikopterji, ki to lahko opravijo iz zraka, in razna posebna oskrbovalna vozila.

Da bi bile mehanizirane sile mobilnejše in da bi bila njihova udarna moč, doseg in vzdržljivost večja, morajo tanki imeti vso potrebno opremo za sodelovanje s helikopterji, zakaj le tako bodo lahko izkoristili vso svojo zmogljivost. Hkrati s tem bo treba izboljšati tudi organizacijo mehaniziranih enot, sistem zvez in neprestano izpopolnjevati izobrazbo ter izurjenost poveljnikov. Če bodo to uresničili, potem bo mogoče v mobilnih bojnih operacijah doseči tak skok, kot so ga nemški tanki napravili leta 1940.

Letala, ki vzletajo navpično

Zakaj so se letalski strokovnjaki lotili tako zamotanega posla, kot je konstruiranje letal, ki vzletajo in pristajajo navpično — Taka letala imata doslej le Velika Britanija in Sovjetska zveza.

V armadah zelo razvitih dežel se že več kot desetletje ubadajo s konstruiranjem letal, ki naj bi združevala lastnosti sodobnih letal in helikopterjev. Gre za letala, ki se lahko dvigajo navpično ali pa za vzlet potrebujejo zelo kratko stezo. Ker pa je razvoj takih letal drago in silno zamotan, početje, so v nekaterih deželah odnehali že po prvih poskusih. Predlanskim se je to zgodilo z načrtom letala, ki so ga s skupnimi naporii pripravljali ameriški in zahodnonemški strokovnjaki, nekoliko poprej pa je enaka usoda doletela tudi francosko letalo tipa mirage III V.

Kljub vsem težavam, ki spremljajo razvoj takih letal, pa v nekaterih drugih državah le niso hoteli odnehati. Velika Britanija je kot prva zahodna dežela začela serijsko izdelovati letala, ki se lahko dviga navpično. To je letalo P.1127 harrier, katerega prototip so preskušali celih osem let.

Razen Velike Britanije ima letala, ki lahko vzletajo in pristajajo navpično, le še Sovjetska zveza. Nekaj tipov takih letal so pokazali že pred tremi leti na mitingu, ki so ga v Moskvi priredili ob dnevu letalstva.

Zakaj so se letalski strokovnjaki lotili tako zahtevnega opravila, kot je konstruiranje bojnih letal, ki niso odvisna od letališč?

Preden odgovorimo na to vprašanje, moramo opozoriti na dejstvo, da je hitrost sodobnih letal čedalje večja. Strokovnjaki so izračunali, da so sodobna letala triinpolkrat hitrejša od letal, ki so jih uporabljali pred dvajsetimi leti. Če pa letala lete hitreje, potrebujejo letališča z daljšimi vzletnimi stezami. Steze za sodobna letala, ki dosega dva-kratno hitrost zvoka, pa so dolge že po 2000 do 2500 metrov.

Letališča s tako dolгими stezami so zelo dragi objekti. Vendar ne gre le za denar. Sodobna leta-

lišča z dolgimi betonskimi vzletnimi stezami so zelo privlačni cilj za obstreljevanje z raketami iz velikih razdalj in se utegne zgoditi, da letal sploh ne bo moč uporabljati glede na to, da bodo betonske steze razkopale bombe in rakete.

Iz tega sledi, da se mora sodobno letalstvo čimprej znebiti dolgih betonskih vzletišč. Zato si letalski strokovnjaki na vso moč prizadevajo konstruirati tako letalo, ki bo lahko vzletelo z majhnih betonskih ali s travo pokritih površin. Njihova prizadevanja pa se uresničujejo počasi. Prva težava pri konstruiranju letal, ki naj bi vzletavala in pristajala navpično, nastaja že pri usklajevanju zahtev, naj bi isti letalski motor uporabljali tako za vodoraven kot tudi navpičen polet. To se pravi, naj ne bi imeli dveh različnih pogonskih enot za dve različni fazi poleta. Če bi letalo opremili z dvema vrstama pogona, potem bi ga preobremenili in bi morali vanj vgraditi manj orožja in druge opreme, ki jo sodobno bojno letalo potrebuje, kot sicer.

Če pa jim zadostuje en sam motor, ki naj bi zadovoljil obe fazi poleta, nastajajo nove težave. Za navpičen polet potrebujejo namreč majhne pospeške pri strujanju velikih zračnih gnet, pri vodoravnem poletu pa velike pospeške pri strujanju majhnih zračnih gnet. Zaradi takih nasprotujočih si zahtev so strokovnjaki konstruirali letala, ki se po zunanji obliki precej razlikujejo od sodobnih letal (propelerji so v koncentričnih cilindrih itd.).

To je že strokovna plat tega vprašanja. Vrnimo se raje k bojnim letalom z navpičnim vzletanjem, ki jih serijsko izdelujejo in ki jih v nekaterih deželah že vključujejo v svoja vojna letalstva. Reklamo smo, da je eno izmed njih tudi britansko letalo P.1127 harrier. Britanska letalska industrija je dobila nalogo, naj izdelava 60 takih letal v bojni varianti in še 10 dvosedelnih trenažnih letal.

Harrier so dolgo preskušali, dokler se ni iz prototipa razvil enosedežno lovsko-bombniško in izvidniško letalo, težko približno

deset ton. Opremljeno je z enim motorjem, ki ima 8600 kg potiska. Harrier lahko nosi 2650 kg bomb in drugega orožja. Letalo je tako pripravljeno, da lahko nosi vodljive in nevodljive rakete, bombe in dva topova kal. 30 mm. Goriva ima za 3600 km dolgo progo.

Za vzlet potrebuje harrier le približno 50 metrov dolgo travnato stezo. Britanski in ameriški strokovnjaki iščejo poti, da bi na podlagi tega letala razvili super harrier P.1176, ki bi imel motor s še močnejšim potiskom.

Sovjetsko letalo, ki se lahko dviga in pristaja navpično, so prvič javno pokazali pred tremi leti. Oznaka tega letala ni znana.

Kronika o ilegalnem delu

Združenje borcev NOV Ljubljana-Tabor je ob petindvajsetletnici osvoboditve Ljubljane izdalo sto strani obsežno knjižico, namenjeno ohranitvi spominov in obdaritvi udeležencev »ljubljanške epopeje«. Tako lahko namreč imenujemo široko razvejano ilegalno dejavnost Ljubljancev med okupacijo.

Delo ima obliko kronike, to je strnjene prikaza razvoja dogodkov. Razen tega pa je v njem tudi nekaj prvih zbornikov, to je prispevkov posameznikov o raznih važnejših dogodkih. Kar 29 oseb je napisalo svoje spomine, na podlagi katerih so strokovnjaki oblikovali skupno delo.

V knjižici so tudi življenjepisi padlih borcev, ustreljenih zaradi sodelovanja v NOV ter žrtev vojne kot tudi umrlih v internaciji in zaradi posledic vojne. Prav ob tem bi lahko zapisali, da ne bi škodovalo, če bi jasneje določili, kdo je borec, kdo talec, kdo je bil obojen, kdo žrtev fašizma, kdo žrtev vojne in kdo žrtev vojne materiala. Tudi bolj stroga merila glede posameznih tekstov ne bi bila odveč, saj sorodniki umrlih pogosto točno ne vedo vse okoliščine, v katerih je kdo iz-

gubil življenje, niti ne, kje je bil in kaj je delal.

Ob koncu je seznam družin, ki so sodelovale v NOV. Zajema 156 imen, kar je lep dokaz množičnosti osvobodilnega boja na tako majhnem območju.

Končno naj zapišemo, da kljub manjšim pomanjkljivostim, ki se jim je težko izogniti, kronika pomeni lep prispevek k naši zgodovini in da ne bi bilo napak, če bi tako obliko dejavnosti posnemali tudi drugod. Zlasti v Ljubljani, kjer je zaradi posebnosti ilegalnega delovanja v strogi tajnosti ohranjenih kaj malo pisanih virov, pa še ti največkrat izvirajo iz sovražnih vrst in so zato enostranski.

Kroniko je uredil uredniški odbor (Filip Valantič, Martin Perme in prof. Franček Šafar). Predsednik komisije za zgodovinsko dejavnost je Filip Valantič, predsednik ZB Andrej Rupnik, recenzenta pa sta bila Marica Čepe in Miroslav Luštek. Rokopis je pregledala in odobrila Komisija za zgodovino Sveta za razvijanje in negovanje revolucionarnih tradicij pri RO ZZB NOV Slovenije na seji 20. februarja letos.

METODE SODOBNE OBVEŠČEVALNE SLUŽBE

Mini vohuni

Vohunske rakete in radarji

Med pripomočke, ki dvigujejo delovno storilnost sodobnega vohunstva, spadajo tudi posebni radarji in rakete.

V Združenih državah Amerike so konstruirali radar, ki lahko odkriva objekte (letala in rakete) onstran obzorja. Take radarje ima skoraj zanesljivo tudi Sovjetska zveza. Namenjeni pa so za čim hitrejšo odkrivanje medcelinskih raket po njihovi izstrelitvi, da bi protiraketna obramba imela dovolj časa za ustrezno ukrepanje ter za zaščito objektov in prebivalstva.

Poznamo radarje za bočno opazovanje z izvidniških letal, ki letijo vzdolž meje in opazujejo obsejno območje sosedne dežele. Če letalo leti 20.000 metrov visoko, lahko opazuje do 80 km širok pas onstran meje.

V Združenih državah Amerike pripravljajo teledirigirane vohunske rakete z značilnim imenom »ping pong«. Raketa je majhna in jo lahko izstrelijo en sam človek. Ima dva motorja, deluje pa takole: Ko raketa prileti nad ozemlje, ki je za obveščevalno službo zanimivo, se sistemi za snemanje (fotografski, televizijski, radarski, infra rdeči ali laserski) avtomatično vključijo, po končanem opraviilu pa zadnji motor ugasne, medtem ko se sprednji vžge. Tako se raketa vrne tja, od koder je bila izstreljena in kjer se spusti na tla s padalom.

V isto skupino vohunskih raket spadajo tudi rakete, ki jim nad ustreznim območjem motor preneha delovati, odpre pa se jim

padalo, s katerim se spuščajo, hkrati pa njihove naprave snemajo zemljišče. Ko je to opravljeno, padalo odpade, iz trupa pa se razmaknejo majhna krila, ki se napolnijo z zrakom, nato pa začne delovati drug motor, ki vohunskega robota pripelje tja, kjer je bil izstreljen.

Način delovanja meteoroloških robotov je znan: na težko dostopno zemljišče jih spuščajo iz letal ali helikopterjev na padalih, nato pa ti roboti prek svojih naprav na vsakih nekaj ur avtomatično sporočajo svoji centrali podatke o vremenskih razmerah. Prav tako delujejo tudi vohunski roboti. Spuščajo jih v bližino pomembnejših križišč v sovražni-kovem zaledju, kjer registrirajo premike tankovskih in drugih kolon, podatke o tem pa prek radijskih ali televizijskih oddajnikov pošiljajo svojemu obveščevalnemu centru.

Vohunske »stenice«

V začetku maja 1968 je neka komisija švicarskega nacionalnega sveta imela sejo, na kateri so razpravljali o zakonskem načrtu proti mini vohunstvu. Potem ko so razpravljali že celo uro, je predsednik komisije prekinil debato in dejal:

»Gospodje, tu govorimo o mini vohunstvu. Pa sploh veste, kaj je to? Takoj vam bom pokazal.«

Takrat je v dvorano stopil uslužbenec švicarske pošte z majhnim magnetofonom, ga položil na mizo in pritisnil na gumb. Presenečeni člani komisije so lahko slišali vsako besedo,

ki so jo bili malo prej izgovorili. Tehniki so namreč vgradili v lesenec miniaturni mikrofoni z oddajnikom, ki je brezžično prenašal vse besede v magnetofon v sosedni sobi.

Začetek miniaturizacije sega v leto 1957, ko so začeli navadne žične elemente nadomeščati s tiskanimi. S tem so prihranili 90 odstotkov prostora. Nato so dvodimenzionalne elemente nadomestili s tridimenzionalnimi. Pri proizvodnji tako imenovanih modulov so uporabljali ploščate tiskane elemente, ki so jih na miniaturnih površinah postavljali drugega na drugega. Tako so spet prihranili 90 odstotkov prostora.

Najvišja doslej dosežena stopnja miniaturizacije pa so tako imenovani funkcionalni bloki, za katere uporabljajo snovi s presežkom ali primanjkljajem elektronov. To so diode, transistorji ali odporniki, ki so tako majhni, da jih priletevajo med elemente molekularne elektronike. Njihovo razmerje v primerjavi z doslednejšo radioelektroniko je podobno razmerju med virusologijo in mesnicami.

Te dosežke praktično uporabljajo na primer pri mikro oddajniku za pregledovanje želodca, pri miniaturnih napravah za naglušne, pri elektronskih računskih strojih in v vesoljski tehniki. To pa so le nekateri načini njihove uporabe. Vsi tisti, ki bi želeli prisluskovati tujim pogovorom, pa že razmišljajo tudi o tem, kako bi miniaturne mikrofone spravili med papirne plasti igralnih kart, in o televizijskih kamerah, ki ne bi bile večje od kocke sladkorja.

Skode za tri milijarde dolarjev Razvoj miniaturnih prisluskovalnih pripomočkov, ki jih sicer imenujejo kar »stenice«, je povezan z velikimi kupčijami. Časopis Business Week piše, da so samo leta 1964 potrošili v te namene približno štiri milijone dolarjev. Predstavnik nekega ameriškega podjetja za proizvodnjo »stenic« pa se je leta 1966 hvalil: »Naše poglavito opravilo je industrijsko vohunstvo, toda hkrati s tem pa delamo tudi za vladne organe in zasebnike.«

Pred industrijskim vohunstvom ni varna nobena gospodarska dejavnost. Vohuni prodirajo tako v projektantske biroje letalske industrije kot v tovarne za proizvodnjo kozmetičnih izdelkov. Ameriški časopis Wall street Journal je že pred petimi leti pisal, da so ameriška podjetja zaradi »vohilačev« izgubila tri milijarde dolarjev.

Ti vohuni opravljajo svoje posle kot snalčilo oken, instalaterji, nočni čuvaji itd. in s stetoskopskimi mikrofoni ali z mikrofoni v obliki žebeljev prestrezajo govorne vibracije skozi zidove, snemajo na magnetofonske trakove najzaprane pogovore in posnetke prodajajo tistim, ki so jih pridobili za to.

Prav tako smo dosegli, da so začeli o pripravah za obrambo razpravljati na vseh ravneh in v različnih krogih. Tako smo ugotovili, da bi morale priprave biti vsesplošne, prežeti bi morali biti z neomajno zavestjo o lastni moči, obenem pa dovolj strokovno usposobljeni in učinkoviti.

V razpravi so se dotaknili tudi izobraževanja. To bi moralo postati bolj gibčno. Zlasti je treba premagati mnenje, da so ženske lahko samo bolničarke in razne strokovne delavke v službi zveze in podobnem. Po šolah pa bo nujno treba točneje določiti pravice in dolžnosti predavateljev obrambne vzgoje. Ta naj v bodoče ne bi bila pastorka, ampak bi morala postati eden izmed glavnih predmetov. Veliko bolj bi lahko izkoristili upokojene oficirje: s primernim šolanjem naj bi jih usposobili za predavatelje, obenem pa bi jim tudi gmotno pomagali.

Razprava o pripravah na vseljudo obrambo naj bi postala stalna dejavnost vse naše družbe, obenem pa bi se lotevali tudi stvarnih akcij.

Po drugi točki je odbor razpravljaval o predlogih za podelitev srednjih in malih plaket JLA ob dnevu armade. Predlogov za priznanje je bilo veliko več, kot pa bodo podelili priznanj. Že to je dokaz velikega zanimanja naših ljudi za obrambne priprave. Vsekakor se je odbor znašel pred težavno nalogo, ko je moral izbrati med številnimi zaslužnimi tiste, ki naj bi bili najbolj zaslužni. Kot je znano, lahko dobijo priznanja posamezniki ali pravne osebe, to je organizacije, ustanove, podjetja itd.

Prav zaradi drugega značaja obrambnih priprav oziroma prehoda dela obrambnih funkcij z vojske na celotno družbo so predlagali, da bi ustanovili nekakšno nova priznanja zaslužnim za obrambne priprave. Ta priznanja naj bi podeljevali za dan vstaje koordinacijski odbori občin in republike.

Oborožene sile afriških dežel

V Afriki, kjer nastajanje razredov in v zvezi s tem razmejitev socialnih sil še ni končana, igra vojska veliko vlogo. Pogosto je to edina organizirana sila in ker ima monopol nad orožjem, nastopa v političnem življenju mladih držav kot zelo pomemben dejavnik.

Po podatkih afriškega in zahodnega tiska je v vseh oboroženih silah afriških dežel približno 1.200.000 ljudi, od česar dve tretjini samo v severnoafriških deželah. Tako na primer se je egipčanska vojska po izjavi, ki jo je dal ne dolgo pred svojo smrtjo predsednik Naser za časopis US News and World Report, od leta 1967, ko je imela samo 100.000 mož, samo v treh letih povečala šestkratno, na 600.000 mož. To je bilo potrebno zaradi obrambe pred izraelskimi napadalci.

Najštevilnejšo vojsko v južnem delu Sahare ima Nigerija, ki je v obdobju spopadov s separatisti štela 200.000 mož. Manjše oborožene sile imajo Etiopija (40 do 50.000), Kongo (32.000), Sudan (20.000) in Gana (17.000). Pet dežel (Somalijska, Uganda, Senegal, Tanzanija in Gvineja) ima po 5 do 10.000, sedem dežel (Kenija, Zambija, Slonokoščena obala, Liberija, Mali, Kamerun in Brazzavilski Kongo) pa po 3—5000 vojakov. Druge dežele imajo še manjšo vojsko — od nekaj sto do tri tisoč mož. Tako na primer ima Togo le 600, Centralna afriška republika 500 in Gabon 300 vojakov.

Večina afriških držav ima le kopensko vojsko, medtem ko je njihovo letalstvo ali vojna mornarica zelo šibka, ali pa ju sploh nimajo. Različen je tudi organizacijski ustroj vojske. V Etiopiji in nekaterih drugih deželah imajo divizijo za najvišjo formacijo kopenske vojske, v drugih deželah pa je to le brigada, bataljon in celo četa.

Vsaka afriška vojska ima posebne značilnosti, ki so odraz zgodovinskih, nacionalnih in drugih posebnosti njenih narodov. Kljub temu je mogoče v razvoju teh armad opaziti tudi skupne zakonitosti, ki so odvisne od razrednega ustroja mladih dežel, stopnje politične samostojnosti, ki so jo dosegle, ter zunanje in notranje politike.

Oborožene sile mladih afriških držav, ki gredo po poti napredka in samostojnosti, se bistveno razlikujejo od oboroženih sil držav, ki izvajajo protijudsko politiko. Oborožene sile držav s socialistično usmeritvijo (ZAR, Alžirija, Gvineja, Brazzavilski Kongo, Tanzanija, Sudan, Libija, Somalijska in druge) so v sedanjih okoliščinah orodje teh držav v boju proti zunanjim in notranjim nazadnjaškim silam in njihova naloga je v tem, da so opora socialnega razvoja.

Postopek nastajanja in razvoja egipčanske armade dokazuje, kako vojska, ki so jo ustanovili iz

koriščevalci in kolonizatorji za zatiranje ljudstva, lahko med izvajanjem protimperialistične, protifevdalne in demokratične revolucije povsem spremeni svoj značaj in postane steber obrambe napredne usmeritve pred napadi imperializma in notranje reakcije. V razliko od egipčanske vojske je alžirska vojska nastala med revolucionarno osvobodilno vojno in je že od prvega dne dobila protimperialistični značaj. To ji je takoj zagotovilo podporo s strani širokih ljudskih množic in jo krepilo med osvobodilno vojno. Kar zadeva armado Gvineje, Tanzanije in Brazzavilskega Konga, kjer so politično oblast dosegli predvsem na mirnem način, so se te razvile v skladu z novo socialopolitično strukturo držav iz enot nekdane kolonialne vojske.

Pod vplivom revolucionarno demokratičnih sprememb v afriških deželah, ki so stopile na pot nekapitalističnega razvoja, so se začele širiti napredne in rodoljubne ideje tudi v mnogih drugih vojskah. Tako na primer je prevzem oblasti v Sudanu v majski revoluciji leta 1969, v Libiji v septembrskem prevratu in v Somalijski oktobra leta 1969 odprl pot za nadaljnji razvoj tudi teh dežel. To je dokaz, da se v vojskah mladih afriških dežel krepe protimperialistične in protifevdalne tendence.

Pri vsem tem pa ne smemo pozabiti, da je v Afriki še vedno precej dežel, ki so si sicer priborile samostojnost, vendar so še vedno odvisne v gospodarskem in vojaškem oziru od svojih prejšnjih gospodarjev. Bivše kolonialne dežele si na vso moč prizadevajo, da tako stanje še nadalje zadržijo in da očuvajo svoje vojaške baze v Afriki. Hkrati s tem pa tja prodirajo še nekatere druge imperialistične dežele, ki v Afriki niso imele kolonij. To se nanaša predvsem na Združene države Amerike, ki dajejo vojaško »pomogoč« osemnajstim afriškim deželam.

V boju proti mladim naprednim samostojnim državam in afriškim nacionalnoosvobodilnim gibanjem se imperialistične dežele oslanjajo na trdnjave kolonializma in rasizma — na portugalske kolonialiste, Južnoafriško republiko in Rodezijo. Portugalski kolonizatorji, ki jim pomagajo druge zahodne dežele, imajo v Afriki približno 120—150.000 možno armado, od tega pa je v Angoli 40—60.000, prav toliko v Mozambiku, v »portugalski« Gvineji pa 25—35.000 vojakov.

Posebne pomena za imperialistične dežele sta rasistični državi na jugu afriške celine — Južnoafriška republika in Rodezija, ki sta skupno s portugalskimi kolonijami nekakšno »južno križ« vojaškega bloka NATO. Dobro oborožena in opremljena večtišočglava vojska in ogromen policijski aparat sta sila, s katero si rasistični režim ne le zagotavlja oblast, ampak tudi stalno nevarnost za mlade in neodvisne afriške dežele.

Vendar imperialistom in njihovim varovancem ne bo uspelo potisniti na kolena afriških ljudstev, ki se bore za svojo svobodo. V tem boju so v Angoli, Mozambiku, Gvineji, Južnoafriški republiki in Rodeziji vznikale množične rodoljubne organizacije, ki so na čelu protikolonialnega in protirasističnega gibanja. To gibanje je doseglo že pomembne uspehe. Tako na primer je vojska osvobodilne fronte Mozambika (FRELIMO) narasla na 15.000 izurjenih in dobro oboroženih borcev, ki nadzirajo ozemlje, na katerem živi milijon prebivalcev. V boju proti portugalskim kolonizatorjem se krepe tudi oborožene sile angolskih rodoljubov, ki se bore v petih izmed šestih angolskih provinc. V boju za samostojnost so velike uspehe dosegli tudi drugi narodi na afriškem jugu.

KRASNAJA ZVEZDA

Obrambne priprave — stalna skrb naše družbe

Pri republiški konferenci SZDL deluje koordinacijski odbor za vprašanja vseljudo obrambe. Ta odbor se je sestel zadnjič 10. decembra.

Člani so razpravljali o gradivu iz programa komisije za splošni ljudski odpor pri zvezni konferenci SZDL. To gradivo so prejeli že pred časom, zato so se lahko na razpravo temeljito pripravili.

Iz dokaj obširne razprave lahko povzamemo nekaj posebnosti. Znano je, da glede vseljudoškega odpora nimamo nobenih trdnih določil in da je zato tudi načelo o njem samo okvirno. Imamo samo naše izkušnje iz osvobodilne vojne in revolucije ter izkušnje raznih sodobnih osvobodilnih gibanj.

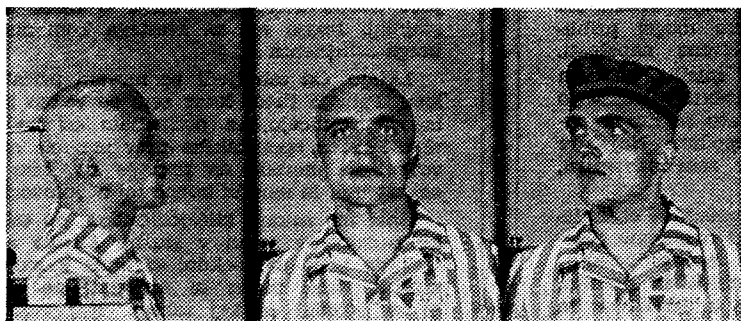
Koordinacijski odbori pri republiški konferenci in po občinah imajo nalogo usklajati vso obrambno dejavnost raznih organizacij, ustanov in delovnih organizacij. Zato so marsikje menili, da ni potrebno toliko teles, ki se ukvarjajo s pripravami na obrambo, da je dovolj samo en odbor v občini. Toda izkušnje so pokazale, da ni tako, da je bolje, če jih je več. Z vprašanji obrambe naj bi se ukvarjali prav vsi, ki imajo za to možnost.

Na seji so ugotovili, da smo v zadnjih dveh letih glede vseljudoške obrambe veliko dosegli, da pa z uspehi ne smemo biti zadovoljni.

Predvsem smo premalo naredili, da bi imeli večje zaupanje v lastne sile in da bi zlasti mladini načrtno vcepljali več patriotizma. Ta patriotizem bi moral biti socialistični in razredni.

POMAGAJ SI SAM
IN UNIO
TI BO POMAGAL

Kdo je interniranec na fotografiji?

Tovarišica Ivanka Peršič iz Celja, Cuprijska 21, je prosila upravo muzeja v Oswieczimu za podatke o svojem očetu, materi in sebi, saj so bili vsi trije zaprti v taborišču Auschwitz. Uprava muzeja je poslala zahtevane podatke zanjo in za mater, le za očeta ne. Namesto tega so ji poslali fotografijo nekega interniranca, ki je umrl istega dne kot njen oče, to je 15. septembra 1942. Sprašujejo jo, če je to njen oče. Interniranec na fotografiji pa ni oče tovarišice Peršičeve. Zato ta prosi vsakogar, ki bi morda umrlega poznal, naj ji sporoči, kdo je.

Mile Pavlin SKRIVNOST ŠIMNOVE SMRTI / TORZO ROMANA /

»Sem vam všeč?« je rekla in se zapeljivo nasmehnila. »Lahko sedem kar na kavč?«

Nisem se več mogel premagovati. Prava reč, ali mi je všeč ali ne, ženska je ženska. Divja strast me je zgrabila ob misli, da bom vsak trenutek uspel uresničiti svoje najgloblje želje. Že sem čutil omedlevico, ki se mi bliža...

»Tak sleci se že vendar,« sem revnil, »če ne bom zletel po tleh in boš imela komedije...«

Strgal sem obleko s sebe in planil proti njej. Gledala me je začudeno, začudenje je prehajalo v strah in že se je ozirala proti vratom, da bi pobegnila.

»Kaj vendar hodiš k meni? Ti niso povedali, kaj te čaka?« sem skoraj zakričal in začel trgati obleko z nje. Stala je kot kip in se ni zganila, tudi branila se ni...

Zame se je ponovila noč, kakršno sem doživel pri Ireni. To dekle — menda ji je bilo ime Urška — se me je v začetku bala kot hudiča. Toda že proti jutru je začela priznavati, kako sem ji všeč in da se je zmotila o meni. Zjutraj pa sva bila že prijatelja. Šele zdaj sem se spomnil, da sem ves dan prost.

Ostala je pri meni. Spraševal sem jo, kdo je in odkod, pa mi ni hotela odgovoriti. Vmes sva se ljubila. Ko je v mraku odhajala, me je z zagonetnim smehljajem vprašala, če lahko naslednji dan spet pride.

Kasneje mi je večkrat zatrjevala, da se je vame zaljubila. Torej se je ponovila Irenina zgodba. Kako čudno so ženske, sem pogosto pre-

381

mišljal, in kako čudno je sploh življenje! Na kakšen čuden način sem uredil svoje intimno življenje...

Nekoč, ko je pravkar odšla, sem ležal na postelji ves prepoten, slečen in utrujen. Počutil sem se srečnega, lahkega in dremavica me je zagrinjala. Kljub vsemu je lepo živeti, sem pomislil. Če dočakam tistih pet let, popeljem to dekle s seboj čez mejo, nato pojdeva prav na konec sveta, kjer naju nihče ne pozna, in se poročiva. Toda koliko ljudi je že umrlo in bo še samo za to, da je meni za hipce lepo? Ali ne bom nekoč tudi jaz moral umreti kdove kako težko, da bom poplačal svojo krivdo...

Pa sem se spomnil, kako hudo sem trpel, dokler ni ta Urška začela hoditi k meni. Pri nas, v naši ustanovi, ni nikogar brigalo, kako živim, oni pa so vse skupaj uredili v nekaj dneh...

Še vedno sem igral vlogo ljubimca tiste lepote. Hodil sem z njo na ples, včasih sem celo prespal v tisti posebni sobici, ki so jo ne vem kako ohranili, da ni postala plen stanovanjskih komisij. Hodil sem z njo v kino in gledališče, pa po raznih domačih zabavah, kjer se je pilo na vse pretege in kjer so dekleta in fantje iz boljše družbe uganjali nepojmljive neumnosti. Nekoč sem se za las izognil hudi nevednosti. Morala bi iti na neko domačo zabavo, pa je zbolela. Potem je izbruhnil škandal, ko se je vmešala milica. Na tisti zabavi je namreč nekdo zamešal v vino brom, v liker pa johimbina. Ženske so pile liker, moški vino... Kako se je to končalo, so še dolgo govorili v bližnji in daljni okolici. Ko so me spraševali, kaj vem o tem, sem se izgovoril, da sem zvedel, kakšna neprimerna družčina se bo zbrala in taktično odklonil udeležbo.

382

Pogosto sem razmišljal o nalogah, ki sem jih opravljal. Za koga sploh delam? Samo stulil sem lahko, da za zahodne države, ker mi nihče ni tega povedal. Saj so oni našli gestapovske dokumente, lahko pa bi jih tudi vzhodnjaki. Toda ti vendar nimajo vzroka, da bi pri nas na tak način izbirali podatke, ko jih lahko brez težav dobijo od nas samih. Lahko bi bilo to turška, abesinska, brazilska ali katera druga obveščevalna služba... Če me bodo kdaj o tem zasliševali, mi ne bodo verjeli, da nisem vedel, da sem lahko samo sklepal. To pa se bo nekoč zgodilo, saj Državna ustanova doživlja še vedno uspeh za uspehom. Morda me že zdavnaj opazujejo in me pustijo hoditi okoli samo zato, da jih bom pripeljal na sled še drugim?

Tedaj pa... Vlačili me bodo po zaporih, zasliševali, nazadnje pa bom dočakal konec z zanko okoli vratu kot se baje spodobi za izdajalce. Vse skupaj bo en sam odvraten cirkus, ki jim ga ne smem dovoliti. Ali bom imel dovolj moči, da bom segel po pištoli, kot sem mislil že tolikokrat?

Spet sem se napil, napil od divjega veselja, da sem spet ukradel en dan življenja. Imelo me je, da bi kričal po cesti, kdo sem in kaj počnem, da bi ljudje videli in slišali, kako so ga temeljito polomili najvišji predstavniki, ker so mi nasledli. Meni, ubogemu pohabljenemu študentu, pa čeprav sem jim ga ves čas lomil na vse kriplje. Toda jaz sem kljub temu doživel obilo lepih trenutkov, seveda proti njihovi volji. Kako zopni so mi bili s svojo moralno, ko so sili mlade ljudi, naj se poročijo. Toda če bi mene prisilili v kako poroko že med vojno, ne bi bil to, kar sem...

Zjutraj sem zamudil službo. Nič zato, niso opazili. Poslej se je to še večkrat zgodilo in že

383

sem moral slišati nekaj očitkov. Glavno, da prihaja Urška k meni...

Potem pa so mi pri nas v Državni ustanovi naložili vrsto novih, precej nenavadnih nalog. Mnogo sem moral potovati... Ko sem razmišljal o nalogah, sem kaj kmalu ugotovil, da so sila bedaste in nepomembne. Podatke, ki so jih zahtevali od mene, bi bili lahko tudi prepisali iz časopisov.

Prepovedali so mi tudi prihajati v arhiv. Sicer na lep način, toda brž sem zapazil, da velja prepoved v glavnem samo zame. Za vsak podatek, ki sem ga zahteval, sem moral nekaj dni prej napisati prijavo. Če so drugi kršili predpis, jih niso klicali na odgovornost, mene pa so. Tako je zame usahnili vir podatkov, ki sem jih lahko dajal tujcem. Končno pa sem imel s tistimi neumnimi potovanji, ko sem hodil v razne kraje »gledat na uro«, spet več dela za Državno ustanovo kot za tujce...

Čez nekaj tednov me je klical načelnik kadrovskega oddelka. Kot vedno se me tudi ob tem pozivu obšli občutki strahu in negotovosti, kaj bo. Spomnil sem se vsega, kar sem kdaj zagrešil, pa tudi tega, če morda tam ne čakajo oboroženi stražarji. Nehote sem spravil v žep nabito pištolo. Če kaj pride, se kar tamkaj ustrelim. Šel sem po stopnicah in jih štel, vsaka se mi je zdela kot zadnja minuta v življenju.

V kadrovskem oddelku pa so z menoj nenačelno prijazni. Načelnik mi sam ponudi oblažinj stol, naroči črno kavo in kozareček žganja. Nato na vse kriplje začne hvaliti moje sposobnosti. Govori mi, da sem star in zaslužen borec, ki po tolikih naporih zasluži malo manj naporno službo. Kako so me doslej po krivici zapostavljali in preostro gledali na moje mlađostne spodrsiljaje. Zato pojdem zdaj na višji

384

položaj, kar se mi bo precej poznalo tudi pri plači.

Kislo se nasmehnem, ko zvem, kaj bom delal. Naslov bom imel res imeniten, moje delo pa bo enako pomembno, kot je kurirjevo. Ali ni to odstranitev iz zaupne službe na zelo premeten način? Toda zakaj? Zakaj me ne zapro, saj imajo dovolj razlogov. Ali ni povišanje samo večše nastavljena past?

Razkrinkali so me, ugotovim z grozo, in zdaj skušajo z mojo pomočjo ujeti še druge...

Vem, da to pomeni moj konec, toda zdaj sem začuda miren in skoraj brezbrizen. Radoveden sem, koliko časa bo trajala ta komedija z ene in druge strani. Niti najmanj nisem dvomil, da me bodo tujci pustili na cedilu.

Še isti dan pišem prek zveze, kaj se je zgodilo z menoj. Omenim svoje sume in kako majhne možnosti bom imel zdaj za delo. Ni mi potrebno dolgo čakati na odgovor. Tolažijo me, da gre najbrž samo za kadrovske spremembe. Kljub temu bom lahko še veliko koristil. V vodstvu so z mojim delom zelo zadovoljni. Zaslužil sem že veliko denarja, da si lahko kupim manjšo tovarno.

Vsota se mi zdi tako velika, da začnem računati in brž ugotovim, da lažejo. Poznal sem plače generalov na zahodu, če bi pa bilo vse to res, bi bila moja plača večja. Tako me ne cenijo, mene, nekdanjega gestapovskega agenta. Toda upreti se ne morem...

Zato dan za dnem opravljam nove in nove nesmiselne naloge, ki mi jih zdaj nalagajo tujci. Premišljujem, kako bi bilo, če bi mi vseeno uspelo pobegniti, ko me bodo hoteli naši zapreti. Onstran meje se me bodo prav gotovo odrekli, dolga leta bom sedel v kakem taborišču, potem pa mi bodo morda milostno dovolili naselitev

385

kje v Kanadi ali Avstraliji. Pa še tam ne bom varen pred maščevanjem. Preveč izrazit je moj telesni opis.

Nikoli nisem imel s tovariši preveč pristranih odnosov, toda zadnje čase opažam, kako se me izogibajo. Nihče več mi ne pogleda v oči, nihče noče z menoj v gostilno, vsakomur se mudi. Preiskujem dan za dnem svoje stanovanje, če niso vanj napeljali prišuškovalnih naprav. Puščam razne neopazne znake, da bi ugotovil, če v moji odsotnosti preiskujejo stanovanje. Pogosto se oziram, medtem ko kam grem, nazaj, da bi videl, če me kdo zasleduje. Opazujem tudi okna na naši ulici, če me od tam ne opazujejo...

Večkrat se mi dozdeva, da vidim za seboj prevečkrat iste ljudi. Skušam jih speljati drugam, ugotoviti, ali imam privide ali pa me res zasledujejo, toda ne uspe mi. Naše mesto ni preveliko in večkrat srečaš iste ljudi tudi po večkrat na dan.

Naloge od tujcev pa kar dežujejo. Vedno bolj nesmiselne so in vedno bolj se zavedam, da so samo slepilo. Če me torej tujci hočejo tako izkoristiti, če skušajo iz mene narediti tarčo, potem najbrž vedo, da sem razkrinkan. Kdaj bodo naši spoznali, da tujci vse vedo in me zgrabili?

Najhuje je, ko moram na pot. V vsakem vlaku je miličnik. Skoraj vsi me osebno poznajo. V manjših krajih, kamor me pošiljajo, ljudje takoj opazijo vsakega tujca, mene pa še posebno. Obiskujem različne ljudi, jih sprašujem razne neumnosti. Samo zato, da bi bil nekoč pozneje krog osumljencev kar se da večji...

Skušam misliti z glavo kakega našega načelnika. Kako malo je treba, pa bodo našli razlog za aretacijo! Ko bodo ugotovili, kje sem bil, kar jim ne bo težko, bodo tam vprašali, kaj sem

386

iskal. Potem bodo vprašali še mene. Četudi bosta odgovora enaka, kdo mi je naročil naj grem tja in da naj vprašam to ali ono? Zakaj si sam zadajam delo, v katerega me nihče ne sili?

Nazadnje svoj strah omenim prek zveze tudi tujcem. Popustili so mi živci, odgovorijo. Nasprotno, dobili so podatke, da me v Državni ustanovi zelo cenijo, saj so me celo povišali. Kljub temu da me bodo čez pol leta odpoklicali, ker bi utegnil zagrešiti kakšno nesmotnost in se pogubiti.

Naloge pa še vedno kar dežujejo. Urška vedno bolj poredko prihaja k meni, pa tudi časa več skorajda nimam zanj. Tudi meni ni več toliko do nje, ker me mori vsak dan hujši strah. Ko je nekoč spet prišla, se ji nisem mogel približati, samo zaradi strahu in živčne napetosti. Začudeno me gleda, ne more si misliti, da sem se tako spremenil. Potem začne jokati. Gledam jo in si mislim, kako je neumna. Nato se mi zagnusi, udarim jo po obrazu in spodim. Naj gre k vragu, si mislim. Tja, kamor sem namenjen, ženske družbe ne potrebujejo.

Ko se čez nekaj dni spet počutim osamljenega, se spet v postelji na smrt napijem. Sklenem, da ne bom več izvrševal nobenih nalog, pa če me takoj spravijo pred sodišče ali obesijo. Saj je vse skupaj že preneumno, to izmikanje in lovljenje, ko vendar eni in drugi vedo vse o meni. Potem postanem tujci sitni. Da bi jim nekako ugodil, si poročila izmišljam leže v postelji, saj jih tako nihče ne bere.

V službi pa me vedno bolj odrivajo. Ne vabijo me več na sestanke. Včasih me pozabijo obvestiti, drugič me pošiljajo kam »gledat na uro«. Take naloge bi lahko opravil vsakdo kar

387

po telefonu. Največ, kar mi še zaupajo, je prenašanje zapečatenih pisem iz sobe v sobo.

Nazadnje tudi ugotovim, da so mi skrivaj preiskali stanovanje. Las, ki sem ga pustil na neki knjigi, ko sem odšel na neko nepotrebno potovanje, je izginil. Neki ljudje se ponoči motovili po okolici naše hiše, kjer stanujem. Včasih se zgane zavesa na oknu kake hiše v naši ulici, ko grem mimo. Spet opažam znane ljudi, ki od daleč hodijo za menoj. Ko grem na potovanje, izstopi tam kot jaz skupina neznancev...

Napišem pismo, polno obupa, rotim tujce, naj me odpokličejo, ker bom vsak hip za zapahi ali mrtev. Kaj kmalu dobim vljudno, toda ostro pismo, kako imam privide. Pozanimali so se prek svojih zvez, kaj mislijo o meni moji predstojniki. Imajo me za zvestega komunista in do brega uslužbenca...

Lažejo. Od teh ljudi ne morem pričakovati milosti. Prihaja tisto, česar sem se vedno bal. Kadar me kam kličejo, se poslavljam od življenja. Ko ni nič razen spet kakšna prav neumna naloga, kar verjeti ne morem, da sem še živ. Mar bi se že enkrat ubil in naredil konec tej negotovosti...

Spet me nekam kličejo. Čudno, da tako zgodaj, ko načelnikov še ni v službi. Ali bo zdaj tisto?

Toda kliče me nekdo, ki nima z mojim delom nobene zveze in ki bi me tudi ne aretirali, če bi se odločili za kaj takega. Kaj neki hoče od mene? Vseeno se mi tresejo noge, ko grem k njemu. Iz predala vzamem pištolo, za vsak primer. Vložim nov naboj, repetiram in prevrnem varovalko. Tako jih bom prehitel, ko bodo izza vrat planili name, da bi mi zvlili roke...

Stopam po stopnicah, po mehki preprogi, in se oziram skozi okno. Zunaj je pomlad, vse cvete. Mimo gre naša lepa tajnica v zelo lepi, novi

388

obleki. Čedno dekle, pa prosta. Umakne se mi in me prijazno, z nasmehom pozdravi. Nekaj ji zamrmram v odgovor. Napeto ugibam, ali prihaja strašni trenutek ali pa bo spet tako, kot je bilo doslej že tolikokrat. Dobil bom spet eno izmed teh neumnih, brezpomembnih nalog.

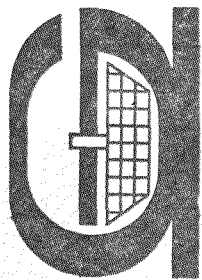
Stopim skozi vrata, čakam, kdaj bodo planili name in mi poskušali nadeti lisice. Nič takega se ne zgodi. Ali sem si spet za nekaj dni podaljšal svoje življenje?

K O N E C

Nagradni razpis križanke „IMV“

Uredništvo in uprava

grosist gorica
TRGOVSKO PODJETJE — ŠEMPETER PRI GORICI

Prodaja blaga na debelo
in drobno.

Delovnim ljudem in poslovnim
prijateljem želimo mnogo uspe-
ha in zadovoljstva v letu 1971.

Vsem se toplo priporočamo za
cenjeno naklonjenost v novem
letu.

GROSIST GORICA

avtotehna

ZASTOPSTVO TUJIH FIRM

LJUBLJANA

Svetovno znana firma

BOSCH

ROBERT BOSCH, GmbH, STUTTGART
vam nudi iz svojih konsignacijskih skladišč:

- BOSCH — hladilnike
- BOSCH — skrinje za globoko zmrzovanje
- BOSCH — aparate za pranje perila
- BOSCH — stroje za pomivanje posode
- BOSCH — likalne stroje
- BOSCH — klima naprave
- BOSCH — male električne gospodinjske aparate

Vse informacije dobite pri podjetju AVTOTEHNA
LJUBLJANA, Titova c. 25 in Titova c. 36. Ljubljana

SCP-PROJEKT
kranj nazorjeva 1

telefon 22-035

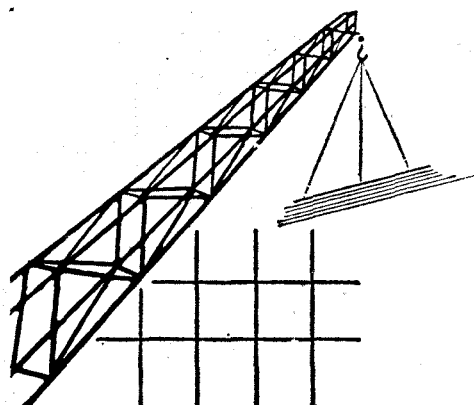
22-036

22-037

poštni predal 59

tek. račun kranj

515-1-39

Projektira in gradi vse vrste visokih in nizkih gradenj.

Delovnim ljudem in poslovnim prijateljem želimo v novem 1971.
letu mnogo delovnih uspehov in plodnega poslovnega sodelo-
vanja.

Hkrati pa želimo prijeten prehod v novo nastopajoče leto.

AGROOBNOVA

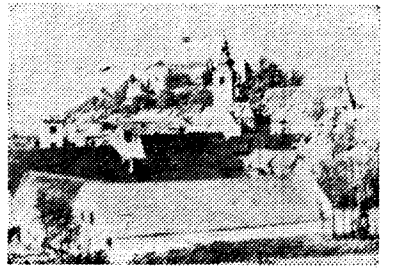
PODJETJE ZA GRADNJE IN MELIORACIJE
LJUBLJANA, ČRTOMIROVA 8

čestita vsem delovnim ljudem in poslovnim prijateljem za novo leto 1971

SKUPŠČINA OBČINE

PTUJ

z družbenopolitičnimi organizacijami

čestita vsem delovnim ljudem, kolektivom in vsem naščanom novo leto 1971 in želi nadaljnega plodnega sodelovanja na vseh področjih gospodarskega, javnega, kulturnega in športnega življenja in utripa našega mesta.

AVTOOBNOVA

podjetje za generalna in srednja popravila
avtomobilov
MARIBOR, Tržaška cesta 106

želi delovnim ljudem, kolektivom in poslovnim prijateljem srečno, zadovoljno in uspešno novo leto 1971.

Poslovnim prijateljem se priporočamo za naklonjenost tudi v prihajajočem poslovnem letu.

Poslužujte se naših servisnih uslug za vozila TAM.

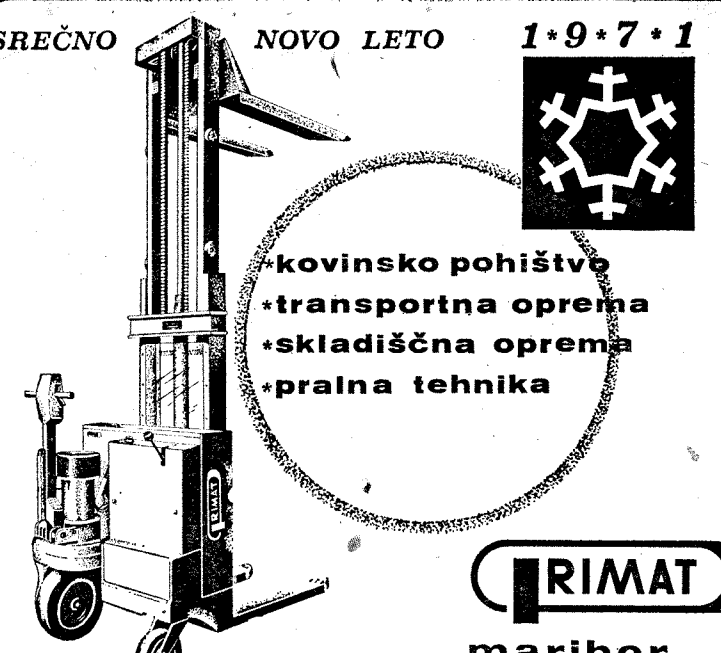
SILVAPRODUKT

podjetje za proizvodnjo eteričnih olj
zaščitnih sredstev za les in kovine
LJUBLJANA, DOLENJSKA CESTA 42

Delovni kolektiv čestita delovnim ljudem, poslovnim prijateljem in vsem kolektivom ob nastopajočem novem 1971 letu z najboljšimi željami.

Mnogo uspeha in delovnih zmag v prihodnjem letu.

SREČNO NOVO LETO 1971

- *kovinsko pohištvo
- *transportna oprema
- *skladiščna oprema
- *pralna tehnika

PRIMAT
maribor

ETA

TOVARNA ELEKTROTERMICNIH APARATOV
CERKNO

izdeluje grelne plošče in cevne grelce.

Ob nastopajočem novem letu 1971 želimo mnogo delovnih uspehov in zmag, zadovoljstva in dobrega počutja delovnim ljudem in poslovnim prijateljem.

PTT

podjetje Ljubljana

LJUBLJANA, CIGALETOVA 15

priporoča svojim koristnikom ptt storitev, da se poleg rednih ptt storitev, katerih izveček cenika je objavljen v telefonskem imeniku tranzitne avtomatske centrale Ljubljana, poslužujejo tudi posebnih storitev pri pošiljanju pisemskih pošilk, nakaznic in paketov.

Delovnim ljudem in poslovnim prijateljem želimo srečno, plodno in zadovoljno novo leto 1971.

KONFEKCIJA
KOMET
METLIKA

čestita in želi vsem svojim poslovnim prijateljem in delovnim ljudem naše domovine mnogo uspehov v 1971. letu.

Cenjenim potrošnikom priporočamo svoje kakovostne izdelke — medrčke in steznike.

ŽIG-NICA

TOVARNA STROJEV, STROJIN IN TRANSPORTNIH NAPRAV - LIVARNA BARVNIH KOVIN

LJUBLJANA, TRŽAŠKA CESTA 49

Tovarna strojev, strojnih in transportnih naprav
livarna barvnih kovin

LJUBLJANA, TRŽAŠKA CESTA 49

Želi vsem poslovnim prijateljem, delovnim organizacijam in delovnim ljudem ob prestopu v novo leto 1971 vse najboljše in prijetno praznovanje.

Priporočamo naše specialne stroje za finalno obdelavo lesa, sušilnice za les in druge naprave ter odlitke barvnih kovin.

Potrošnik

MURSKA SOBOTA

KMETOVALCI

Prodajalna »SEMENA« »Potrošnik« Murska Sobota, vam omogoča nakup:

- SEMENKEGA BLAGA
- ZAŠČITNIH SREDSTEV
- IN POPOLNE KMETIJSKE MEHANIZACIJE

Prodajamo tudi na kredit.

Obiščite prodajalno »Semen« pri BLAGOVNICI »Potrošnik« v Murski Soboti.

industrija naravnega in umetnega kamna
LJUBLJANA, Industrijska cesta 5

priporočamo naše izdelke: teraco plošče, marmor izdelke iz betona in umetnega kamna, ter peske za teraco tlake in malte.

MINERAL

Cenjenim strankam, poslovnim sodelavcem in delovnim ljudem čestitamo ob prehodu v novo 1971 leto.

TOVARNA VERIG

LESCE-JUGOSLAVIJA

vam nudi iz svojega proizvodnega programa vse vrste verig in vijčnega blaga.

Delovnim ljudem in poslovnim prijateljem želimo ob vstopu v NOVO LETO 1971 mnogo uspeha

TEKSTIL

TRGOVSKO GROSISTIČNO IN
UVOŽNO PODJETJE LJUBLJANA
MOŠA PIJADEJEVA C. 3

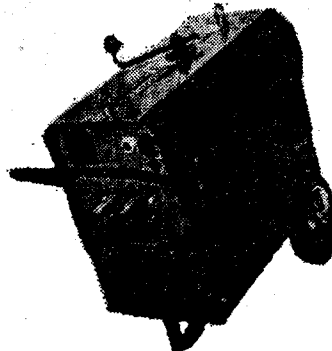
čestita delovnim ljudem, kolektivom, posebno pa še poslovnim prijateljem SREČNO, USPEŠNO IN ZADOVOLJNO NOVO LETO 1971 in se priporoča za nadaljnjo naklonjenost.

NOVO! ... v proizvodnem programu

varstroj

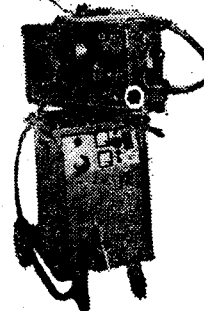
LEDAVA

V proizvodno tehničen sodelovanju »FRONIUS« ELEKTROGERÄTE BAU PETENBACH - AVSTRJA - »VARSTROJ« Lendava, izdelujemo:

VARILNE USMERNIKE
tip SUPER - 300

VARILNE NAPRAVE
ZA VARJENJE
V ZAŠČITNEM
PLINU CO₂, ARGONU
in mešanih plinih
FROMIG - 275 Amper
in FROMIG - 400 Amper

OBRTNO PODJETJE

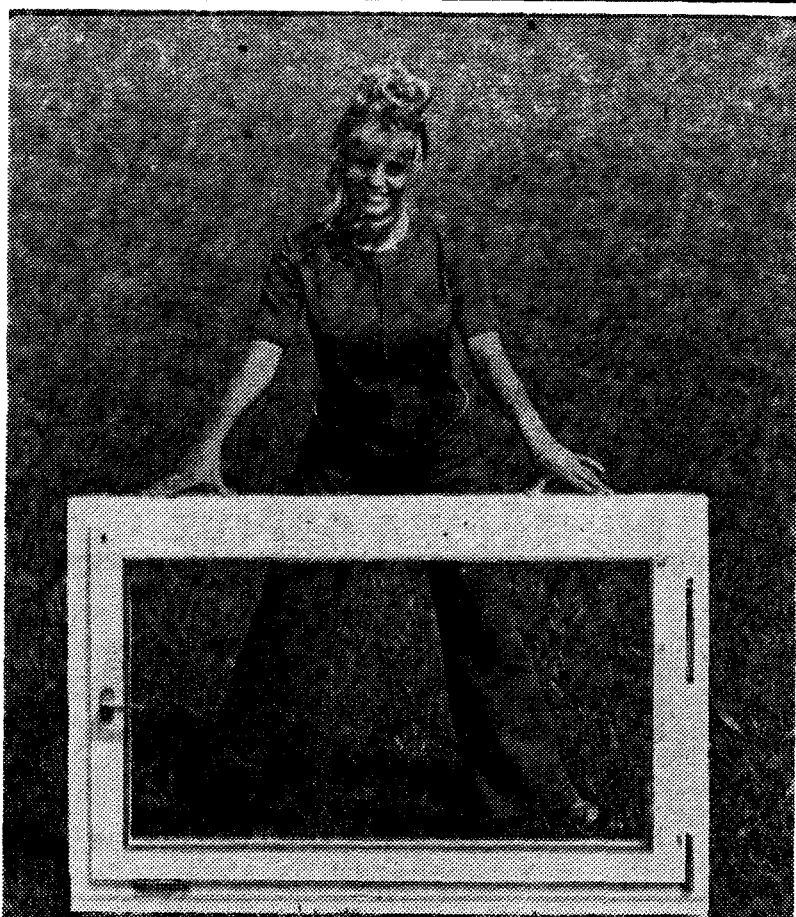
NOVOPREM DOMŽALE

izdeluje:

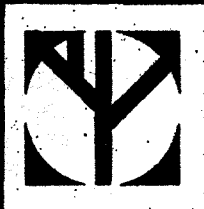
šolsko opremo, opremo za ljudske in pionirske knjižnice.

Opremljamo dijaške domove, vse po najnovejših načrtih.

Priporočamo se in želimo mnogo uspehov v NOVEM LETU 1971 vsem cenjenim strankam, poslovnim prijateljem in delovnim ljudem.

IZBRALA JE OKNO JELOVICA

Tudi vi lahko nabavite naše stavbno pohištvo v maloprodajni trgovini »Jelovica« v Skofji Loki in v poslovalnicah z gradbenim materialom »Smreke« Maribor, »Slovenijales« Ljubljana, »Lesnina« Ljubljana, »Gramex« Ljubljana, »Potošnik« Murska Sobota, »Murka« Lesce in »Izbira« Ptuj.

Delovnim ljudem, kolektivom in poslovnim prijateljem želimo srečno, uspešno in zadovoljno NOVO LETO

1 9 7 1

ELEKTROKOVINA TOVARNA ELEKTROKOVINSKIH IZDELKOV MARIBOR

PROIZVODNI PROGRAM

SVETILKE za žarnice s kovinsko nitko, za živosrebrne, natrijeve in fluorescentne sijalke

KRMILNI PREDUPORI za živosrebrne, natrijeve in fluorescentne sijalke

ELEKTROMOTORJI trifazni za moči od 0,18 do 7,5 kW enofazni za moči od 0,12 do 2,2 kW, z mednarodnimi normiranimi vgradnimi merami po IEC (international Electrotechnical Commission) v normalnih izvedbah in v specialnih konstrukcijah

ROTODINAMICNE ČRPALKE — horizontalne: s trifaznim elektromotorjem za pretok vode do 350 l na min. in manometersko višino do 78 m H₂O, z enofaznim elektromotorjem za pretok vode do 90 l na min. in manometersko višino do 52 m H₂O.

vertikalne: s trifaznim elektromotorjem za pretok vode do 350 l na min. in manometersko višino do 190 m H₂O.

HLADILNE ČRPALKE za obdelovalne stroje — velikost cevnih priključkov 1/2" in 3/4" s trifaznim elektromotorjem

BRUSNI IN POLIRNI STROJI za velikost brusnih plošč od 150 do 250 mm z enofaznim in trifaznim elektromotorjem; za velikost polirnih plošč od 150 do 400 mm z enofaznim elektromotorjem do velikosti 250 mm, a s trifaznim elektromotorjem za vse velikosti polirnih plošč

RINEZI — elektrohídravlični mehanizmi z dvizžno silo od 45 do 185 kp in hodom od 50 do 160 mm; s trifaznim elektromotorjem

STENSKI VENTILATORJI z enofaznim elektromotorjem za pretok zraka 13 in 25,5 kub. m na min. in trifaznim elektromotorjem za pretok zraka 27,5 kub. m na min.

GEJZIR — aparat za vlaženje in čiščenje zraka

PREDSTAVNISTVA

ELEKTROKOVINA, Beograd, Obilićev venac 26, telefon (011) 622-152

ELEKTROKOVINA, Zagreb, Preradovićeva 4, telefon (41) 36-178

ELEKTROKOVINA, Ljubljana, Titova 38, telefon (061) 320-780

ELEKTROKOVINA, Sarajevo, Ulica maršala Tita 54, telefon (071) 34-046

ELEKTROKOVINA, Skopje, Ulica Đura Salaja 2, telefon (091) 34-639

ELEKTROKOVINA — MARIBOR
Tržaška c. 109, P. P. 75, tel. (062) 32-250, telex 33-131,
telegram ELKO MARIBOR

SKUPŠČINA OBČINE

RADOVLJICA

Z DRUŽBENO POLITIČNIMI ORGANIZACIJAMI

želi srečno, uspešno, plodno in zadovoljno novo nastopajoče leto 1971 vsem občanom, delovnim organizacijam in poslovnim prijateljem.

KOVINOPLASTIKA

LOŽ

STARI TRG PRI LOŽU

izdelujemo:

okovje za vrata, okna, pohišveno okovje, Alu-karnise raznih oblik, karnise tipa »Snežnik« in »Loždol«, varnostna stikala II. in IV. — polna, pomivalnike iz nerjaveče pločevine, kvalitete Cr 18 Ni 8% in izdelkov iz plastičnih mas za farmacevtsko, kozmetično ter drugo industrijo.

Novost! Karnise »Ropas« s pogrezljivo zavesno letvijo.

Delovnim ljudem in poslovnim prijateljem želimo mnogo delovnih uspehov in zadovoljstva v novem 1971. letu.

SKUPŠČINA OBČINE

NOVA GORICA

IN DRUŽBENO POLITIČNE ORGANIZACIJE

Želi v novem 1971 letu veliko novih delovnih uspehov in osebnega zadovoljstva — delavcem v gospodarskih organizacijah in njihovim organom upravljanja, prosvetnim, zdravstvenim, kulturnim delavcem, predsednikom krajevnih skupnosti in članom njihovih svetov ter vsemu prebivalstvu.

Komunalno podjetje Vič
Ljubljana

Uprava, tehnični sektor, sektor za urejanje in oddajanje stavbnih zemljišč

Ljubljana, Vrhovnikova ul. 2

telefon h. c. 61-279
61-286
61-288

Stranski obrati:

Ljubljana, Viška c. 58 in 65
telefon: 61-328
61-424

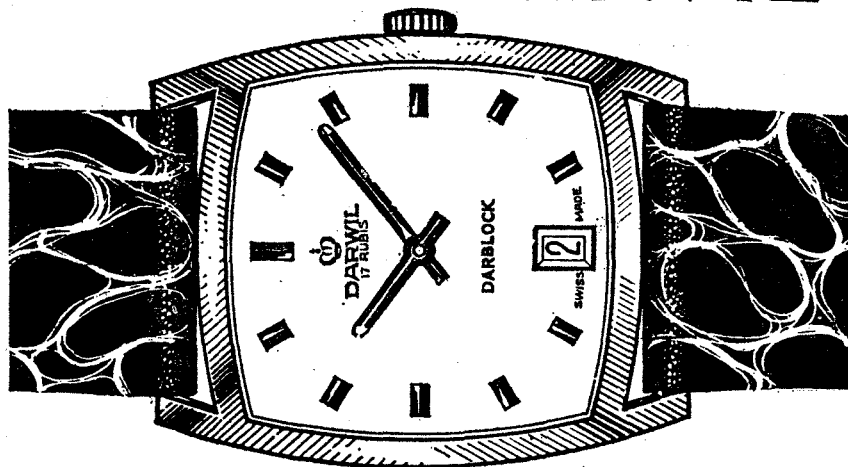
gradi in vzdržuje ceste,
gradi cestne objekte
gradi komunalne naprave in napeljave (kanalizacijsko omrežje itd.)
ureja mestna zemljišča
opravlja strojne storitve
daje strokovno-tehnične informacije in pomoč
izdeluje in prodaja betonske izdelke.

Za cenjena naročila se priporočamo!

Biseri
proizvodnje

DARWIL

Lady 71

Lord 71

V vseh je vgrajen specialni mehanizem izredne preciznosti. Najnovejši pri urah DARWIL — vgrajen DARBLOCK, ki štiti vsako DARWIL uro proti udarcem in pretresom. DARWIL Superavtomatik SNOW STAR cronometer je pojem elegancije in točnosti. DARWIL LORD 71 Special Flat DARBLOCK. DARWIL LADY 71 DARBLOCK — ženska moda 1970. GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPSTVO

NUDIMO PO SVETOVNIH KONKURENČNIH CENAH NAJVEČJO. IZBIRO NAKITA IZ 14, 18 IN 22 KARATNEGA KONTROLIRANEGA ZLATA.

Prodaja s posebno garancijo! Na zalogi vedno 600 modelov ur DARWIL in ARETTA. Ure znamke DARWIL in ARETTA lahko kupite tudi v specializiranih trgovinah in veletrgovinah v Jugoslaviji. Servisi so v vseh večjih mestih Jugoslavije. DARWIL — TRST, PIAZZA S. ANTONIO NUOVO 4/I-II

TITAN

tovarna kovinskih izdelkov in livarna KAMNIK

proizvaja:

- fitinge črne in pocinkane
- ključavnice navadne in cilindrične
- obešanke navadne in cilindrične
- gospodinjske strojčke
- ulitke iz sive in temperne litine

Cenjenim potrošnikom priporočamo naše izdelke.

KONUS

INDUSTRIJSKI KOMBINAT
SLOVENSKE KONJICE
Mariborska 12 • Jugoslavija

Proizvaja v specializiranih ekonomskih enotah:

USNJE: Popolni asortiman komerc, AGO in special podplatne garniture, vse vrste govejega, junčjega in telečjega boksa, tehnično usnje za športne rekvizite in ostale tehnične izdelke, lak-usnje v različnih barvah in izdelavi, umetno usnje za obutveno in galanterijsko industrijo, vse vrste huntinga in cepljenca, kozje in ovčje usnje za čevljarstvo industrijo in izdelavo usnjene oblačilne konfekcije.

TEHNIČNO KONFEKCIJO: Opetnice, pogonsko jermenje vegetabil in krom, usnjene in plastične pikere, celoten izbor utenzilij za tekstilno industrijo, specialno jermenje »EXTRAMULTUS« in konfekcijo zaščitnih sredstev.

KRZNO: Plemenita krzna domače in uvožene divjačine in vse vrste jagnječjega krzna za obutveno in krznarsko industrijo.

OBLAČILNO KONFEKCIJO: Krznene plašče in ostale izdelke krznene konfekcije, usnjeno oblačilno konfekcijo v bogati izbiri modnih krojev in najsodobnejši kakovostni izdelavi ter vse vrste copat.

TANIN: Kostanjeve ekstrakte, montin za naftno industrijo, tanavin za čiščenje vina in kot usluge opravevanja kombiniranih ekstraktov in detergentov.

KEMIČNI ODDELEK — SINTETIKA: KOSON — 100 % iglano nylon-sko oblogo tal iz specialnih uvoženih vlaken za vrhno plast, impregnirano s sredstvi zoper vpijanje vode in maščob.

KONFLIN — Impregnirano kopreno iz 100 % sintetičnih vlaken kot polnila blaga za jutranje halje, bunde, vetrne jopiče, posteljno pregrinjala, žensko perilo, otroško konfekcijo in vse vrste tapetniškega blaga.

Prodajalne, skladišča in predstavništva:

- »KONUS-KRZNO« Nova Gorica, Tolminskih puntarjev 2, tel. 21-178
- »KONUS-KRZNO« Maribor, Ulica 10. oktobra 5, tel. 25-292
- »KONUS-KRZNO« Maribor, Gosposka ulica 7, tel. 21-054
- »KONUS-KRZNO« Beograd, Kneza Mihajlova 47, tel. 621-630
- »KONUS« skladišče Ljubljana, Masarykova 23, tel. 312-320
- »KONUS« skladišče Celje, Trg V. kongresa 6, tel. 21-42
- »KONUS« skladišče Ptuj, Miklošičeva 1, tel. 77-231
- »KONUS« skladišče Beograd, Rajičeva 12, tel. 625-389
- »KONUS-ZASTITA« Beograd, Nikole Spasića 2, tel. 628-973
- »KONUS-ZASTITA« Niš, Kosovska 10, tel. 24-961
- »KONUS« skladišče Novi Sad, Ulica Narodnih heroja 10 tel. 42-978
- »KONUS-KRZNO« Ljubljana, Tavčarjeva 11, tel. 20-418

NASI PROIZVODI — JAMSTVO ZA KVALITETO!

PROJEKT - NIZKE ZGRADBE

LJUBLJANA, PARMOVA 33

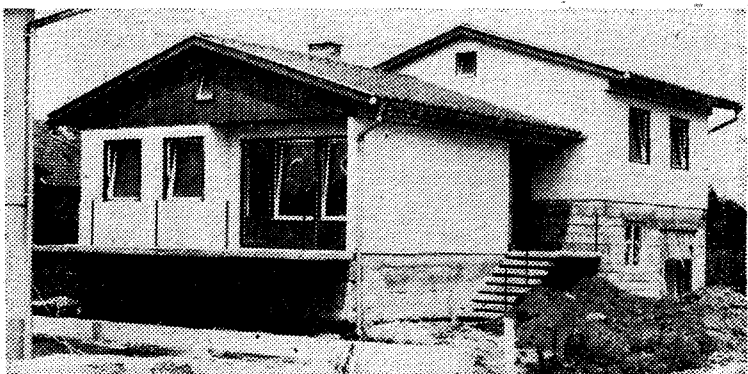
z delovnimi enotami:

- za ceste
- za mostove
- za komunalno hidrotehniko
- za splošno hidrotehniko

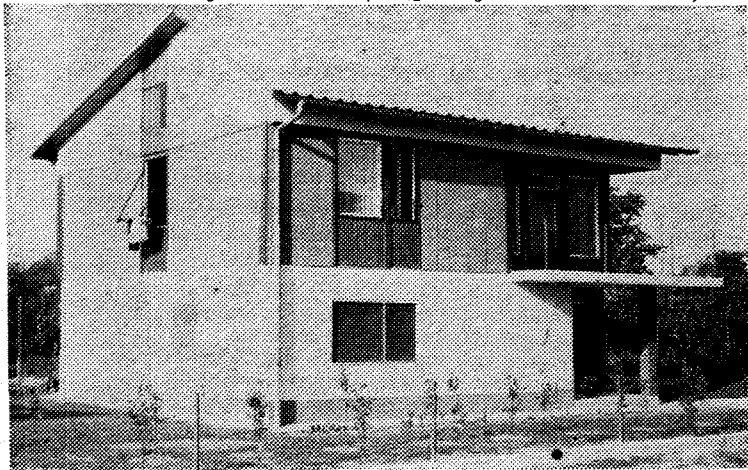
Projektiramo nizke gradnje

Poslovnim prijateljem, kolektivom in delovnim ljudem želimo prijetno in uspešno novo nastopajoče leto 1971!

Marlesove montažne stavbe

Montažna stanovanjska hiša S-412/b (pročelje z vzhodno fasado)

Montažna stanovanjska hiša S-405/e

Notranjost montažne hiše S-410

Montažne hiše so si pri nas, zlasti še v Sloveniji, zelo hitro utrdile pot in sedaj strmo narašča konjunkturna tovrstnih gradenj. Vsak, ki si je zgradil lasten dom, ve, koliko težav je povzročila klasična gradnja njegove hiše. Težave na eni strani — stalno naraščanje cen gradbenih materialov in storitvam, pomanjkanje materiala, odlašanje terminov, pomanjkanje delovne sile — ter na drugi strani hitre montažne gradnje in kvaliteta takih stanovanj so vzrok vedno večjemu povpraševanju po montažnih hišah.

Zaradi tega mislijo mnogi na možnost, da bi se njihove želje hitreje izpolnile z montažno hišo. Vemo, da je gradnja montažnih hiš v severnoevropskih državah in ZDA zelo razširjena. Zaradi velikanskih nalog našega gradbeništva — na področju gradnje stanovanj in sanacije mest — zlasti z najnovejšim dolgoročnim načrtom razvoja — lahko pričakujemo samo naraščanje konjunkture gradenj. K temu lahko dodamo, da teži gradbeni delavec k izboljšanju delovnih razmer in da delovna sila množično odhaja v industrijo. Ti gospodarski premiki nas nenehno silijo k racionalizaciji gradbenih del in v gradnjo montažnih stanovanjskih hiš.

Kaj je montažna hiša?

S tem pojmom zaznamujemo družinsko zasnovano zgradbo, ki je v posameznih elementih (panojih — stenah) izdelana v industrijskem obratu in se montira na postavljene temelje ali pritličje (na ploščo). Tu pa se takoj opravi vsa instalacijska in obrtniška dela.

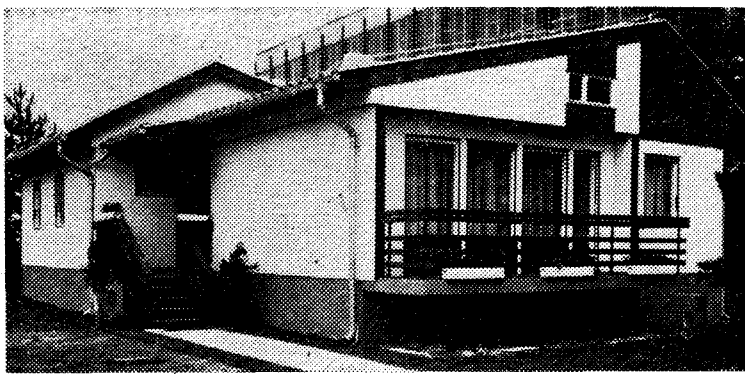
Ce torej pišemo o montažni stanovanjski hiši, moramo vsekakor začeti pri lastnostih, prednostih in posebnostih montažne gradnje. Te so:

- kratek čas gradnje in hitra vselitev
- prihranek časa in skrbi
- smotrna razdelitev prostorov
- izdatna toplotna in zvočna izolacija (boljša kot pri klasični gradnji)
- zdravo in prijetno bivanje
- visoka kakovost in trajnost
- ugodna in fiksna cena; to pa jamči, da stroški gradnje ne bodo višji od predvidenih.

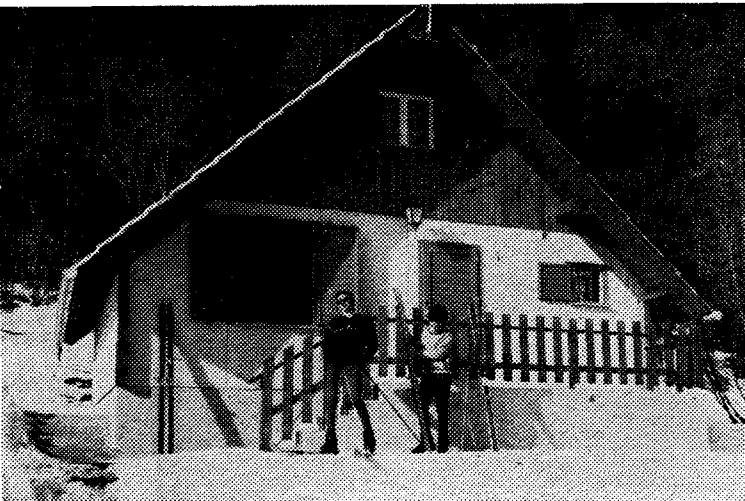
Naštete prednosti, zlasti naraščajoče povpraševanje in zanimanje za tovrstno gradnjo, so dejavniki, ki so prav gotovo vodili MARLES, da je z neutrušnim delom in prizadevanjem svojih strokovnih sodelavcev skoraj vsako leto ponudil trgu po en povsem nov projekt montažne hiše za različne potrebe in zmogljivosti kupcev. Pri svojem delu niso pozabili na geografsko raznolikost posameznih jugoslovanskih pokrajin, na etnične posebnosti ter zanje značilne arhitektonske elemente in potrebno konstrukcijo, ki je pogojena s klimatskimi razmerami posameznih krajev.

Sočasno s svojim lastnim razvojem in z razvijanjem najsodobnejše tehnologije v tej proizvodni veji se je dosedaj že skoraj dokončno izoblikoval program proizvodnje montažnih stavb, ki obsega naslednje:

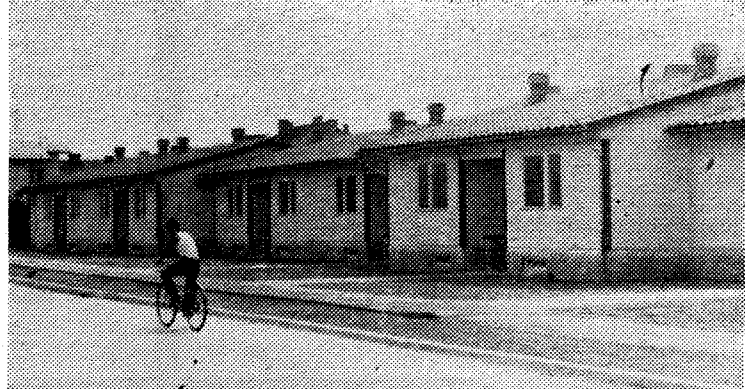
- Tipske družinske stanovanjske hiše splošnega tipa. Ta proizvodni program družinskih hiš obsega trenutno devet tipov hiš z bruto stanovanjskimi površinami od 53 do 126 m². Prilagojene so kontinentalnim klimatskim razmeram.
- Tipse družinske hiše primorskega tipa. Proizvajajo se na istih osnovah, vendar sta oblika in strešna konstrukcija prilagojeni obmorski klimi — pozimi dež in burja.

Montažna stanovanjska hiša S-410 — eden izmed zadnjih projektov, ki sodi v vrh evropskega standarda

Počitniška hišica P1-100

Naselje montažnih vrstnih hiš — Soseska MS — 11 — v Zalogu pri Ljubljani

— Namesto okenskih navojnic (rolet) so predvidene žaluzije — oknice. Program obsega 4 tipske hiše s stanovanjskimi površinami od 52 do 98 m².

— Tipse vrstne hiše (dvojčki) obsegajo tri različne objekte: V = objekt večje razsežnosti z dvema trisobnima enotama in skupno stanovanjsko površino ca 124 m².

S = objekt srednje razsežnosti z dvema dvosobnima enotama in skupno stanovanjsko površino ca 88 m².

M = objekt manjše razsežnosti z eno dvosobno enoto in dvema garsonjerama ter skupno površino ca 99 m².

Montažni sistem omogoča poleg navedenih tipov individualno projektiranje.

— Tipse počitniške hišice planinskega in obmorskega tipa. Po tem programu proizvaja Marles 5 tipov počitniških hišic v planinskem in 5 tipov v obmorskem slogu. Vsi arhitektonski elementi so prilagojeni predvidenemu okolju in klimatskim razmeram. Počitniške hišice imajo površine od 20 do 47 m².

— Tipse stavbe za delavce na gradbiščih in deloviščih, grajene po posebnem sistemu. Tovrstna proizvodnja obsega tri tipe objektov z bruto stanovanjskimi površinami 147 in 262 m². Naročiti je moč tudi projekte po želji.

— Stavbe za družbene in za vojaške potrebe: šole, otroški vrtci, ambulante, bolnišnice, prodajni paviljoni, domovi družbenih organizacij, skladišča, karavle itd., vse po individualnih potrebah in projektih.

Spregovorili smo že o nekaterih prednostih in proizvodnem programu, toda želeli bi posebej opozoriti na nekatere posebnosti, zlasti v končni etapi izgradnje.

Pri Marlesu menijo, da ni zaupanja vredno, če bi ponujali in-

teresentu montažno hišo za neko določeno vsoto in mu v isti sapi povedali, da si mora sam izvajati oblogo tal, električne in vodovodne instalacije, pleskarska dela itd.

S takim ravnanjem se izgubijo prednosti montažne gradnje, kajti graditelj zopet ne ve, koliko bo hiša dokončno stala. Graditelj ne more zlahka dobiti obrtnika in rok (termin), ko naj bi bila vsa dela končana, je negotov. Marles daje danes točno opisano ponudbo za vseljivo hišo. Skupaj s kratkim časom gradnje in fiksno ceno je to prednost kratkega in jasnega financiranja; s tem prihrani graditelj veliko stroškov in težav za čisto dolgotrajno financiranje. Izraz »montažna hiša« naj bo jasna beseda za takšno dobavo, medtem ko jo najprimerneje označujemo s »popolnoma zgrajeno hišo, kompletno hišo« itd.

Ali so montažne hiše cenejše? Pri dveh enakih ali sličnih hišah tega ne moremo brez ugovora dokazati, ker lahko damo na montažno hišo obvezno skupno ceno in se je tudi držimo, medtem ko lahko damo za posamezno klasično grajeno hišo le neobvezno ceno, ker pride do dokončnega obračuna šele v enem ali dveh letih po dograditvi hiše. Veliko graditeljev je zadovoljnih s prednostjo fiksne cene časa gradnje in končne cene. Praviloma dosežemo pocenitev pri kratkem času gradnje s tem, da odpadejo stroški vmesnega financiranja in da ne prekoračimo roka dograditve.

Krajši čas gradnje prinaša realen prihranek, če odpade nekaj mesečnih najemnin za staro stanovanje. Če primerjamo pri obeh vrstah gradnje koristno in zazidano površino hiše, ugotovimo, da že pri hiši s površino 100 kv. m pridobimo pri montažni hiši 6,6 m² stanovanjske površine. Ne dvomno je, da je montažna hiša cenejša in da bo racionalnejša proizvodnja montažnih hiš v večjih serijah prinesla še znatno pocenitev.

Pri Marlesu je mogoče kupiti samo montažne elemente s potrebno količino salonita za pokrievanje brez temeljev, potrebnih opečnih zidov, dimnikov, poda, montaže, električne in vodovodne instalacije, krovskih, kleparskih, pleskarskih in slikarskih del ter zasteklitve. V tem primeru opravi graditelj vsa navedena dela vključno z montažo hiše sam. Za montažo daje MARLES (obvezno za graditelja) vodjo montažnih del, s tem pa tudi jamči za strokovno opravljeno montažo.

Druge možnost je, da naroči kupec zgrajeno hišo vključ v roke z montažo, podom, električno in vodovodno instalacijo, krovskimi, kleparskimi, slikarsko pleskarskimi deli, z opremo sanitarij in z zasteklitvijo. Pri tem ni obračunan prevoz in izdelava temeljev.

Za ceno 250 din dobi kupec glavni projekt, potreben za pridobitev gradbenega dovoljenja, po katerem lahko izdela temelj ali pritličje s ploščo in izvede vsa obrtniška in instalacijska dela, če se odloči, da bo ta dela izvajal sam. Kupcem stanovanjskih hiš daje Marles kredit.

Prej smo že omenili, da se je Marles lotil tudi izgradnje montažnih vrstnih hiš. Tak sedaj že zazidan kompleks predstavlja Soseska MS 11 v Zalogu pri Ljubljani. Investitor je bilo podjetje za urejanje stavbnih zemljišč Soseska iz Ljubljane. Montažno zazidavo je narekovala potreba po dinamični gradnji, ki bi omogočala reševanje stanovanjskih in komunalnih problemov graditeljev z nižjim osebnim dohodkom, reševanje problema barakarstva, provizorijev, nadomestnih stanovanj itd.

Soseska je predlagala občinski skupščini Moste-Polje v Ljubljani spremembo potrjenega zazidalnega načrta severozahodnega dela Soseske MS 11 v Zalogu, in sicer v tem smislu, da se namesto zazidave vrstnih hiš klasičnega tipa predvidi gradnja Marlesovih vrstnih hiš.

Soseska se je odločila za Marles kot izvajalca zaradi kvalitete njegovih proizvodov, zaradi sorazmerno nizke cene in renomeja, ki ga je Marles dosegel na področju montažne gradnje pri nas. Za obravnavani kare je bil predviden nov tip montažne vrstne hiše z novimi elementi, ker je rezultat uspešnega sodelovanja med projektantom zasnove Soseska kot investitorjem in Marlesom. Kompleks je zajel izgradnjo 134 objektov montažnih vrstnih hiš, zamaknejnih v nizih zmanjšimi stanovanjskimi enotami s pripadajočimi vrtovi, zelenimi površinami in parkirnimi prostori. V stroških urejanja stavbnega zemljišča so poleg stroškov priprave zajeti tudi stroški za sledeče komunalne naprave: kanalizacija, vodovod, elektrika, asfaltirane ceste, javna razsvetljava, in ureditev zelenic.

V urbanističnem pogledu je kompleks prostorska celota, ki omogoča razgibane arhitektonske rešitve ter z zamiki v (nizih) pestro in plastično oblikovanje. Interes Jugoslovancev za Marlesove montažne stanovanjske hiše je letos že tolikšen, da se je podjetje odločilo za uvedbo novih metod v prodaji svojih hiš. Te je začelo prodajati na ključ, vključno s komunalno urejenimi zemljiščem. Po prvem poizkusu so takoj prodali 20 takih hiš, pravkar pa se dogovarjajo, da bi v naslednjem letu pripravili v Pekrah pri Mariboru okrog 100 gradbenih parcel, jih v sodelovanju z drugimi podjetji komunalno uredili in na njih postavili montažne hiše za trg. Z dosedanjimi izkušnjami bi tako bil Marles sposoben odpreti takšno tržišče tudi drugod v Jugoslaviji, kjer bi se pokazalo zanimanje kupcev in naročnikov.

V Marlesu načrtujejo za bližnjo prihodnost v proizvodnji povsem nove tehnološke prijeme in številne konstrukcijske izboljšave. Tudi težave in zastoj pri postavljanju hiš in obrtniških delih bodo odpravili. V ta namen bodo predvideli velika sredstva za investicije v mehanizacijo montaže hiš in nadomestitev mnogih neobhodno potrebnih obrtniških del.

Ce ste namenjeni graditi, povprašajte pri Marlesu. Radi vam bodo postregli s prospekti, ceniki in drugimi potrebnimi informacijami.

Naš bančni servis vključuje poleg ostalih bančnih uslug: vezane vloge, stanovanjska in kmetijska posojila, devizne račune in razne oblike namenskega varčevanja.

Vaša banka — vaš svetovalec v denarnih zadevah odslej
LJUBLJANSKA BANKA

**pravi naslov
za denarna
vprašanja**

KB
LJUBLJANA

**KREDITNA
BANKA
IN
HRANILNICA
LJUBLJANA**

od 1. oktobra dalje

Ljubljanska banka

mura

tovarna oblačil, perila in pletenin
MURSKA SOBOTA

Proizvajamo: otroško in moško lahko in težko konfekcijo, žensko težko konfekcijo.
Prisrčno čestitamo za 1971 leto.

Trgovsko izvozno podjetje
ZA DOMAČO IN UMETNO OBRT

»DOM«

Ljubljana, Mestni trg 24

odkupi in prodaja izdelke domače in umetne obrti Slovenije in Jugoslavije.

Obiščite poslovalnice v Ljubljani: na Mestnem trgu 24, na Cankarjevi 6, na Titovi 4, na Trgu revolucije 5, na Gosposvetski 10, »Na trgu« — Vodnikov trg, na Trgu OF številka 15 (pri kolodvoru) in v poslovalnici na Bledu.

SAVSKE ELEKTRARNE

Podjetje za proizvodnjo in prenos električne energije
LJUBLJANA, HAJDRIHOVA 2

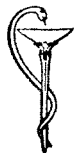
z enotami:

**ELEKTRARNA MOSTE
ELEKTRARNA MEDVODE**

**RTP (razdelilna transformatorska postaja) Kleče
SLUŽBE ZVEZ**

skrbi za pripravo izgradnje in za izgradnjo elektroenergetskih kapacitet in za oskrbo z električno energijo na centralnem področju Slovenije.

Kolektiv čestita vsem delovnim ljudem in poslovnim prijateljem za novo 1971 leto.

CELJSKE LEKARNE

Lekarne: **CENTER CELJE** z lekarniško postajo

Gaberje — **NOVA LEKARNA CELJE**

z lekarniško postajo Smarje in Podčetrtek —

ZALEC z lekarniško postajo Vransko —

ROGAŠKA SLATINA z lekarniško postajo Rogatec —

SLOVENSKE KONJICE — **SENTJUR** —

LASKO — **RADEČE**

Čestita delovnim ljudem in kolektivom za novo 1971 leto.

GABER

Stari trg

**KUHINJA
VEGA 55**

Z denarjem v banki imate več možnosti

Ljubljanska banka

zanesljiv bančni servis
Kako:

Dinarski in devizni bančni servis za gospodarske organizacije; izplačila hranilnih vlog pri vseh poslovnih bankah v Jugoslaviji in poštah v Sloveniji; varčevalni programi; posojila na podlagi namenskega varčevanja; potrošniška posojila; gotovinska posojila na podlagi vezave konvertibilnih valut; žiro računi; devizni računi; posebni programi deviznega varčevanja: stanovanjsko, obrtniško, gostinsko, kmetijsko; ostale bančne usluge; redna nagradna žrebanja za lastnike vezanih vlog; nezgodno zavarovanje za lastnike kakršnihkoli vlog.

Podrobnejše informacije:
Kje:

Ljubljana, Beograd, Novi Sad, Zagreb, Sarajevo, Domžale, Kamnik, Kočevje, Koper, Trbovlje, Murska Sobota, Črnomelj, Gornja Radgona, Grosuplje, Hrastnik, Lendava, Litija, Ljutomer, Logatec, Medvode, Radenci, Rakek, Ribnica, Vrhnika, Zagorje, Bački Petrovac, Beočin, Kanjiža, Osijek, Srbobran, Sremski Karlovci, Subotica, Temerin, Titel, Zabelj, Frankfurt, München, v kratkem: Maribor, Kranj, Celje, Nova Gorica, Portorož, Vršac, New York, Pariz.

novo ime kreditne banke in hranilnice Ljubljana

Ljubljanska banka

**Reševalci
križank!**

Reševalci križank!

V prihodnjem letu vas čakajo lepe nagrade

Reševalcem in izžrebancem se obetajo: ročne ure, tehnični predmeti in druge vrednosti

Kdor še ni naročen na »TV-15«, mu svetujemo, da se nanj naroči, ker se mu izplača biti stalni naročnik

Letna naročnina za 52 števil je 32 dinarjev, v kolportajni prodaji boste zanj odšteli znatno več.

1895 75 LET tovarna vijakov **plamen kropa**

odlični in priznani vijačni izdelki.

Delovnim ljudem in poslovnim prijateljem prisrčno in uspešno leto 1971

SAP

oddelek za turizem

VABI

NA SILVESTROVANJE:

- 30. decembra: 5-dnevni izlet z vlakom v RIM — silvestrovanje — ogled kulturno-zgodovinskih zanimivosti;
- 31. decembra: 3-dnevni izlet v SAN MARINO — silvestrovanje v San Marinu, ogled Ravenne, Urbina, Padove;
- 31. decembra: 3-dnevni izlet v BUDIMPEŠTO — silvestrovanje — ogled mesta;
- 31. decembra: 3-dnevni izlet na KOROŠKO — silvestrovanje med Koroškimi Slovenci, kopanje ali smučanje.

PRIJAVE IN INFORMACIJE
V VSEH POSLOVALNICAH
SAP — LJUBLJANA.

**NAŠA
OBRAMBA**

Na ovitku je fotografija pripadnikov planinskih enot naše vojske nekje v naših hribih. Kot uvodnik lahko smatramo pogovor med načelnikom generalštaba JLA Viktorjem Bubnjem in urednikov »Narodne armije« o načelih vseljudske obrambe. Naslov sam po sebi dovolj pove: Konceptija ne more biti učinkovita, če tudi družba ni učinkovita.

Ivo Tominc je napisal prikaz obrambnih priprav v občini Ormož. Znano je tudi, da je ormoška ZRVS dobila priznanje med drugimi občinskimi zvezami kot ena izmed najboljših.

Dnevu armade je posvečena slikovna reportaža v barvah. Sledi prispevek »Osemnajsta divizija v Gorskem kotarju«, ki se nanaša na boje te divizije v zimni 1943 na 1944 na Hrvaškem. Dipl. ing. Franci Striha piše o letalih fantom. Andrej Zupančič in Gorazd Tomič nadaljujeta svojo razpravo o revolverjih. Nato pride prispevek »Na šestnajst let vojne leto dni miru«, slikovna reportaža o II. svetovni vojni na dveh straneh ter opis letalskega napada na Dresden februarja 1945.

O nacističnem porazu proti Moskvi leta 1941 kot o prvem Hitlerjevemu neuspehu je že veliko napisanega. Vendar so se pri »Naši obrambi« odločili za objavo prispevka, ki nam pove veliko novega. Zelo zanimiv je tudi prispevek o tem, kako so nacisti poslali svojega agenta v Anglijo z improviziranim letalom in kako so ga Angleži razkrili. Ivan Franko-Iztok nadaljuje s svojim prispevkom »Razorožitev in sistem mednarodne varnosti« ob 25. obletnici OZN. Zanimiv je tudi prispevek o gverilcih Južne Amerike. V okviru akcije za seznanjanje ljudi z možnostmi prehrane v prirodi pravi Blanka Druškovič nadaljuje s člankom »Lov, toda ne za divje lovc«. Opisuje pa razne načine lova na ptice in ribe. Lado Ambrožič je prispeval precej obširen sestavek o karateju in njegovi uporabnosti v vojaške svrhe. A. Poglajen pa piše o zimskem taborjenju. Ob koncu je še že ustaljena fotoreportaža o novostih v vojaški tehniki, križanka in pisma uredništva ter odgovori nanje.

V prilogi najdemo: Kako obračunati z uporniki (gradivo s simpozija v Beogradu), Organizacija reševanja, Protipožarna zaščita, Diverzije na mostovih in v predorih, Vojna v etru ter Nadaljnji razvoj klasične artilerije.

Kot posebno te številke naj omeni posebno prilogo, kjer je natisnjena »Shema razvoja osnovnih enot NOV Slovenije 1941—1945«. Sestavljen je iz polkovnik Zdravko Klanjšček. To je prvi tak prikaz razvoja naše vojske in bo zelo koristil šolam, moč ga bo nalepiti na platno in uporabiti kot učni pripomoček. Na hrbtni strani pa je strnjen prikaz v pisani besedi.

Jaz sem pa pod Šmohorjem doma...

Tovariš Drago PREDAN, urednik Libojskega zbornika je o SMOHORJU takole zapisal:

— Dobro pol ure hoda od prijazne Hojnikove kmetije, v neposredni bližini poti pod Šmohorjem, sredi samih temnih gozdov, si je umislil partizan Nestl Zgank, doma iz Preboida, potem ko se je vrnil z Moravškega, kjer je bil sodelavec v tamošnji tehniki, meseca januarja 1944 nabavni sektor za vse naše tehnike na Štajerskem. V ta namen si je ob sodelovanju Štefana Lovrinca, Toneta Krebsa in njegove žene Mice, Franca Podkoritnika, Ivana Kmetiča, Petra Mokotarja in drugih zgradil v strmem bregu na obojni strani dokaj udobno zaklonišče, obstoječe iz delavnice in ležišč, medtem ko si je omislil za materialno skladišče nekako sedemdeset metrov nad Hojnikovo domačijo primerno veliko zemljišče.

V ta bunker pod Šmohorjem, ki je bil tolkšen, da so lahko vanj zložili nad dva vagona vsakovrstnega materiala za partizanske tehnike, so vodile niti od Berlina, Dunaja, Gradca, Maribora, Celovca in Celja, po katerih so ilegalci in aktivisti preskrbovali nabavni sektor z vsem potrebnim materialom.

Skoraj neverjetno se sliši, da so ti naši ljudje tako rekoč sredi gadije fašistične zalege drzno in neustrašeno pripravljali cele skladišnice vsakovrstnega papirja in drugih potrebščin za tehnike in jih pri belem dnevu prevažali iz Celja, Ljubljane in iz Rečice nad Hudo jamo v spretno skrita skrivališča nabavnega sektorja pod Šmohor.

V sektorski delavnici so mimo drugih popravil izdelovali tudi kompletne ciklostile. Valčke zanj

so vlivali iz mešanice glicerina in kleja kar sami, potrebne modele zanje pa je pripravil partizanski ključavničar Tone Krebs. Nabavni sektor je zalagal s potrebnim gradivom tehnike na Pohorju, v Gornji Savinjski dolini, na Kozjanskem in Moravskem. Ponj so prihajali kar celi vodi partizanov. Samo skladišče ni bilo nikdar napadeno, kar pomeni, da ni bilo med člani nabavnega sektorja niti med kmeti nobenega izdajalca. Da, tak je bil Šmohor!

Tako je zapisal tovariš Drago Predan, urednik zbornika Liboje, ki je izšel leta 1954. Moj namen pa je, da spregovorim o skromni ženi HREBČEVI VIDI s SMOHORJA. Povedala so mi, da stane v Seščah pri vedno nasmejani Drobničevi mami. Napotil sem se tja in obe sem našel doma: Drobničeva mama in Hrebčeva Vido. Mama je luščila koruzo, Vido je bila pri kosilu. Ko sem povedal, po kaj sem prišel, sem v Vidinih očeh zaznal nemir, roke so kar same vztrepetale. Drobničeva mama je povedala: »Ja, Vido pa je zdaj pri nas. In se kar razumemo. Pridna je kot mravlja. Pa še nekaj naju veže: Vido je doma pod Šmohorjem, jaz v Zagrebu. Slabo uro hoda. Le da sem jaz v Sešče dosti prej prišla. Kmalu si bom naložila sedmi križ, Vido pa jih ima devetindeset. Pa obe sva vdovi. Moj mož se je ponesrečil že v stari Jugoslaviji, Vidin pa je umrl pred nekaj leti. Še sreča, da ni bilo otrok. Jaz sem imela tri: eno hčer in dva sina. Pa kaj bi ti pravila, saj se dobro poznamo...»

Res je, z Drobničevo mamo se poznamo že vrsto let. Življenje ji ni bilo z rožicami postlano, premaguje ga z dobro voljo in s smehom. Hči Slavi ima svoj dom, sin

Franci tudi, z Vladom pa živita na Drobničevi kmetiji. Vlado je bil nekaj časa partizan, po vojni pa se je spoprijemal z življenjem, kakršnega je živel toliko mladih, včasih tudi razočaranih ljudi. Ko sem se obrnil k Vidi, mi je Drobničeva mama namignila, naj bom bolj glase, zakaj Vido slabo sliši. In ko je ta Vido doumela, po kaj da sem prišel je nervozno prikimala: »Ja, jaz sem pa pod Šmohorjem doma.«

Se je o tem in onem stekla beseda, potem pa smo se vsi skupaj preselili na Šmohor. Vido je povedala, da je bilo skupaj 7 otrok: dva brata in 5 sester, da so imeli kar lep grunt, tudi po 7 glav živine je bilo v hlevu. Rekel sem, da bi rad izvedel, kako je vojno preživel, pa je zamahnila z roko in nekam pretiho povedala: »Kaj bomo mi, delali smo in molčali...« Drobničeva mama pa: »Cuj, povej mu no, kako je bilo, ko je brat Nemcem daljnogled ukradel!«

Pogledala me je in se nasmejala, češ menda ja ne boš take »čeneč« v časopis dajal. Končno pa je le toliko povedala, da smo zvedeli, kako so prišli Ukrajinci, potem za njimi Nemci in naposled belogardisti. Vido je bila zunaj, ko so prišli. Bahaško in oholo so se ponašali, spraševali za partizane, sedemnajstletni brat pa je vrge oči na daljnogled, ki ga je bil eden od nepridipravov odložil. Prav prebrisan ga je smuknil in tekkel z njim na podstrešje. Nemec pa čez čas: »Daljnogled ste nam ukradli!« Mama pa je trdila, da so daljnogled najbrž izgubili. Vse kote so pretaknili, daljnogleda niso našli. Predno so odšli, je eden izmed njih dejal: »Ko se vrnemo, bomo vse postrelili!« Ni so se mogli vrniti, vojne je bilo

konec in poskrili so betice kamor so le mogli.

Vida je pri svoji skromnosti priznala, da so prišli prvi partizani že enainštiridesetega. Mama pa je vedno rekla: »Vi si kar sami vzemite, jaz nisem ničesar dala!...« Leto 1941 je bilo nevarno, še bolj dvainštirideseto. Prišli so, zahtevali, odšli so. Često niso vedeli, kdo da je pravi in komu brez skrbi dajo. V glavnem pa se je začelo od trinštiridesetega naprej. In je Vido povedala: »Veste, k nam je večkrat prišel mladi partizan. Kurir je bil. Imel je bolj svetle in goste lase. Prišel je, sedel k peči in nas gledal. Bil je tako čedkan. Nekje pri Ptujju je bil doma. Res mi je bil všeč, kar sam mi je v srce padel. Potlej pa smo slišali, da so ga nekje pod Gozdnikom ubili...»

— Ja! se oglasi Drobničeva mama. Tja proti Libojam je tudi bil en bunker. Zanj ste tudi vedeli.

— Seveda smo vedeli. Tudi od tam so prihajali k nam in menda k vsem pod Šmohorjem. Pa zato ni nihče vedel. Še sosed za sosedo ne. Molčati smo znali, to pa...

— Čujte, Vido, kdaj pa ste bili najbolj v škripolih?

— Tisto zimo, trinštirideset štirinštirideset... Prišli so od vseh strani. Hoteli so v cerkev. Menda so mislili, da so partizani notri. Toliki so po vratih, razbili pa jih na srečo niso. Tudi k nam so prišli. Kuhali so in tudi mi smo morali pomagati. Neki oficir se je kar naprej drl: »Zauer kraut, zauer kraut!« Strahoma sem šla v klet in mu skopala iz kadi nekaj kislega zelja. No, potem pa so le šli... Če smo za tiskarno vedeli? Seveda smo. Vsi smo vedeli. In nihče. Oče in mati sta od nas otrok tako zahtevala. Zdaj sem se pa spomnila. Pozimi štirinštiridesetega petinštiridesetega je bilo. Februarja enkrat. Navahili so ob kakih dveh popoldnevih. Veliko jih je prišlo. Zvedeli so, da so bili pri nas partizani. Nekdo je prihitel v hišo in rekel, da gre do Nemci. Partizani pa niso verjeli. Stražar je ustrelil v zrak. Naenkrat je bilo vse pomešano: Nemci, partizani in spet Nemci. Sovražnik je bil v veliki premoči. Partizani so pod marof poskrili orožje in kot navadni civilisti odšli proti Gozdu. In spet se oglasi Drobničeva teta: »Ja, Vido, od kod so pa Nemci prišli?« Povedala sem, da so se vsuli gori čez prelaz in da jih straža res ni mogla poprej opaziti. Drobničeva mama pa je zavzdihnila: »Tudi z mojim bratom nekje na Kozjanskem se je tako zgodila. Kaj čemo, ta presneta vojna...«

Videl sem Vidine roke, kako se tresejo, in zdelo se mi je, da ji oči govorijo: »Saj prej sem bila zdrava, pa ta vojna, ta strah, vsak dan so prihajali, zdaj eni, zdaj drugi...« Tudi tisto zadnjo zimo... Pravi Nemci so odšli, za njimi pa Ukrajinci in spet Nemci. Ukrajinci so nas in sosedo postala.

Hrebčeva Vido s pokojnim možem

vili k zidu in nam grozili, da nas bodo vse postrelili, če ne priznamo, da smo gostili partizane, če ne pokažemo, kje so tisti banditski bunkerji. Še vidim očeta in mater, kako sta prosila in jim dopovedovala: »Ljudje božji, tak poslušajte nedolžnega kmeta! Eni pridejo, moramo dati. Pridejo drugi, tretji — spet moramo dati. Mi smo vendar neoboroženo ljudstvo!« Belogardist ali kaj je že bil, pa je kar naprej grozil, da nas bodo stlačili v hišo, polili z bencinom in zažgali. Mežnarijo toliko da niso upepelili, v zadnjem trenutku so domači pogasili. Pa še to. Veste, pod češnjo je bilo nekakšno cvetlično grmovje. Ni šment, da so si Ukrajinci ali belogardisti umislili, da je pod grmom partizanski bunker, nekakšna tiskarna ali kaj. No morali sva s sestro po kramp in lopato, kopljeva, oni gledajo, z orožjem grozijo, precej globoko sva že skopali — o bunkerju pa niti sledu. In je zamahnil eden, menda je bil nekaj več, z roko: »Heilige Smohor, alles zum teufel!«

Čisto preprosta je in tako malo zgovorna. Noče in noče pripovedovati, čeprav se človeku zazdi, da je v njenem spominu še marsikaj, ki bi bilo vredno, da zvedo tudi drugi. Ali tisti pravi kmečki hribovci zvečine molče, ne zdi se jim, da bi dejanja, ki so jim tolikokrat ogrožala življenja-obešali na zvon. Le to mi je zaupala, da je šibkega zdravja, da se je po vojni poročila, mož da ji je pred leti umrl, sama je in dobiva okoli 500 Ndin pokojnine. Tudi njen oče je v grobu. Doma na Šmohorju so zdaj še dva brata in tri sestre; mama je stara 75 let, o vojni pa da nič kaj rada ne posluša. Ko za tisti vojni strah ne dobi dinarja, najraje proti dolini zamahne z roko in po kmečko zabrunda: »Kje pa naj toliko vzamejo, da bi vsakega hribovca podpirali?!« Zdaj je pod Šmohorjem tak ljubi mir, kruh pa smo si že od nekdaj z žulji služili. To pa je naša, šmohorska reč...

Preden sem odšel, pa me je Vido izpod Šmohorja naprosila, če bi res rad še kaj zvedel, naj k Sonovemu Ivanu stopim, on pa o SMOHORJU še dosti več in bolj natančno ve, tudi glede tiste »tiskarne« ali kaj je že bilo, saj jo mnogi Šmohorjani še danes živo pomnijo. -dk-

ZZB NOV vse bolj družbeno-politična organizacija

Na seji predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, ki je bila 17. decembra, so obravnavali tudi poročilo o delu predsedstva in komisij zveznega odbora. Iz tega poročila izhaja, da so si tako predsedstvo kakor tudi komisije prizadevale vnesti v izvajanje svojih nalog ter v odločanje o posameznih zadevah nove oblike dela.

V zadnjem času so vse bolj prišla od izraza stališča članstva, ki je razpravljalo in sklepalo o vseh pomembnih zadevah, preden jih je predsedstvo postavilo na dnevni red svojih sej.

Takoj po VI. kongresu se je začela akcija, da se ZZB NOV bolj uveljavi kot družbeno-politična organizacija. Ker so udeleženci NOB v večini zelo aktivni politični delavci naše družbe, so borbovske organizacije usmerile svojo aktivnost skupaj z ZK in

SZDL, da bi omogočile borcem stalno podpirati najnaprednejša stališča v naši družbi. Na seji zveznega odbora ZZB NOV so sestavili naloge za okrepitev enakopravnosti, bratstva in enotnosti narodov in narodnosti Jugoslavije, pa tudi naloge za boj proti podcenjevanju pridobitev revolucije ter njenih moralnih in etičnih vrednot.

Predsedstvo je razpravljalo tudi o proslavi 30-letnice vstaje, ki naj bi postala splošna ljudska manifestacija vseh Jugoslovancev. V svojem predlogu, kako proslaviti ta pomemben jubilej, so menili, da naj bi bila tudi posebna osrednja proslava na ravni federacije, čeprav bodo po republikah, pokrajinah, občinah in po posameznih krajih še posebne proslave.

Komisija za organizacijska in politična vprašanja je v svojem delu po VI. kongresu predvsem

usklajevala statute ZZB NOV republik in pokrajin s statutom ZZB NOV Jugoslavije. Razpravljala je o družbenem planu razvoja Jugoslavije v letih 1971 do 1975 pa tudi o nekaterih idejno-političnih vprašanjih predvidenega popisa prebivalstva.

Komisija za negovanje revolucionarnih tradicij je izdelala teze za nov način svojega dela. Razprava o teh tezah še ni končana, vendar se lahko ugotovi, da je po VI. kongresu to zelo pomembna politična pobuda organizacije borcev.

Posebno pozornost je komisija posvečala nekaterim pojavom omaloževanja in podcenjevanja NOB in naše revolucije. V tujini namreč potvarjajo dejstva z namenom, da bi zmanjšali veličino in pomen naše osvobodilne borbe.

V poročilu je precej nadrobno obdelana mednarodna dejavnost ZZB NOV ter opisane priprave za sestanek borcev Evrope, ki bo 15. maja 1971. Na pobudo 14 nacionalnih borbovskih organizacij iz osemih evropskih dežel, so v Beogradu meseca junija razpravljali o širšem sestaniku, ki je nato bil v oktobru. Na njem so izvolili sekretariat iz predstavnikov združenih borcev Poljske, Jugoslavije in ZR Nemčije. Ta sekretariat je imel več sestankov (v Beogradu, Varšavi, na Dunaju in v Bonnu). Vsa ta dosedanja srečanja so že povsem jasno izoblikovala pomen in evsebino glavnega srečanja borcev Evrope, ki bo 15. maja 1971 in ki bo posvečeno varnosti, prijateljstvu in miru v Evropi.

Poročilo zveznega odbora govori tudi o aktivnosti komisije VVI, ki je bila usmerjena na urejevanje problematike varstva vojaških vojnih invalidov, dalje komisije za socialno ekonomska vprašanja udeležencev NOB, ki je skrbela za izvedbo nalog kongresa. Precej podrobno je opisana tudi aktivnost komisije za narodno obrambo, dalje komisije bivših političnih zapornikov, internirancev in deportirancev, pa tudi komisij za prošnje in pritožbe ter službe za tisk in informacije.

Ob proslavi dneva republike v Kočevju

Res je, da je minulo že precej časa od dneva republike, toda vseeno se mi zdi, da je zadeva, o kateri mislim pisati, tako pomembna da je vseeno četudi sem malo v zamudi.

Proslava v Kočevju je bila v dvorani, kjer delujejo družbene organizacije. Govoril je predsednik občinske konference ZMS Ivan Oberstar. Pevski zbor gimnazije je zapel nekaj pesmi, učenci glasbene šole so zaigrali na harmonike. Gimnazijci so tudi recitali. Vsi skupaj pa so pokazali, da veliko znajo.

Skoda je le, da je bilo na tako uspešni proslavi tako malo navzočih. Menda je to že navada v Kočevju, da se takih praznov udeležuje tako malo ljudi.

Ob tem se lahko vprašamo, kje so tisti, ki vedno in ob vsaki priložnosti vedo povedati, kako mlada je mladina in kako ji ni za nobeno delo. Če bi prišli na proslavo, bi lahko videli, kaj zna mladina!

Zadnja leta sploh v Kočevju slo. ni kulturnoprosvetno delo samo na mladini in na posameznih mentorjih, ki delajo z njo. Vse ostalo je v mestu zaprto. Gledaliških in drugih prireditev v Kočevju ni več, razen mladinskih. Lani je MKUD gimnazije igral edino delo »Včeraj opoldne« ki ga je napisala Mira Štefanc. Lepo je uspelo, zato so ga letos ponovili. Pred leti je bil v Kočevju tudi pevski zbor, zdaj ga ni več.

Pred leti je bilo Kočevje kulturno zelo razgibano, zdaj pa je mrtvilo. Zato bi želel poudariti le nekaj: Preživeli smo dan republike, največji praznik naših narodov. Ob tem se lahko sprašujemo, kje so bili člani sindikalnih in delovnih organizacij, kje člani ZZB, ZRVS in SZDL, da niso imeli časa obiskati edine prireditve. V pojasnilo naj zapišemo še to, da je bil čas proslave za obisk zelo primeren. Toda med obiskovalci sta bili dve tretjini mladih in ena starejših. PETER ŠOBAR

Priznanje najboljšim

V petek, 18. decembra, je v klubu poslancev v Ljubljani predsednik ZRVS Slovenije ing. Slavko Korbar v imenu predsednika izvršnega sveta podelil priznanja trem najboljšim občinskim zvezam ZRVS v Sloveniji: Ormožu, Slovenski Bistrici in Ljubljani-Vič-Rudnik. Poleg drugih gostov kot tudi predstavnikov vseh treh nagrajenih Zvez je bil navzoč tudi republiški sekretar za narodno obrambo narodni heroj Franc Kočevar-Ciril.

Ze pred časom je Narodna armija priredila tekmovanje »Išče mo najboljše organizacije ZRVS«. Akcijo je podprl tudi zvezni odbor ZRVS. V Sloveniji se je ukvarjala z akcijo komisija za splošno in kadrovska vprašanja. Ta komisija je tudi predlagala tri občine kot najboljše. Republiški odbor se je s predlogom strinjal, žirija »Narodne armije« pa s sklepom republiškega odbora ZRVS. Organizacije so tekmovale po merilih, ki so jih določili pri »Narodni armiji«. Tak način na-

grajevanja najbolj prizadevnih je vsekakor zelo primeren, vendar bi ga morali v bodoče voditi in usmerjati ali zvezni odbor ali kak druga ustanova, ki se ukvarja z obrambnimi vprašanji. Kot posebnost naj omenimo še to, da pri nas v Sloveniji »Narodna armija« ni tako razširjena kot po drugih republikah, ker imamo »Našo obrambo« in »TV 15«. Za izpopolnjevanje glede obrambe pa je vseeno, kateri list kdo bere in na katerega je naročen.

Dejansko sta dobili priznanje »Narodne armije« le ZRVS Ormož in Slovenska Bistrica, Ljubljana-Vič-Rudnik pa je nagradil republiški odbor ZRVS Slovenije, ker smatra, da je prav tako dosegel lepe uspehe.

Predstavki vseh treh odborov ZRVS, ki so dobile priznanje, so prejeli tudi praktična darila. Ta so taka, da bo ZRVS lahko z njimi še uspešneje opravljala svojo glavno nalogo-izobraževanje in izpopolnjevanje članstva ter obrambno vzgojo vsega prebivalstva.

ZASLIŠEVANJU
V BEGUNJSKEM
ZAPORU

Kdo je bil Harambaša?

Nekega poletnega dne 1966. leta je na železniški postaji Zirovnica stopil na vlak starejši možki. Usedel se je k oknu, se dvakrat ozrl po potnikih, nato pa je segel v žep in počasi izvlekel očala. Komaj si jih je nataknil, že je z drugo roko segel v notranji žep suknjice, kjer je otipal kuverto s tistim pisanjem. Previdno jo je odprl in začel mrmraje brati: »To moram povedati v Ljubljani. Vsi vedo, da se mi dela krivica. Kje so zdaj tisti partizani, ki so tolikokrat spali v moji hiši, s katerimi smo jedli skupaj iz iste skledke...?«

Jože Zupan je umrl v 89. letu starosti 5. decembra t. l. in je pokopan na Breznici na Gorenjskem

To je bil Jože Zupan iz Zirovnice. Z ženo sta živela brez pokojnine in brez priznavalnine. Takrat je bil on star 84, ona pa 80 let. Delovne dobe res ni imel, toda nekoč je svoj skromni košček kruha delil s prvimi partizani. Menil je, da bi mu lahko delno priznali to njegovo delo. Moram pa povedati, da Jože nikoli ni tarnal. Ni bil take sorte človek. Hčerke in sin so skrbeli, da ni bil nikoli lačen, žejen in strgan. Jože je le želel priznanje, pa čeprav bi bil to samo »jurk« na mesec. Samo, da bi pisalo, da je to za tisto partizansko čino.

Nemci, ki so ga med vojno zaprli, so menili, da ni najbolj pripravi pameti. Ko so ga zasliševali, so se krohotali, da so kazali zobe, Joža pa njim v srcu, ker jih je ukanil. Osem mesecev so ga premeščali iz sobe v sobo, toda zaslišali so ga samo dvakrat. Spomladi 1943. leta so Nemci zaprli več ljudi iz okolice Zirovnice. Tudi Joža je bil med njimi. »Trda bo,« si je mislil in obenem sklenil, da za njim ne bo nihče prišel. S tem je mislil, da ne bo nikogar izdal, pa naj ga stane kar hoče. V zaporu pa se je vse spremenilo. Sklenil je, da ne bo povedal, da so pri njem prenočevali in se hranili partizani. V zaporu je bil kljub temu priznan, toda izdal ni nikogar. Na to odločitev je »plivalo deset minut, ko se je v sobi slučajno pogovarjal z vaškim aktivistom. Joža se dobro spominja zadnjega srečanja z njim. Vrata zaporniške sobe so se hipoma odprla in vanjo so potisnili pretepenega človeka. To je bil Toncov Joža, plečat in lep mož srednjih let. Pa kako močan! Zupan se je spomnil, kako je bilo takrat, kaj je v njegovi hiši ležal bolan partizan, ki je toliko oslabil, da ni mogel več hoditi. To je bil Šlibarjev Gustelj, ki se tega dogodka tudi prav dobro spominja. Zupanova hiša stoji tik ob glavni cesti mimo katere so vsak dan patrolirali nemški žandarji. Zato je neke noči Toncov Joža naložil Šlibarjevega Gustelja na rame in ga odnesel na Breg. Upal je, da bo partizan na Bregu bolj varen. Z bolnim borcem na ramenu je hodil od hiše do hiše in spraševal za zatočišče, potem

pa ga je odnesel k Jermanu v Hraše. Toncov Jože je bil resnično močan in hraber mož. Nositi ponoči bolnega borca po vaseh, od hiše do hiše, in iskati dobrotnika, ki ga bo vzel na zdravljenje, ni bila lahka naloga.

In zdaj sta se Toncov Joža in Jože Zupan srečala v zaporu. Komaj slišno je Toncov Jože dejal: »Ne splača se ti tajiti. Vse vedo. Celo za imena partizanov, ki so bili pri tebi. Jaz sem vzdržal, toda ti? Dvakrat te bodo udarili, pa bo po tebi.«

Jože se je zazrl v roke sotrpina. Bile so močno zatečene, celo dvakrat debelejšje kot normalne. »Zvezali so mi roke na hrbtu in me obesili na klin,« je boleče šepetal. »Nato so me tepili, tepili, še in še. Najbolj pa me je bolelo to, da vse vedo. Jože, izdani smo.«

Počasi se je ozrl okrog sebe. Opazil je samo zamišljene obraze. Slutil je, da je to poslednja možnost, da pove ime izdajalca. Sklonil se je k Zupanu in mu na uho zašepetal. Komaj je spregovoril, že so se odprla vrata in Zupan je zadnjič videl hrabrega, toda izmučenega vaškega aktivista. Ustrelili so ga skupaj z dvajsetimi talci na Kraljevem polju v Begunjah. Pred smrtjo je kot izdajalco omenil neko žensko, ki danes pri nas udobno živi, in nekega vaščana, ki so ga Nemci kasneje ustrelili kot talca. Iz razumljivih razlogov mi ni mogoče objaviti imena teh dveh oseb.

»Jože Zupan,« je zaklical policist. Jože se je nemirno napotil k vratom. Naj se zgodi božja volja, si je mislil Jože, ki je v molitvi iskal uteho.

Cez nekaj trenutkov je že stal pred sodniki, ki so mu krojili življenje. »Ali priznate, da ste imeli v hiši partizane?« je zatulil gestapovec in zamahnil z bičem poleg suhega in prestrašenega starčka, ki ga je bila sama kost in koža.

»Ni res,« je vzkliznil Zupan, ki je vedel, da ga ne smejo premočiti, »nisem jaz imel banditov, ampak so banditi imeli mene.«

»Kaaaj? Kaj praviš?« je nadaljeval gestapovec vidno presenečen nad takim odgovorom.

»Seveda,« je nadaljeval Zupan, »kako morete trditi, da sem jaz imel partizane, ko pa so le oni imeli mene. Prišli so v hišo in dejali: Joža, tu ostanemo. Tvoja hiša je blizu žandarmerije in ceste, zato smo to varni. Nihče ne sme nikamor iz hiše, če ne vas pobijemo! Ali zdaj vidite, da so oni imeli nas v mreži?«

»In ker nisi prijavil žandarmeriji, te bomo mi ubili,« je ježno dejal gestapovec in ponovno zamahnil z bičem nad glavo zapornika.

»Kaj pravi, da ni on imel banditov, ampak banditi njega?« se je vmešal v zasliševanje drug gestapovec in se pri tem zlobno smejal. Ker pa je smeh nalezljiv, so se gestapovci smejali in kazali bele zobe. »Zapisan si smrti,« so kričali. »Saj je vseeno,« je odgovoril Zupan, »če me izpustite me bodo ubili partizani. Torej zame ni rešitve.«

»Kajne, očka, pri vas so bili Šifrerjev Marjan, Tonečkov Franc, Stane Kersnik, Čutov Albin, Lužnikov Mirko in drugi. Kot vidite, vse vemo. Zdaj pa bo pel bič, če ne poveste, kakšno ilegalno ime ima Čutov-Albin.«

Zupan je bil v stiski. Kako dobro so bili Nemci o vsem obveščeni! Še sam ni vedel za imena vseh, ki so bivali pri njem. Za samega zlomka pa se kot nalašč ni nikakor mogel spomniti, kakšno ilegalno ime ima Čutov Albin. Brez odgovora pa ni kazalo ostati. Sam ni vedel, kdaj je izustil besedo: »Albin je Harambaša.« Harambaša, kakšno ime za vruga pa je to? Zupan je moral pojasniti, kaj to pomeni. Pripovedoval je o Turkih in hajdukih. Harambaše, to so bili poveljniki hajdukov. Nemci so za njim zlobudrali: »Harambaša, Harambaša, kot bi si hoteli dobro zapomniti to ime (mimogrede povedano, partizansko ime Čutovega Albina je bilo Nande, ime Harambaša si je Zupan izmislil pri zasliševanju, Nemci pa so mu verjeli).«

»Kje je zdaj ta Harambaša?« so ga spraševali.

»Tudi jaz bi to rad vedel, ker sem njegov stric!« je pripomnil

Zupan in zopet proseče pogledal zasliševalce, kot bi hotel reči: usmilite se me in povejte mi, kje je Albin.

Nemci so še naprej vpraševali, kje je Albin, Zupan pa jim je natezel tole zgodbo:

»Albin, imenovan Harambaša, je moj sorodnik. Nekega dne je prišel k meni ves zbehan, lačen in brez volje za vojskovanje. Prepričeval sem ga, naj se javi na žandarmerijsko postajo. Prijavil bi se, pa se je bal, da ga boste ubili. Menda so partizani to slutili. Ko so drugi prišli k nam, ga niso spustili s skednja. Slišal sem, da je Albin tam jokal. Potem so vsi odšli, od takrat dalje pa za njim ni nobenega sledu. Nihče ne ve, kje je njegov grob, pa tudi to ne, ali so ga ubili partizani ali pa ste ga morda vi?«

Zasliševanje v to smer je bilo končano. Sledilo je precej čudno vprašanje: »Zupan, ali vam je znano, kdo je gestapovec v Zirovnici?« To vprašanje je bilo čitno provokativno. Nemci so želeli vedeti, ali ljudje vedo, kdo je njihov najhujši sodelavec v vasi.

»Seveda vem,« reče Joža, »Zagarjeva dva iz Most. Oče in sin.« Gestapovec je vztrajno spraševal, kako to, da ljudje to vedo.

»Prijatelja sva bila, pa mi je sam povedal, da dela za vas.«

Zasliševanje je bilo končano. Za Zupana uspešno. Niti dotaknili se ga niso. Preden je zapustil sobo, je moral obljubiti, da bo Čutovega Albina pregovoril, da se bo javil Nemcem. Kaj takega pa res ni bilo težko obljubiti.

Po osmih mesecih se je Zupan vrnil domov. Partizanom je pove-

dal, kako je bilo v zaporu.

Nekega večera je v Moste prišla skupina dvajsetih partizanov. Potrkali so na neko okno in domačemu fantu ukazali: »Potrkaj na vrata v Zagarjevem mlinu, ko pa boš zaslišal, da odpirajo, zbeži domov.« Tako se je zgodilo; fant je potrkal na vrata, mlinarica pa je, nič hudega sluteč, odprla vrata. Fant je medtem izginil v temno noč, v mlin pa je skočil obožen partizan. Žena je zakričala, na njene krike pa je pritekel mlinar z omelom v rokah. »Roke kvišku!« je ukazal partizan. Mlinar je dvignil omelo, da bi udaril partizana po glavi. Tedaj je odjeknilo pet streliv in mlinar se je zvalil poleg vreče moke. Žena je ob streljih onemela, nato pa zagnala tak vik in krik, da so vpitje slišali Nemci, ki so stržili most v Mostah. Zaregljale so strojnice in nočno tišino so prekinjali rafali. Borci so nameravali odpeljati mlinarico s seboj, a so po streljih opustili to namero. Ta mlinar je že pred vojno začel sodelovati s tajno nemško policijo. Tudi njegov sin se je lotil tega umazanega dela. Po vojni so tudi njega obsodili na smrt.

Jože Zupan je rad pripovedoval, kako je pomagal partizanom. Jezilo ga je le to, da mu tega nihče ni priznal. No, nekajkrat so mu res dali enkratno priznavalnino. Tudi s tem je bil zadovoljen. Zdej ne potrebuje več pomoči. V ponedeljek sedmega decembra letos so ga pokopali na pokopališču na Breznici. Zato je tudi ta zgodba pisana njemu v spomin; v večem spomin aktivistu Jožetu Zupanu.

JOŽE VIDIC

USPEHI SEKTORSKIH SESTANKOV

Poživitev dela v združenjih VVI

Komisija vojaških vojnih invalidov pri republiškem odboru ZZZB NOV Slovenije je v dneh od 9. do 18. decembra sklicala sektorske sestanke predsednikov komisij VVI pri občinskih odborih Zveze združenj borcev NOV.

Sestanki so bili v Mariboru, Celju, Novem mestu, Ljubljani in Postojni. Na njih so obravnavali delovanje komisij, združenj in sekcij VVI ter njihove naloge, med njimi tudi športno dejavnost invalidov. Beseda je stekla tudi o urejanju varstva VVI v pristojnosti federacije in republike ter o pošiljanju članov združenj na oddih v Strunjan.

Kako zelo potrebni in koristni so bili ti sestanki, je pokazala izredno živahna in zelo stvarna razprava.

Mimo organizacijskih zadev je v sproščnem pogovoru stopala v ospredje družbeno-politična dejavnost članstva in združenj VVI, ki se v okviru SZDL odraža na raznih področjih družbenega in političnega življenja njihovega območja. Dotaknili so se tudi športne dejavnosti invalidov v posameznih občinah. Precej temeljito so obdelali skrb organizacije za članstvo in se precej podrobno pogovorili o tem, kako v prihodnje urediti pošiljanje članov združenj VVI na oddih v Strunjan.

Ob problemu urejanja varstva vojaških vojnih invalidov v pristojnosti federacije in republik so temeljito pretresli predloge za izboljšanje tega varstva in jih tu-

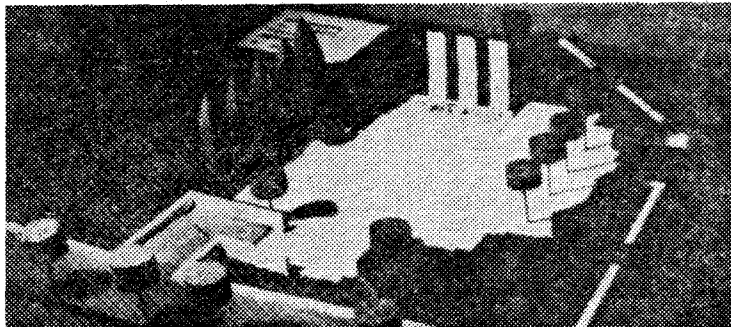
di dopolnjevali. Naglašali so, da bi bilo treba vse predloge čim prej uresničiti in tako izboljšati varstvo VVI.

Težko oziroma skoraj nemogoče je opisati vse tisto, o čemer so se pogovarjali, kaj so odobraval, kaj kritizirali, ker je vsega tega bilo na petih sestankih na pretek. Sklenili so letos, ko ni rednih letnih skupščin, sklicati letne delovne konference. Teze, ki so jih dobili pred sestanki, jim bodo služile za pripomoček pri njihovem organizacijskem delu v prihodnje in predvsem kot osnova za izdelavo delovnih programov.

Naglasili so, da sodi skrb za najtežje invalide ne samo v okvir zakonskih predpisov, marveč predvsem med dolžnosti komisij in združenj VVI. Dogovorili so se, da bodo ustanovili samostojna združenja povsod tam, kjer je med invalidi dovolj zanimanja za to.

Ne gre pa prezreti izražene želje, naj bi v prihodnje večkrat sklicevali slična posvetovanja, kajti v neposrednem stiku komisij se najlaže razvzloja mnoge nejasnosti. V tej zvezi so naglasili tudi potrebo po povečanju družabnosti med članstvom ZVVI.

Splošna sodbna udeležencev o izvedenih sestankih je, da so izredno dobro uspeli, ker so vsestransko poglobili temelje nadaljnjemu organizacijskemu in družbeno-političnemu delu vojaških vojnih invalidov. V. M.

Prižadevanja za postavitev spomenika padlim v narodnoosvobodilnem boju na Opčinah so rodila sadove. Nedolgo tega so začeli s prvimi zemeljskimi deli za pripravo spomeniškega prostora in prihodnjo pomlad — datum še ni določen — bo slavnostno odkritje tega obeležja. Projektant je arh. Mitja Race, avtor spomeniške skulpture prof. Klav. dij Palčič in vodja del inž. Adolf Močnik (Na sliki: maketa spomeniškega prostora na Opčinah.)

Dobro je če veste...

ČASA RUSKEGA CARJA IVANA GROZNEGA. Med številnimi samostani v naši deželi gre prav posebno mesto samostanu Mileševo in sicer po njegovih freskah, arhitektonski lepoti, položaju in tudi po njegovi zakladnici. V samostanski zakladnici imajo tudi čašo, ki jo je 1599. leta daroval temu samostanu ruski car Ivan Grozni. Čaša je bogato okrašena z ornament in z napisom, ki se je ohranil na zunanjem robu. Ta čaša utegne biti — tako sodijo izvedenci — edini tak predmet iz omenjenega obdobja. Samostan Mileševo stoji približno 9 km daleč od Prijeplja.

NA MARS! Predsednik sovjetske akademije znanosti Mstislav Keldiš je napovedal na tiskovni konferenci v Pragi možnost poleta sovjetskih vesoljcev na Mars, poleta, ki je teoretično možen, in do katerega lahko pride že pred koncem tega stoletja. Pripomnil pa je, da bi bil tak polet izredno zapleten in draga zamisel.

KOLIČINA SLADKORJA, PRIDOB-LJENEGA IZ SLADKORNEGA TRSA, je dvakrat večja ko količina sladkorja, pridobljenega iz sladkorne pese. Sladkorni trs bo v prihodnje dajal čedalje več sladkorja. Njegova prednost je v tem, da da na enaki površini večji donos, da se celotni stroški proizvodnje ene tone sladkorja iz sladkornega trsa manjši ko ustrežni stroški proizvodnje sladkorja iz sladkorne pese. Največ sladkorja iz sladkornega trsa pridobivajo na Kubi.

IZ ENEGA KILOGRAMA SLADKORJA JE MOČ DOBITI PRIBLIŽNO POL KG CISTEGA ALKOHOLA. V letih, ko je grozdje kislo, ko vsebuje le malo sladkorja, dodajajo vinogradniki ponavadi grozdnemu moštu primerno količino sladkorja, s čimer povečajo v vinu količino alkohola. To je bilo po našem prejšnjem zakonu o vinu dovoljeno, po novem zakonu pa je prepovedano. Vino, ki vsebuje dodan sladkor, se šteje za ponarejeno vino. Znano je, da dodajajo nekateri vinogradniki vinu sladkor in vodo tudi v letih, ko vsebuje grozdje zadostno količino grozdnega sladkorja ter tako pridobivajo večje količine vina. Zaradi vrenja sladkorja se dela v tekočini alkohol; tako vino ima 12-maligansko jakostno stopnjo. Takšno vino se sploh ne sme prodajati. Zadevno zlorabo je lahko odkriti.

AMAZONKA je na vsem svetu z vodo najbogatejša reka. Po najnovejših podatkih prinaša ta reka v Atlantski ocean poprečno 185.000 kubičnih metrov vode v sekundi, kar je za 110-krat več, kot znaša poprečna količina vode, ki se iz Save zlija v Donavo. Velike žezoevanske ladje plovejo lahko po Amazonki 3.800 km daleč proti toku, rečne ladje pa se 1.600 km dlje. Ladje premagajo pot od mesta Belem (ob izlivu Amazonke) do Manausa, v dolžini 1720 km, v štirih dnevih, jadralnice v 40 dnevih, čolni domorodcev pa potrebujejo za to pot kar tri mesece. Zdej uporabljajo za prevoz potnikov in pošte drsne motorne čolne, ki potrebujejo za pot od Belema do Manausa 35 do 40 ur.

KRČIJO GOZDOVE — UGONABLJAJO ŽIVALSTVO. Po izjavi malajskega naravoslova bi bilo potrebno ustrezno ukrepati, da bi se zaščitile divje živali in preprečilo iztrebjanje le-teh. Dr. Vajerli, predsednik malajskega Prirodoslovnega društva, poudarja, da je krčenje gozdov eden izmed glavnih vzrokov iztrebjanja divjih živali, tako da živi zdaj v malajskih gozdovih komaj še kakih 600 tigrov, 500 slonov in samo še 20 nosorogov.

ROTTERDAM ima največje morsko in rečno pristanišče na svetu. Leta 1969. je znašal blagovni promet tega pristanišča 182.600.000 ton, prepeljanih z morskimi, in 60.400.000 ton, prepeljanih z rečnimi ladjami. Pristanišče se neprenehoma širi in pogloblja ter bo lahko sprejemalo orjaške tankerje, ladje za prevoz goriva, nosilnosti 200.000 ton in razne druge orjaške plovstvene objekte.

ARABŠČINA — PETI MEDNARODNI JEZIK V UNESCO. Od 1974. l. dalje bo arabščina peti jezik, ki ga bo v svojem delu uporabljala organizacija ZN za prosveto, znanost in kulturo (UNESCO). Delovni jeziki te organizacije so zdaj: angleščina, francoščina, ruščina in španščina.

DUGI OTOK ni najdaljši otok na našem Jadranu. Naš najdaljši otok je Hvar; dolg je 68 km.

NAJVISJI VALOVI v Jadranskem morju dosežejo višino štirih metrov. Tako višino dosežejo lahko le ob divljanju najhujšega juga (vetra).

Politični razgledi

Pred kratkim se državljani švicarske konfederacije niso prijetno počutili, ko so prebrali časopisna poročila o sodnem procesu zoper vodstvo podjetja »Buehrle-Oerlikon SA«; pregananih je bilo veliko predstav o nevtralnosti, človekoljubju, Rdečem križu in poštenju, ki jih sicer svet pripisuje Švici. Ugotovili so namreč, da je »švicarski Krupp« samo v letu 1967 in 1968 nezakonito izvozil za 220 milijonov novih dinarjev orožja...

Kako je firma kršila zakon, ki pravi, da je izvoz orožja dovoljen le tistim, ki imajo potrdilo zveznega vojaškega urada, da lahko izvažajo orožje le »osebe in podjetja, ki so na dobrem glasu in vredni zaupanja«, in da je potrebno potrdilo kupca, da orožja ne bo izvozil. Tako je v Švici načeloma prepovedano izvažati orožje v »dežele, v katerih divja vojna ali ki jim grozi hudi notranji nemiri«. Potemtakem sodi v to kategorijo tudi Južna Afrika. Toda Buehrle je hotel prodajati ravno Južni Afriki, od koder je dobil velika naročila za protiletalske topove. Šef oddelka za »orožje in strelivo« Lebedinsky je poskrbel, da so orožje z vsemi potrdili izvozili v Francijo, tam pa so ga natovorili na ladje in poslali v Južno Afriko. Zato je dobil potrdila treh različnih uradov na francoskem ministrstvu za vojsko. Podobno je bilo s prodajo orožja v Nigerijo in Egipt. Nekakšen posrednik je bila Etiopija. Itd.

Skandal je izbruhnil med nigerijsko državljansko vojno, ko so švicarski diplomati in novinarji odkrili v Lagosu topove z napisom »Buehrle«. Pri tem se je zvedelo še nekaj: v Nigeriji je bilo precej topov, ki so jih bili naredili pri Buehrli za naciste in ki jih niso utegnili izvoziti, ker je prej prišel konec vojne. Pošiljko so oblasti zaplenile, leta 1956 pa je konfederacija naročila firmi, naj topove proda, pri čemer naj bi bil dobiček razdeljen na polovico.

Dieter Buehrle in njegovi sodelavci, ki so med procesom največ molčali, so pokazali, da pri prodaji orožja nimajo predsodkov: »Nikdar nismo prodajali orožja komunističnim državam.« (Se pravi: ali za to niso imeli priložnosti ali pa je njihovo antikomunistično prepričanje močnejše od sle po denarju.) Ali pa: »Pri tem delu so moralni razlogi po navadi navadna hinavščina.« Buehrle pravi, da je naklonjen Izraelu, toda orožje je prodajal tako Izraelu kot Egiptu.

Podjetje, ki ga vodi in ki zaposluje 14.000 ljudi (z letnim prometom 820 milijonov švicarskih frankov), je nastalo leta 1927. Tedaj je Dieterjev oče Emil Georg Buehrle prevzel v Zürichu vodstvo podjetja z dolgim naslovom »švicarska tovarna orodnih strojev Oerlikon«. Odkupil ga je in naglo preusmeril proizvodnjo v orožje.

Madež na nevtralnosti

Leta 1937 so imeli narejen prvi 200 mm top. Naročila so deževala: iz Španije, Čila, Kolumbije, Finske itd. Leta 1839 je Emil Georg odprl tovarno letal. Med drugo svetovno vojno je nacistom prodajal orožje, v zameno pa je dobival »izdelke, ki so bili za Švico življenjskega pomena«. Leta 1956 je Emil Georg umrl in podjetje je prevzel sin Dieter. Dejavnost je razširil na elektroniko, hotelirstvo, tekstil itd.

Podjetje izdeluje imenitne 20 mm in 35 mm protiletalske topove, letalske rakete, ki sodijo med najboljše v Evropi, sistem »Kriens« (raketa zrak-zrak), ki velja za enega najpopolnejših na svetu, radarje, avtomatske merilne naprave, raziskovalne rakete, sodeluje z NASA ter evropskimi ustanovami za raziskavo vesolja, njegove podružnice izdelujejo letala, ki so uradno namenjena civilnemu letalstvu, ki pa jih je mimogrede mogoče spremeniti v vojaška (nekaj takšnih letal uporabljajo Američani v Vietnamu).

Celotna dejavnost podjetja (orožje in drugo) je zelo pestra, vendar prinaša prodaja orožja in streliva 32 odstotkov denarja; 12 odst. imajo od prodaje orodnih strojev (med katerimi jih je spet precej namenjenih oboroževalni industriji), 7. odst. pa od prodaje elektronskih naprav (velik del je namenjen vojski).

Pred zveznim sodiščem v Lausanni so se torej znašli predstavniki velikanskega koncerna s podružnicami na vseh celinah. Eden izmed njih, že omenjeni Lebedinsky, je dejal: »Delal sem v prid podjetja, v katerem sem bil zaposlen. Pri orožju je takole: če se stranka imenuje vlada, potem jo zaradi embarga izgubimo za zelo dolgo obdobje. Torej...«

Torej politiki s svojimi odločitvami pravzaprav sabotirajo imenitne posle.

»Izrael je majhna dežela,« je dejal Lebedinsky. »Če bi se Švica znašla v takšnem položaju, bi bil zelo srečen, če bi nam kdo prišel na pomoč.«

»Kaj pa Egipt?« je vprašal predsednik sodišča.

Lebedinsky je molčal.

Politični razlogi niso nikdar vplivali na prodajno politiko Buehrlovega podjetja. Tako na primer naj bi poslalo orožje Indoneziji. Ta ni imela denarja, da ga plača, Buehrle pa je tisto orožje poslal indonezijski nasprotnici Maleziji, ki je lahko plačala z gotovino...

Naposled so časopisi našli še nekaj števil: podjetje »Buehrle-Oerlikon SA« je prodalo Južni Afriki za 52,7 milijona, Izraelu za 19,5 milijona, Egiptu za 6,5 milijona, Nigeriji za 5,4 milijona švicarskih frankov orožja in streliva...

Na koncu je sodišče »kaznovalo« obtožence: Lebedinsky je dobil osemnajst mesecev zapor, dva druga obtožence petnajst in šestnajst mesecev, Dieter Buehrle pa pogojno osem mesecev zapor in 20.000 frankov denarne kazni. Lahko se tudi vprašamo, ali bo Buehrle odslej še dobil potrdilo, ki ga oblasti dajejo »osebam in podjetjem, ki so na dobrem glasu in vredni zaupanja«.

Zadeva se s tem še ni končala. Švicarska levica je zbrala 50.000 potrebnih podpisov, da bi se spremenila ustava. Če zmagata, potem bo izvoz orožja in streliva iz Švice kratko in malo prepovedan. Industrialci so nemudoma postregli javnosti s številkami, ki dokazujejo, kako »zelo je potreben izvoz orožja za dobro delovanje industrije«.

»Švicarska armada prevzame komaj 20 do 30 odstotkov nacionalne proizvodnje,« pravijo.

Toda morda bodo Švicarji sklenili, da je bolje zaposliti nekaj tisoč ljudi v drugih dejavnostih, kot pa še naprej ponujati svetu podoba dežele, ki glasno razglasi svoja humana čustva, medtem ko njeni industrialci trgujejo s smrtjo.

KOMENTATOR

Živa žena s spomenika

Med stalnimi obiskovalci skupne grobnice dvanajstih padlih partizanov na pokopališču v Dolu pri Hrastniku je tudi ZOFKA REPOVŽ, poročena Fajn... Pride, da bi s svojo prisotnostjo počastila spomin junakov, ki so padli nedolgo po kapitulaciji Nemčije v Smarjeti pri Rimskih Toplicah.

To, da Zofka obiskuje ta spominski kraj, ni nič nenavadnega. Nenavadno je to, da je na granitni plošči na petem mestu vklesano tudi njeno ime. Gre za pomoč! V grobu leži namreč Zofkina sestra Zlatka. Odgovor na vprašanje, kako je prišlo do zamenjave imen, pa nam bosta dali življenjski poti dveh sester — hrabrili partizanki.

Zofka Repovž, s partizanskim imenom Cofek, je bila ena najbolj hrabrih slovenskih partizank. Rodila se je leta 1926 v družini naprednega trboveljskega železničarja Janeza oziroma Zana, kakor so ga klicali prijatelji. Zofka je rasla pri dedku in babici v Smihelu na Dolenjskem. Po razslu staro Jugoslavije se je njeno hišo znašla samo nekaj sto metrov od meje med nemško in italijansko okupacijsko cono. Zofka se je takoj na začetku vstaje povezala s prvimi partizani na Dolenjskem. Bila je kurirka in obveščevalka. Njeno delo ni ostalo skrito. Obvestili so jo o namestniku okupatorja, zato je zvečer 2. junija 1942 odšla od doma. Samo nekaj ur zatem so Italijani in belgi potrkali na duri njihove hiše.

Zofka se je pridružila četni, ki jo je takrat vodil Stane Potočar-Lazar, poznejši narodni heroj in danes generalpolkovnik. Takoj je postala miljenka vse čete ter vzor požrtvovalnosti in hrabrosti. Vodila je prvo trojko bombasev. To nalogo je opravljala tudi potem, ko se je priključila novoustanovljeni Gubčevi brigadi. Prostovoljno se je udeleževala najbolj nevarnih akcij in — komaj šestnajstletno dekle — z bombami v roki razumno jurišala na sovražnika.

Zofka je bila štirikrat huje ranjena. Prvič jo je ranila bomba v jurišu na ustaške bunkerje v

začetku leta 1943 v Zdenčini pri Zagrebu. V boju z Nemci na Gornjancih aprila 1943 je dobila strel v nogo. Samo štirinajst dni je ostala v brigadni bolnišnici in že se je vrnila v prve borbene vrste! Jeseni istega leta je minirala železniško postajo v Mirni peči na Dolenjskem in bila pri tem ranjena v rame. Samo mesec zatem je dobila strel skozi pljuča nekaj centimetrov nad srcem. Za svoje junaštvo je bila Zofka odlikovana z medaljo za hrabrost že leta 1943, pozneje pa je dobila še tri visoka odlikovanja.

Tudi njena dve leti mlajša sestra Zlatka, ki je živela pri očetu v Celju, je delala za partizane. Bila je obveščevalka in kurirka. Ko je jeseni leta 1944 nosila pošto v partizansko postojanko v okolici Liboja, so jo ustavili gestapovci. Dekle, ki je bila dobra športnica, se je hitro znašla. Posrečilo se ji je pobegniti. Pridružila se je partizanom Kozjanskega odreda. Zlatka je bila pogumna borka! Po končani vojni se je glavina ustaških enot umikala prek Savinjske doline. Pri umiku jih je skušala ovirati skupina dvaintridesetih partizanov Kozjanskega odreda. Zlatka je od višjega ustaškega oficirja zahtevala, naj položi orožje. Oficir je predlog odbil in potegnil pištolo v nameri, da ubije partizanko. Zlatka je bila hitrejša. Z rafalom je pokosila njega in nekaj njegovih spremljevalcev. Samo minuto zatem je pod strelom ustaških zločincev tudi sama padla... Z nožem se je branila še toliko časa, dokler ji ga niso odvzeli in jo z njim povsem izmakazili. V tej bitki je padlo šestnajst partizanov.

Junaški podvigi partizanke Zofke Repovž so bili dobro znani in o njih so pisali že v času vojne. Sestro Zlatko so tamkajšnji ljudje poznali le po partizanskem imenu Zivka in šele pozneje so zvedeli za prilemek. Tako so jo zamenjali z bolj znano sestro Zofko in na spominsko ploščo vklesali njeno ime.

Zofka Repovž živi danes v Mariboru in je invalidska upokojenka. Ima dve hčerki in sina. Najmlajša hčerka Zlatka bo letos

dopolnila sedemnajst let! Pravijo, da je živa podoba pokojne Zofkine sestre...

A. S.

Zofka Repovž med vojno, ko je nosila partizansko uniformo in partizansko ime Cofek.

Zofkina sestra Zlatka, ki je padla samo nekaj dni pred svojim sedemnajstim rojstnim dnevom.

Imeli smo ljudi

Ivan Frece

Rojen je bil 29. februarja 1892 v Dobju pri Planini v revni kmetijski družini. Zaposlil se je v trboveljskem rudniku in se takoj vključil v delavsko gibanje. Že šestnajstleten je občutil preganjanje s strani takratnih oblasti.

Leta 1919 je Frece postal član KP Jugoslavije. Zaradi preganjanja se je moral leta 1924 izseliti v Francijo in se zaposlil v rudnikih. Pri neki nesreči je bil hudo poškodovan. Še vedno je bil član raznih delavskih organizacij.

V osvobodeno domovino se je vrnil leta 1946. Postal je član ZK, ZB in SZDL. Pokopali smo ga letos 13. maja v Domžalah. Prav je, da ohranimo spomin nanj kot enega izmed prvih revolucionarjev in komunistov. Slava mu!

Zofija Farčnik

Umrila je 16. novembra v trboveljski bolnišnici in vest o njeni smrti je takoj obletela vso okolico. Saj je bila žena znanega revolucionarja Franca Farčnika...

Rojena je bila leta 1903 v Trbovljah. Za vse ni bilo kruha in vsa družina je odšla za službo v Nemčijo. Toda tudi tam ni bilo dosti bolje, zato se je družina vrnila in se nastanila v Zagorju ob Savi. Tudi sama je morala zelo zgodaj po svetu. Najprej se je zaposlila v Sisku, vrnila se je, ker je zaslužila komaj za hrano. Nato se je zaposlila v steklarni. Težko življenje jo je prisililo k razmišljanju o vzrokih in že leta 1919 je bila sprejeta od Tončke Čec v Zvezo komunistične mladine. Kasneje je sodelovala tudi pri društvu »Vesna« razpuščenem leta 1924.

Kljub preganjanju pa ni prenehala sodelovati v delavskem gibanju. Leta 1940 je bila sprejeta v KP. Skupaj z možem je odšla že 22. junija 1941 k partizanom. Jeseni 1941 so jo zaradi slabega zdravja in dveh otrok poslali v Sentjerte. Tam je sodelovala z OF do osvoboditve.

Po vojni se je vrnila v Zagorje in sodelovala v raznih organizacijah. S svo-

jimi velikimi izkušnjami iz dolgoletnega političnega dela je veliko pripomogla k uspehom na vseh področjih družbenega življenja v Zagorju in okolici. Zapustila nas je mnogo pre zgodaj...

Matevž Pristov

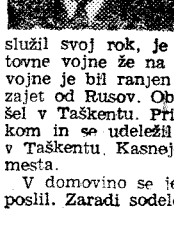
Dobro uro od Krnice pri Gorjah stoji samotna kmetija. Po domače se pravi pri hiši pri Pigovcu. Pred kratkim je kmetija izgubila še razmero mladega gospodarja Matevža.

Rojen je bil 17. septembra 1926. Vse svoje življenje je posvetil kmetiji in domu, moral je naporno delati, da je lahko iz zemlje iztisnil njen sok in preživel družino. Naporno delo ga je stalo zdravja, obolel je na sru in tej bolezni nazadnje tudi podlel.

Figovčeva hiša je bila partizanska postojanka. Vsa družina je sodelovala s partizani. Deset minut od hiše so imeli kurirji taborišče, ki niso zanj Nemci zvedeli vso vojno. Matevž je bil kurir od prvega dneva vstaje, dejansko pa je postal borec marca 1944.

Zdaj je zadnja kmetija na Stari Pokljuki ostala brez moške roke. Ali bodo Matevževi nasledniki ohranili sebi in potomcem to kmetijo, sad napornega dela stoletij?

Ludvik Slamnjak

Rodil se je 1899. leta v Ljubljani. Tam je tudi hodil v šolo in se izučil za mizarja. Iz Ljubljane je odšel delat v Celje, kjer se je vključil v delavsko strokovno organizacijo. Leta 1912 so ga vpoklicali v avstroogroško vojsko.

Kot vojak, ki je služil svoj rok, je bil prvi dan I. svetovne vojne že na bojišču. Že prvi dan vojne je bil ranjen pri mestu Ziočev ter zajet od Rusov. Ob revoluciji se je znašel v Taškentu. Pridružil se je boljševo-

ski stavki je moral zapustiti Ljubljano. Nastanil se je v Sodražici in se zaposlil v tovarni Fajdiga. Tudi od tam je moral zaradi organiziranja delavcev v Grosupljem je odprl lastno delavnico, toda ni uspel. Odšel je v Črnomelj in znova odprl delavnico.

Z OF je sodeloval od samega začetka. Že leta 1941, so ga razkrinkali in zaprli. Pred italijanskim vojaškim sodiščem je bil obsojen na 20 mesecev zapor. Nato so ga pošiljali iz jetnišnice v jetnišnico. Spomladi 1942 je odšel k partizanom sin Danilo, ki je leta 1944 padel. Zeno, dve hčerki in sina pa so Italijani internirali.

Ob italijanski kapitulaciji se je iz Ancone srečno prebil vse do Črnomlja, kamor je prispel 23. novembra 1943. Nato je bil obveščevalec na okrožju. Po osvoboditvi pa se je vrnil v Grosuplje, kjer je delal na krajnem ljudskem odboru do upokojitve. Član KP je postal že marca 1944. Po upokojitvi se je nastanil v Kočevju, kjer je umrl.

Bil je eden izmed tistih, ki so sodelovali v dveh revolucijah in ki so se vedno zavzemali za pravice delavcev.

Slavko Krznar

Po vsej Zgornji Savinjski dolini je žalostno odjeknila novica, da je postal žrtev prometne nesreče tovariš Slavko Krznar, buldožerist iz Nazarij.

Rojen je bil v Novem mestu v delavski družini in se zelo mlad je tudi sam okusil izkoriščanje in zatiranje.

Med vojno je postal partizan, bojeval se je junaško in si prislužil več priznanj. Proti koncu vojne je odšel s skupino partizanov v Prekmurje organizirati partizanske enote. Po vojni pa je odšel v Nemčijo z našim vojaškim odposlancem opravljati zaupno delo.

Ko je bil z vojske odpuščen, se je vrnil v domače kraje. Zaposlil se je pri gozdnem gospodarstvu. V podjetju je bil zelo priljubljen. Mnogim je izkopal temelje za hiše, mnogim pomagal pri gradnji cest in poti. Njegov stroj je premaknil na tisoče kubikov kamenja in zemlje v družbenem življenju pa se je udeleževal predvsem kot gasilec. Odlikovana se je tudi pri gradnji TV pretopilnika na zgodovinski Tomanovi planini.

Ohranili ga oomo v lepem spominu kot skromnega in delavnega človeka.

„TV 15“ ZA MLADINO

TE DNI

PO SKLEPU CK KPJ JE BILA 22. DECEMBRA 1941 V RUDEM, MAJHNEM MESTU V SANDZAKU, USTANOV-LJENA PRVA REDNA VOJASKA ENOTA NRODNOOSVO-BODILNE VOJSKE JUGOSLAVIJE — PRVA PROLETER-SKA NARODNOOSVOBODILNA UDARNA BRIGADA. V SEŠTAV BRIGADE SO BILI DODELJENI: BEOGRAJ-SKI BATALJON POSAVSKEGA ODREDA, CRNOGORSKI LOVCENSKI IN DRUGI CRNOGORSKI BATALJON. ZA POVELJNIKA TE JUNASKE BRIGADE JE BIL IMENO-VAN KOČA POPOVIČ. ZA KOMISARJA PA FILIP KLJA-JIČ-FICA. V SPOMIN NA TA DAN PRAZNUJEMO VSA-KO LETO DVAINDVAJSETEGA DECEMBRA ROJSTNI DAN NASE LJUDSKE ARMADE.

NAGRAJENI PRISPEVEK

Koncentracijsko taborišče v Podjubelju

Že večkrat sem se peljal mimo spomenika žrtvam taborišča v Podjubelju, ki so ga Nemci postavili zato, da bi lahko gradili predor pod Karavankami. Potrebnovali so brezplačno delovno silo! Če pogledamo na drugo stran ceste, kjer je svet bolj nagnjen, si lahko še danes ogledamo ostanke taborišča.

Podjubeljsko taborišče so začeli graditi spomladi leta 1943. Postavili so barake, zgradili štiri stražne stolpe in prostor obdali z bodečo žico. Poleg velikih barak za internirance so imeli Nemci še posebno barako za esesovsko posadko in bunker za mučenje za-prtih trpinov. V bližini je bil ne-ke vrste krematorij. To je bila ja-ma, prek katere je bila položena železna mreža. V taborišču je bi-la tudi betonska jama, v katero so postavili kaznovanega in ga mučili tako, da mu je ure in ure na glavo kapala voda. Taborišče je dobivalo elektriko iz borovelj-skega voda, vodo pa iz zbiralni-ka pod Košuto.

Večina internirancev je prišla iz Mauthausna, saj je bilo pod-ljubeljsko taborišče njegova po-družnica. »Tu ni delavsko tabori-šče, tu je uničevalno taborišče!« so bile besede, ki jih je koman-dant namenil novodošlim v po-zdrav. Izčrpane so pozneje na-vadno odpeljali nazaj v Mauthau-sen, kjer jih je čakala gotova smrt.

V taborišču so imeli kovačnico ter mizarstvo, mehanično in grad-beno delavnico. Izdelovali so be-tonske kvadre, ki so rabili za ob-logo predora. Ob vhodu je bila

naprava za čiščenje zraka. Vrtali so s tremi zračnimi kompresorji z naše in z avstrijske strani. Za odvoz materiala je bila zgrajena posebna železnica z dvema parni-ma in eno električno lokomotivo.

Ljudje so živeli v nečloveških razmerah. Za nemškega vojaka so bili le številke brez pravice, ki so jih nacisti po mili volji psovali in pretepali. Obleka interniran-cev je bila modro sive barve in progasta, enaka poleti in pozimi. Nosili so croke in bili do kože ostriženi. Najbolj so bili jetni-kom nevarni nemški kriminalci, ki so vodili bloke. Niso jih mu-čili samo v barakah, pretepali so jih tudi med delom, vohunili med njimi in mnoge poslali v smrt. Poskuse neuspelega bega so nacisti strogo kaznovali. Interni-rance so najprej mučili in potem ustrelili. Trupla so v krematori-ju polili z bencinom in sežgali. Imeli so tudi zdravnik, ki je de-lal zločinske poskuse nad zapor-niki.

Večina jetnikov je bilo franco-skega rodu, nekaj je bilo Polja-kov, Belgijcev in Luksemburža-nov. Taboriščniki so imeli zvezo z domovino prek nekaterih Slo-vencev, ki so jim pomagali na vse mogoče načine, jim prinašali hrano, pošiljali njihova pisma pod tujimi imeni in podobno.

Ob koncu vojne so Nemci tabo-rišče razstrelili do temeljev. Spo-min na edino nacistično kon-centracijsko taborišče v Sloveniji ne bo nikoli zbledel, ostal bo kot odmev okupatorjeve krutosti in njegovih uničevalnih namenov.

MILAN JARC

KRAMLJANJE

Draga tovarišica Milena!

Dne dvaindvajsetega novem-bra smo praznovali krajevni praznik. Ta dan smo se spom-nili na tiste domačine, ki so jih Nemci med vojno nasilno izselili. Med njimi je bila tu-di moja stara mamica in vsi njeni domači. Najbolje bo, če napišem pisemce tovarišici Mileni! sem dejala. Zaupala ji bom to, kar mi je poveda-la stara mama, ona pa bo nje-ne besede prenesla naprej. Hudo je bilo takrat in mi-slim, da je prav, da o tem spregovorimo tudi na mladins-ki strani vašega časnika. Iz-selili so jih 25. junija 1941! Požgali so tudi našo domači-jo. Takrat je zgorel domači-pes Muri, ki so ga imeli zelo radi. Stara mamica ga je ho-tela rešiti, a ji tega Nemci niso dovolili. Nato so jih str-pali na kamione. Pot v tujino je bila dolga in naporna. Stiri dolga leta je preživela v iz-gnanstvu, ubožica, in to s tre-mi majhnimi otroki. Po kon-čani vojni so se vrnili domov. Z njimi je prišla tudi moja mamica, ki se je rodila v Nem-čiji. Lahko si mislite, kakšna so bila prva leta njenega živ-ljenja. Tudi po vrnitvi v do-movino je bilo še hudo. saj jih je čakala požgana doma-čija. Še kruha ni bilo, kaj šele drugih priboljškov! mi je po-vedala. Človek kar težko ver-jame, da se je kaj takega lah-ko dogajalo. Ne vrzite pisem-ca v koš, da bodo vsi vedeli, kako žalostno je bilo pri nas tiste julijske dni leta 1941.

Vas lepo pozdravlja!

DRAGICA ČERNELČ,

Ples 5a

p. Bistrica ob Sotli

Draga Dragica!

Naj ti babica pove še kaj več o rojstvu in prvem letu otroka, rojenega v izgnan-stvu... To so bili dnevi, ki jih ni bilo dano vsakomur do-živeti, in ki so ostali v nje-nem spominu prav gotovo ne-izbrisno zapisani.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Draga tovarišica urednica!

Danes vam pošiljam samo pisemce, saj ste prispevek o dobri Blaževi mamici objavili v prejšnji številki. Hvala! Ve-ste, globoko me je presunila njena usoda in sklenila sem, da ji posvetim še te vrstice. Njene globoke gube in zalo-sten pogled pričajo o presta-nem trpljenju. Sklenila sem, da takšnim ženam in parti-zanskim materam posvetim kar največ pozornosti.

Vas prijateljsko pozdravlja!

ILONKA ČELHAR

Prestranek 28

p. Prestranek

Draga Ilonka!

Pomni, da izbrana pot ne bo dolga, in stori, kar si skle-nila.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Prijatelj

»Zadnjič si mi začel pripove-dovati zgodbo o tvojih prija-teljih...«, sem opomnila strica Marka, ko se je bil ondan ogla-sil pri nas. Nisem še dokon-čala stavka, ko je začel:

— Takrat je bila zgodnja po-mlad leta 1942. Boris je bil moj sosed, nekaj metrov naprej pa je stanoval Milan. Boris je Mi-lanu očital, da se priljuje Itali-janom, Milan mu tega ni mogel oprostiti, in tako sta fanta ku-hala jezo drug na drugega.

Nekega dne so se pri meni zbrali starejši vaški fantiči. Ske-nili smo, da bomo izvedli drzno akcijo. Na lističe smo (s krom-pirjem ali rep!) natisnili parti-zanska gesla, ki naj bi jih zve-čer raztrosili po vasi. Iz kleti sem prinesel še kanglico z lepi-lom, širok zidarski čopič in žebličke. Potem smo žrebali pa-re. Osem nas je bilo, jaz pa sem nalašč naredil tako, da sta bila Boris in Milan par. Fanta sta me postrani pogledala, a rekla nista nič. Vsaki dvojici smo določili delo in se domenili, da bo znak za nevarnost oponašanje sove.

Zvečer smo šli v akcijo. Fran-ci in jaz sva raztrosila listke na enem koncu vasi, Tine in Andrej na drugem; Bojan in Lojze sta kov, Milan in Boris pa sta na šolsko poslopje narisala veliko peterokrako zvezdo. Nato smo se odpravili k meni domov, kjer smo si čestitali za dobro oprav-ljeno delo. Kmalu smo se poslo-vili. Zadnja sta mi segla v roke Milan in Boris. »Marko, bodi priča najini spravi... Milan, ti pa oprosti... skupaj moramo držati!« je dejal Boris ob slove-su. Podala sta si roko in jo sku-paj mahnila proti domu. Ve-sel sem bil uspešne akcije, še bolj vesel pa sem bil obnov-ljenega prijateljstva.

Tako je stric končal svojo pripoved in mi obljubil, da mi bo povedal še veliko zgodb iz časa NOB.

MARJANCA ŠARLOHAR

Krajevni praznik

Meseca oktobra slavimo Ra-venčani svoj krajevni praznik. V počastitev tega dne je bila proslava na Navrškem vrhu, kjer je bil leta 1942 ustanovljen prvi odbor osvobodilne fronte. Slavje je bilo množično. Sode-lovali so nekdanji borci narod-noosvobodilne vojske, razne športne skupine, pevski zbori, mladina in drugi občani. Poseb-no zanimivo je bilo tekmovanje v streljanju na glinaste golobe, ki so se ga udeležili člani lovske družine Prežihovo in Strojne. Prehodni pokal je osvojila lov-ska družina Prežihovo. Prvo mesto med posamezniki je do-sel moj očka. To je bila zame ena najlepših nedelj, ki sem jih preživela v lepih gozdovih Navrškega vrha.

IRENA LOGAR

Sirota Katka

Zapisano se je zgodilo na Do-lenjskem v bližini Trebnjega, le imena oseb so izmišljena...

Zima leta 1944—1945 je bila huda, da malo takih. Zato so se brigade z Dolenjskega umikale proti Beli krajini na osvobodeno ozemlje, da bi si tam nabrale no-vih moči za dokončno osvobodi-tev domovine izpod tujega jarma. Z njimi so odšli tudi mnogi te-renci, mlada zakonca Peter in Vi-da s hčerko Katko pa sta osta-la. Ker so jima bili sovražniki vse pogostejše za petami, sta Kat-ko pustila pri neki partizanski družini, sama pa sta še naprej opravljala nevarno ilegalno delo.

Zgodilo se je nekega sončnega zimskega dne. Obiskala bova Katko, sta se domenila. Sonce je sijalo in sneg okoli se je lesketal v tisočih zvezdicah. Nenadoma sta ugledala skupino belogardi-stov. Pognala sta se v beg po ga-zi. Sneg je bil previsok, da bi stekla po bližnji. Belogardisti, spočiti in zaviti v debele kožuhe, so se pognali za njima kakor razdraženi psi. Najprej so ujeli Petra, ga strahotno mučili in ubi-li. Ista usoda je doletela Vido, njene krike pomnijo ljudje še danes. Mali Katki se še sanjalo ni, da sta mamica in očka pravkar umrli pod zločinsko roko in da je postala vojna sirota... Ko so belogardisti opravili svoje de-lo, so se vrnili v vas s pesmijo in zadovoljstvom.

Trupli mladih junakov so do-mačini pokopali pod velikim hra-stom.

MAJDA CUZAK

„Borijo se za svojo zemljo...“

Borci, hvala vam!

ČUTIM DOLZNOST, DA SE VAM — BORCI 10. SNOUB »LJUBLJANSKE« — V IMENU MLADIH OSNOVNE SO-LE TRNOVO ZAHVALIM ZA NEPOZABEN DAN, KI SMO GA PREZIVELI SKUPAJ. NADVSE NAM JE DRA-GO, DA SMO SLISALI BESEDE LJUDI, KI SO SE BO-RILI ZA SVOBODO IN BLAGOSTANJE, KI GA DANES UZIVAMO. DNEVA NASEGA SREČANJA, KI NAM GA JE OLEPSALO JESENSKO SONCE, NE BOMO NIKOLI POZABILI. ŽELIMO, DA BI TA SREČANJA POSTALA TRADICIJA, SAJ SO NAM TUDI V VELIKO MORALNO OPORO, KI JO DANAŠNJA MLADINA POGREŠA NA VSA-KEM KORAKU. OBLJUBLJAMO, DA BOMO V MEJAH SVOJIH MOZNOSTI GOJILI BRATSTVO IN ENOTNOST, KI STA VZKLILI V NAJTEŽJIH DNEH NASE ZGODO-VINE.

MOJCA BAN

Bilo je poznojesenskega dne le-ta 1944. Očetov prijatelj obvešče-valet Milan s partizanskim ime-nom Tarzan je šel na pot. Bril je hladen veter, on pa je mislil le na uboge fante, ki jih mora opozori-ti na bližajočo se nevarnost. Že večkrat je hodil to pot, a nikoli se ni tako vlekla. Kočo, kjer so si partizani poiskali zavetišče, je zagledal šele ob zori. Čudovit po-gled! Sonce je zlatilo Triglav z okolico in sneg tam daleč se je bi serno lesketal. Vse je bilo tiho in tudi stražarja ni bilo pred ko-čo. Zelo so nepazljivi! je dejal sam pri sebi. Samo trenutek za-tem je kakih petsto metrov daleč zagledal bližajočo se nemško ko-lono. Preračunal je, da bo do ci-lja prišel pred njimi. Stelal je, kolikor so ga nesle noge. Ne-opazno se je približal tovarišem in zakričal: »Nemci!« Nato se je vrgel na tla. Nemci so prav pre-senečeni obstali, saj se kaj take-ga niso nadejali. Kmalu zatem so začeli streljati. Milan je začutil v levi nogi ostro bolečino. Videl je še, kako so partizani skakali sko-zi okna in kako so jih skri-le smreke. Uspelo je! se je razve-selil. Nemci so se medtem pribli-žali z naperjenimi brzostrelkami. Vedel je, kaj mora storiti! Izza pasu je potegnil pištolo in se ustrelil. Nemci so zaprepačeni obstali. Smrtno tišino so pretrga-le besede enega izmed njih: »Bo-rijo se za svojo zemljo...«

RAJKO ČEH

Okrogle in oglate

ON NI KRIV, namreč dr. Benjamin Spock, znameniti ameriški specialist za otroške bolezni svetovnega slovesa in aktivist v borbi zoper vojno. Spock je izjavil, da se zahvaljuje usodi, ki mu je omogočila, da mu nihče ne more naprtili odgovornosti za vzgojo in »zdravo rastje« ameriškega podpredsednika Spira Agnewa, ki je obtožil Spocka, avtorja znamenite knjige, prevedene v 28 jezikov, da je povzročitelj »ultra svobodnega« vedenja, značilnega za sodobno ameriško mladino. Dr. Spock je takole zavrnil Agnewa: »Nihče me ne more obdolžiti, da sem jaz vzgajal predsednika Nixona ali podpredsednika Agnewa, in to me navdaja z nenavadnim zadovoljstvom.« Dr. Spock je to izjavil v govoru, ko se je zahvalil za nagrado in največje priznanje, ki ga je dobil v San Francisku na letnem obnem zboru Ameriškega združenja pediaterov (specialistov za otroške bolezni).

ZAKAJ PA IMAMO UVOZ? Naše ljudstvo čedalje bolj ceni tuje blago. Poleg vžigalnikov, avtomobilov, uvažamo tudi žito. V neki vasi žabarske občine pa je v letošnji jeseni ostalo na njivah približno dvesto tisoč snopov neomlačenega žita... Le čemu bi se vznemirjali, saj bomo lahko omlaćeno žito uvozili?

OB ZAMRNJENJU CEN se je v beograjski »Politiki« nekdo oglašil in prabil: »Je že tako, da prihaja led vedno z višav...«

SODOBNA VLADA... Vlada je na moč sodobna, skoraj tako kakor moda. Vlada in moda, obe pritegujeta pasove, samo da moda bolj dosledno...

POTREBA — VRHOVNI ZAKON... Zvezni minister za zdravje je nedavno dejal: »Te dni sem obiskal skoraj vsa mesta ob naših južnih mejah. Komaj sem se upri dolžnosti, da nisem, spričo slabih higienskih razmer, pri priči dal zapreti pet mestnih bolnišnic. Tega pa nisem napravil, ker je pač v takšnih okoliščinah bolje imeti celo takšne bolnišnice kot nikakršne...«

NAS LJUBI STANDARD... V beograjski samopostrežnici, v Cika Ljubini ulici, lahko kupite v oddelku za kozmetiko tudi briljantino za — pse... Kakor vse kaže, je jelo v naši ljubici deteli psom lepše sonce sijati...

AFORIZEM, v zagrebškem »Vjesniku« — »oforizem« imenovan: »Nočem umreti za domovino. Rajši živim zanj, in sicer kar precej slabo živim.«

»SVOBODA GOVORA JE ZAJAMCENA, vendar pa ne more vsakdo priti na govorniški oder.« je potolžil v zagrebškem »Vjesniku« Miro Arapović.

ZAPELJIVKA... Ko je bil Willy Brandt sestavljal vlado male koalicije, je izjavil, da je njegova najmočnejša želja »biti kancler notranjih reform«. Brandt pa — menijo številni politiki — zanemarljivo notranjopolitične zadeve, ker ga obremenjujejo zunanje politični problemi. To je mnenje uglednega pariškega dnevnika »Mondek«, v katerem je neki članek napisal: »Willy Brandt ponavlja napako Adenauerja in de Gaulle. Strasti po zunanji politiki ga zapeljuje, da zanemarljivo notranjopolitično stvarnost.«

LASTNA SKUSNJA? Minister za finance v bivši britanski laburistični vladi J. Kalagan je dejal o gospodarskih bilancah, ki jih je objavila nova (konservativna vlada): »S statistiko se lahko dokaže vse — celo nasprotno od tistega, kar se dokazuje.«

DR. ANGELO ZEMPOLLA JE POSTIL VSE MESTO San Pietro d'Adige, ker se mu je rodil — sin. Dr. Zempolla je imel štiri hčere in si je silno želel sina. Ko mu je na poslednjo izpolnila gorečo željo ter mu rodila sina, je bil tako neznanosno srečen, da je sporočil vsem gostilničarjem v omenjenem severoitalijanskem mestu, da bo tega dne plačal on sam vse, kar bodo njegovi sosesi popili in pojedli v gostilnah. To veselje ga je stalo — dva milijona lir...

PRENAPOROČILO CELO ZA ALEKSANDRA VELIKEGA... Italijanski časnik »Paese sera« je objavil izveček iz pismene naloge o Aleksandru Velikem. Neki enajstletni učenec je, med drugim, napisal: »Po zmagovalnem pohodu se je Aleksander Veliki oženil z neko indijsko princeso, je pa, spričo velikega napora, kmalu umrl...«

IZ ZGODOVINE UPOROV

Vojaki niso hoteli streljati

V decembru 1916 je postal vrhovni poveljnik francoske vojske general Nivella. Zamenjal je slavnega zmagovalca z Marne generala Joffra in obljubil vojakom, ljudstvu in vladi, da bo z naglimi prodori naredil konec dolgotrajnim bojem v strelskih jarkih, ki so terjali sto tisoče življenj, ne da bi se položaj na bojišču bistveno spremenil.

Toda položaj se niti s prihodom Nivella ni kaj predrugačil. Vojaki so še naprej tičali v blatu, mrtvih in ranjenih niso niti šteli, v ozadju pa je bil kaos. Ljudstvo si je želelo le miru, ne glede na to, kako bi bil sklenjen: ali z zmago Francije ali s pogajanj.

Obenem se je med vojaštvom na področju Aisne, kjer je bil položaj najslabši, začel širiti virus upora. Dne 3. maja 1917 so se uprli vojaki 2. kolonialne divizije: bilo je dan pred napadom. Vpili so: »Dol z vojno!« in »Smrt tistim, ki so vsega krivi!« Toda oficirjem se je posrečilo ukrotiti upornike in divizija se je pozneje dobro vojskovala.

Dne 16. in 17. maja sta se uprli bataljon »Mouve« in pehotni polk, ki sta bila v drugi liniji pri Aisnu; 19. maja se je uprl neki drug bataljon: vojaki niso hoteli v strelske järke, marveč so se razkropili po poljih.

Sredi maja je Nivella zamenjal Pétain, »pognan« je bil tudi surovi general Mangin, ki so mu vo-

jaki govorili »mesar«. Toda položaj se ni izboljšal. Dne 20. maja so vojaki 32. armadnega zbora ob prepevanju »internacional« razdelali poveljnikovo prebivališče. Dan kasneje je izbruhnil upor v 10. armadi, ki je bila med aprilskimi boji v rezervi. V pehotnem bataljonu 18. divizije 9. korpusa so nekaj upornih vojakov ustrelili. Tedaj so se upori pomnožili: v 97. pehotnem polku so imeli 110 upornikov, v 159. polku se je uprila cela kompanija, v 57. »lovskem« polku so imeli 145 upornikov in 98 dezertirjev, v 60. »lovskem« polku so imeli 300 upornikov in 75 dezertirjev, v 61. »lovskem« polku so imeli 260 upornikov in 25 dezertirjev.

Uporni duh se je širil tudi na emote, ki se niso bojevale s sovražnikom: 25. maja je neki narednik v Vogezih pregovoril svoje vojake, naj ne gredo na fronto, v Lotaringijo, 27. maja se je uprl ves polk. V zadnjih majskih dneh so se združili vojaki treh pehotnih polkov in sklenili izzvati splošen upor. Itd.

Vrhovno poveljstvo je položaj dolgo prikrivalo pred vlado. Polkovnik Herbillon, ki je bil skoraj vsak dan pri predsedniku republike Poincaréju, je šele 19. maja zapisal v svojo beležnico: »Nedisciplinirna se širi, odkrito se kaže želja, da se vojaki ne bi bojevali.« Predsednik Poincaré je bil sicer zelo natančen pri pisanju dnevnika,

Francoski vojaki pospravljajo menažo na krstah, ki čakajo mrliča.

ka, saj je vanj zapisal tudi najmanjšo čenčo, je šele 29. maja »ugotovile«. Polkovnik Herbillon mi je povedal, da se v vojski kažejo znamenja nediscipline.«

Toda ni šlo za »znamenja«, marveč za splošen pojav, ki se je razširal in spravljal francosko vojsko v veliko nevarnost. Uporni vojaki niso hoteli v boji, obenem pa so hujskali tudi tovariše iz drugih enot. Dne 31. maja je general Pétain na sestanku vojne vlade prebral poročilo o uporih v 36. in 129. polku: vojaki so sklenili, da se polastijo vlaka, se odpeljejo v Pariz ter zahtevajo od poslanske zbornice, da sklene mir. Na vprašanje vojnega ministra je Pétain odgovoril: »Nevarnost, da nas napade 57 nemških divizij, je neznansko manjša od izgube morale v naši vojski.«

Uporni vojaki so prepevali »Internacional«, napadali oficirje, se zapirali v trdnjave in odbijali ukaze, da morajo na fronto, zmerjali in »linčali« so generale, razbijali so štabne postojanke, hoteli v Pariz na protesten pohod. Na splošno velja za vsa uporna dejanja tole: vojaki so se upirali, vendar niso prelivali krvi, pa tudi napadi na oficirje niso bili preveč pogostni. Niso hoteli v strelske järke, zahtevali so mir, protestirali so, ker niso dobivali dopustov. Potem pa so počasi popuščali: nekoliko iz strahu pred naglimi sodišči, nekoliko pa iz utrujenosti in razočaranja. Toda najhujše naj bi se šele zgodilo.

V Parizu so se množile stavke, ženske so na zborovanjih zahtevale mir in vrnitev mož, bratov, očetov in sinov s fronte. Ko je oblast poslala vojsko nad demonstrante, so vojaki streljali in ubili eno žensko. Novica je prišla na bojišče v spremenjeni obliki. Vojaki so se razburili in začeli so vpiti, da hočejo domov braniti ženske, ki da jih pobijajo Indokitajci. Samo v enem dnevu je bilo 17 uporov.

Tedaj se je (bilo je prve dni junija 1917) razširila govorica, da 3. armadni zbor koraka proti Parizu. Neka divizija 21. korpusa ni hotela v boj, potem pa je popustila, ko so vojakom obljubili, da bodo samo v obrambi, ne pa v napadu. Na vseh koncih fronte so se vojaki upirali: če so jih po kratkem počitku spet poslali v boj, če so v bojih obupali, če niso premagali sovražnika in ga potisnili iz nekaj jarkov itd. V nekaterih uporih so se vojakom pridružili tudi oficirji: tistim iz 36. in 129. pehotnega polka, ki so se z avtomobilji vozili po vasi Coeu vres in prepevali »Internacional«. Prišlo je že tako daleč, da je francoska vojska stala na šibkih nogah, saj se je uporniški duh razlezel po tretjini njenih enot. V začetku junija je bilo po sedem uporov na dan, potem pa vse manj. V juliju je bilo vsega 7 uporov, v avgustu 4, v septembru pa samo eden.

V celoti so našteali 155 uporov, med njimi jih je bilo 112 na področju Aisne: tam so bili francoski vojaki v najslabšem položaju. Dolge mesece niso mogli nikamor, potem pa so napadli Nemci, ne pa Francozi, kot so pričakovali. Pet uporov je bilo v enotah, ki

so prišle iz Aisne, potem osem v Champagni, trideset pa v enotah, ki sploh niso bile v bitkah.

Se danes ni natanko znano, kako so poveljstva krotila upornike. Včasih z razumevanjem in strpnostjo, včasih pa z »odštevanjem«: oficir je ukazal zbor, nato pa je štel vojake in vsakega desetega izločil: nesrečnike, ki so bili tako »izžrebani«, je dal ustreliti.

Tako so v kraju Chalons-sur-Marne v eni sami armadi postrelili 53 vojakov, kar se ne ujema z drugo trditvijo, da je bilo med 15. majem in 15. junijem izrečenih 420 smrtnih obsodb, izvršenih pa samo 55 v vsej vojski. Včasih so se poveljniki »vdali«: na smrt obsojene so pomilostili v zadnjem trenutku, nato pa so poskrbeli, da so »izginili«: na skrivaj so jih poslali v Maroko, Alžirijo ali Indokino, preostali pa dali vedeti, da so bili usmrčeni.

Ko se je uporni duh vse bolj širil, je bilo tudi ukrepanje poveljnikov odločnejše in trše. Dne 1. julija je general Franchet d'Esperey uvedel oster ukrep: v svojem armadnem zboru je preklical določbe vojaškega zakonika, po katerih se je bilo mogoče pritožiti zoper obsodbo, ter ukazal: med obsodbo vojaškega sodišča in izvršitvijo kazni ne sme preteči več kot 24 ur. Tistega dne je general Pétain ukazal, da naj ukinejo »preliminarni« preiskovalni postopek in da naj obtožence pošiljajo pred vojaška sodišča. Vlada je 9. junija ukinita možnost pritožbe zoper obsodbo, vendar je ta svoj sklep razveljavila že v juliju.

Kriza je bila huda. Na srečo Nemci niso zvedeli, kaj se dogaja na francoski fronti. Zakaj so se vojaki upirali? Ker so bili razočarani zaradi neuspehov francoske vojske, ker so bili utrujeni zaradi dolgotrajnih bojov v aprilu in maju na področju Aisne; toda zelo značilno je, da so se upirali tudi vojaki tistih enot, ki so bile nastanjene v bližini Pariza in ki se niso bile v bojih.

Zavezniška vojska je v Franciji pred prvimi zmagami v juliju 1918 doživljala hude poraze, med katerimi so bili najhujši štirje v marcu, aprilu, maju in juniju. General Pétain je zapisal, da so tedaj izgubili najmanj 200.000 mož (ki so prišli v nemško ujetništvo) in 2.000 topov.

Zakasnela roka pravice

Med zadnjo vojno, zlasti prve dve leti po napadu na Sovjetsko zvezo, je razmeroma mnogo sovjetskih državljanov začelo sodelovati s sovražnikom. Razlogov za takšno njihovo ravnanje je bilo več. Naj omenimo samo nezadovoljstvo predstavnikov nekaterih narodov, zlasti Ukrajincev, s sovjetskim načinom urejanja nacionalnega vprašanja. Nadalje štejemo med razloge za takšno sodelovanje tudi to, da je v marsikaterem človeku še vedno živel upanje, da se bodo vrnil predrevolucijski časi in da bodo lahko pod nacisti na tak ali drugačen način obogateli. Končno pa naj omenimo še velikansko razočaranje ljudskih množic nad možnim preganjanjem, ponarejenimi sodnimi procesi in pobijanjem najboljših.

Kdor pa je naredil le en sam korak v izdajo, se ni mogel več vrniti. Sovjetski zakoni so bili trdi in neizprosni. Že vdača sovražniku je pomenila kaznivo dejanje. Tudi to so znali nacisti izkoristiti.

Čeprav je II. svetovna vojna že daleč za nami, še vedno v Sovjetski zvezi, tem človeškem morju, odkrijejo kakega svojega državljanja, ki se je med vojno pregrešil zoper svoje rojake.

Tako so v Leningradu 15. decembra v velikem sodnem procesu obsodili na smrt dva človeka, in sicer A. Lapčenka in I. Morozova. Trije drugi, A. Storganov, K. Samarenkov in L. Vinogradov pa so bili obsodeni vsak na 15 let ječe.

Vseh pet je med vojno prostovoljno stopilo v nemško vojsko. Pripadali so posebni policijski enoti v okviru nemške 18. armade, ki je oblegala Leningrad.

Več drugim obtožencem so sodili v odsotnosti, ker so zdaj kot begunci v Kanadi, Avstraliji, ZDA in Angliji. Ves proces je trajal nad tri mesece. Zaslišali so številne priče. Več prič

VABILO

Pokroviteljski odbor za gradnjo šole — spomenika NOB v Cerknem vabi občane, naj ob novoletnih praznikih za čestitke kupujejo reprodukcije s cerkljanskim partizanskim motivom. Odbor je namreč založil litografijo akademskega slikarja Doreta Klemenčiča — Maja: Partizanska bolnišnica Franja. Reprodukcijski na formatu razglednice je dodano besedilo pokojnega pisatelja Franceta Bevka. Nedavno preminul pisatelj Bevk, ki mu je bila gradnja te šole močno pri srcu, je v posvetilu zapisal: »Zdi se mi lepo in pravično, da dobi Cerkno novo šolo kot povračilo najmlajšim za žrtve staršev, a hkrati spomenik za zvestobo.«

Ob tej priložnosti se pokroviteljski odbor obrača tudi na borbovske organizacije s predlogom, naj bi se letos odločili za drugačen način novoletnih voščil. Toplo priporočamo, naj sredstva za čestitke namenijo skladu za gradnjo te vseslovenske šole s posebnim poslanstvom.

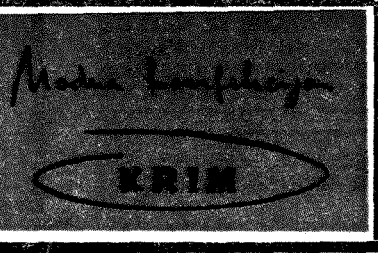
Republiški odbor Zveze združenih borcev NOV Slovenije se je že pozitivno odločil za te pomembne akcije in je namesto čestitk ob Novem letu daroval 2000 dinarjev v sklad za gradnjo osnovne šole — spomenika NOB v Cerknem.

Štab SR Slovenije za splošni ljudski odpor daruje namesto čestitk za novoletne praznike v sklad za gradnjo šole — spomenika NOB v Cerknem 2000 dinarjev in želi v letu 1971 mnogo uspehov vsem pripadnikom teritorialnih enot, družbenopolitičnih skupnosti ter občanom Slovenije.

Sklad za gradnjo šole — spomenika NOB v Cerknem ima tekoči račun pri SDK v Idriji št. 5202-652-66. Razglednice, ki jih je založil odbor pa lahko dobite pri Državni založbi Slovenije. Mestni trg št. 26, tel. št. 24 695.

Pokroviteljski odbor

V Ljubljani, Kranju, Celju, Mariboru, Novem mestu, Postojni, Ajdovščini in Piranu

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga zavod Borec Ljubljana, Beethovnova 10 kot glasilo ZZZB NOV Slovenije in ZRVS Slovenije — Pisk in kliseje: OGP »Delos« Ljubljana Tomšičeva 1 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 22 dinarjev — Posamezna številka stane 50 par — Za umozemstvo stane 50 dinarjev — Naročnino pošiljate na naslov: Uprava »TV 15« Ljubljana, Beethovnova ulica 10, pošti predal 598/XI ali na tekoči račun št. 501-8-29 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21.901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo